

Sara Anttila

**TIETO JA VALTA HOTELLIHANKKEIDEN JOHTAMISESSA
SAAMENMAALLA**

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

2024

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tieto ja valta hotellihankkeiden johtamisessa Saamenmaalla

Tekijä: Sara Anttila

Koulutusohjelma/Oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 119 + 1 liite

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Matkailun *tiedolla johtamista* koskevassa keskustelussa ja *aiemmassa tutkimuksessa* korostuvat taloudelliset ja teknologiset näkökulmat. Tutkimukseni *yleisenä tavoitteena* on lisätä ymmärrystä erilaisten tietojen käytöstä matkailun johtamisessa. Tarkastelen tiedonkäyttöä matkailun johtamisessa kolmea Aanaariin suunniteltua hotellihanketta koskevan julkisen keskustelun kautta. Käytän Inarin kirkonkylänä tunnetusta alueesta inarinsaamenkielistä nimeä Aanaar. Liikkeenjohdon tietokäsitysten ja alkuperäiskansatiedon kohtaaminen tekee saamelaisten kotiseutualueen hotellihankkeista kiinnostavan kohteen.

Käsitteellinen tutkimuskohteeni on tiedon- ja vallankäytön rakentuminen matkailun johtamisessa. *Teoreettisen viitekehäkseni* muodostaa filosofi Michel Foucault'n teoretisointi vallan ja tiedon keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Sen rinnalle tuon kriittisiä näkökulmia tiedon- ja vallankäytöstä feministi- ja alkuperäiskansatutkijoilta Gayatri Chakravorty Spivakilta ja Rauna Kuokkaselta. Tieto muodostuu diskursseissa. Kun diskurssit ohjaavat puhumaan tietyllä tavalla, niille syntyy valtaa vaikuttaa ihmisten toimintaan. Tiedon analyysi diskurssien avulla auttaa ymmärtämään vallankäytön ja valtasuhteiden mekanismeja.

Päätutkimuskysymykseni on, miten tiedon- ja vallankäyttö rakentuvat Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa. Jäsennän tarkasteluni seuraavien kysymysten avulla: 1) Millaisia toimija-asemia hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa muodostuu? 2) Millaisia valtasuhteita eri toimija-asemien välille muodostuu? 3) Miten toimija-asemien väliset valtasuhteet organisoivat matkailun johtamisen tiedon?

Tutkielmani *aineisto* koostuu media-artikkeleista, tiedotteista, kaavaselostuksesta, lausunnoista ja kyläläiskyselystä poimituista matkailun tiedolla johtamista kuvaavista lausumista. *Analyysimenetelmänäni* toimii foucault'lainen kriittinen diskurssianalyysi.

Tutkimustulokset osoittavat, että omistaja-rahoittaja käyttää suurinta valtaa Aanaarin maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käytöstä puhuttaessa. Omistaja-rahoittajan valtaa vahvistavat muun muassa maanomistaja-virkahenkilö sekä kunnanjohtaja. Vähäisintä valtaa käyttävät saamelaiset ja paikalliset asukkaat. Valtasuhteiden johdosta liikkeenjohdon tietokäsityksiin perustuva tieto on valta-asemassa suhteessa kokemukselliseen ja käytännölliseen tietoon.

Valta-asemassa olevat toimijat – matkailuyrittäjät, kuntapäätäjät ja viranomaiset – voivat hyödyntää tutkimustuloksiani johtaakseen matkailua vastuullisemmin. Näiden toimijoiden on tiedostettava vallitsevat valtasuhteet ja tunnistettava, että johtamisessa käytettävän tiedon tulee olla muutakin kuin analyysijä, esityksiä ja teorioita. Näin ne voivat lisätä kulttuurisensitiivisyyttä matkailun suunnittelussa ja johtamisessa.

Avainsanat: tiedolla johtaminen, tieto, valta, johtaminen, kestävä matkailu, diskurssianalyysi, matkailututkimus

SISÄLLYSLUETTELO	s.
1. JOHDANTO.....	6
1.1 Mistä matkailun tiedolla johtamisessa on kyse?	8
1.2 Teoreettisena viitekehyksenä foucault’lainen teoretisointi tiedosta ja vallasta.....	11
1.3 Media-artikkelit ja julkiset dokumentit aineistona ja kriittinen diskurssianalyysi menetelmänä.....	13
1.4 Tutkielman kulku	15
2. AIEMPI TUTKIMUS MATKAILUN TIEDOLLA JOHTAMISESTA.....	16
2.1 Matkailututkimuksen epistemologiat, tieto ja tietäminen	17
2.2 Matkailun tiedolla johtaminen	19
2.3 Erilaisten tietojen yhdistely matkailun johtamisessa	22
2.4 Matkailun tiedolla johtamisen lisätutkimuksen tarve.....	24
3. TIEDON- JA VALLANKÄYTÖN DISKURSIIVINEN RAKENTUMINEN	26
3.1 Tiedon rakentuminen ja tieto vallankäytön muotona.....	27
3.2 Valta suhteissa vaikuttavana voimana.....	30
3.3 Valta määrittelee tietoa, tieto määrittelee valtaa	32
4. MEDIA-, ASIAKIRJA- JA KYSELYAINEISTON DISKURSSIANALYYSI.....	35
4.1 Osallistava paradigma ohjaa käsitystä monimuotoisesta tiedosta.....	35
4.2 Tutkimuseettiset kysymykset, tutkijan yhteiskunnallinen paikantaminen ja tutkimuksen luotettavuus	38
4.3 Monimuotoinen aineisto.....	41
4.4 Aineistokorpuksen muodostaminen	43
4.5 Foucault’lainen diskurssianalyysi	45
4.6 Analyysin vaiheet.....	50
5. TOIMIJUUKSIEN MUODOSTUMINEN AANAARIN HOTELLIHANKKEITA KOSKEVASSA JULKISESSA KESKUSTELUSSA	54
5.1 Omistaja-rahoittaja	55

5.2 Matkailuliiketoiminnan harjoittaja	59
5.3 Maanomistaja-virkahenkilö.....	60
5.4 Kunnanjohtaja ja kunnan luottamushenkilö	63
5.5 Paikallinen asukas ja saamelainen.....	65
5.6 Yhteenveto	67
6. VALTASUHTEET MATKAILUN TIEDOLLA JOHTAMISEN DISKURSSISSA	71
6.1 Keskustelun institutionaalisen sijainnin valikoituminen valtasuhteiden rakentajana	71
6.2 Toimijan hajanaisuus valtasuhteiden rakentajana	76
6.3 Toiseuttaminen valtasuhteiden rakentajana	79
6.4 Episteeminen välinpitämättömyys ja tietämättömyys valtasuhteiden rakentajana	81
6.5 Yhteenveto	85
7. TIEDONKÄYTTÖ MATKAILUN TIEDOLLA JOHTAMISESSA	87
7.1 Propositionaalinen tieto matkailun johtamisen diskurssissa	87
7.2 Kokemuksellinen ja esittävä tieto matkailun johtamisen diskurssissa.....	91
7.3 Käytännöllinen tieto matkailun johtamisen diskurssissa	94
7.4 Yhteenveto	98
8. YHTEENVETO	100
9. KIITOKSET	106
LÄHTEET	107
LIITE 1 LUETTELO AINEISTOKORPUKSEN MEDIA-ARTIKKELEISTA, TIEDOTTEISTA JA ASIAKIRJOISTA.....	120

Kuvaluettelo

Kuva 1 Visualisointi Michel Foucault'n (2005b, s. 70 - 76) toimija-aseman muodostumisen määrittelystä	47
---	----

Taulukkuuettelo

Taulukko 1 Tutkielman aineistokorpus.....	41
---	----

Taulukko 2 Aineistolle esittämäni kysymykset eri analyysivaiheissa	49
Taulukko 3 Aineistosta tunnistamani toimija-asetat	54
Taulukko 4 Omistaja-rahoittajan toimija-aseman muodostuminen	56
Taulukko 5 Aineistossa esiintyvien toimija-asemien institutionaaliset sijainnit	68
Taulukko 6 Aineistossa esiintyvien toimija-asemien positiot suhteessa diskurssin objektiin .	69

1. JOHDANTO

Matkailun tiedolla johtamisesta on puhuttu paljon viime vuosina. Keskustelun näkökulmana on usein ollut uusien matkailutuotteiden ja -palveluiden kehittäminen ja kaupallisen kiinnostavuuden ja tuotannon tehokkuuden lisääminen teknologian ja datan avulla. Suomen matkailun kansallista tiedolla johtamisen mallia työstäneen hankkeen loppuraportti kuvastaa matkailun tiedolla johtamisen tämän hetken keskeisintä tavoitetta todetessaan, että ”tiedolla johtamisen tavoite on tunnistaa Suomea suosivat ominaisuudet ja vaikuttaa matkailijan päätöksiin oikealla hetkellä”. Raportista käy ilmi, että matkailun kentällä käytettävä tieto on keskittynyt matkailijoiden käyttäytymistä ja matkailuyritysten menestystä kuvaavaan tietoon, joita raportissa eritellään hyvinkin hienojakoisesti. (Visit Finland, 2021, s. 7–9.)

Aikamme globaalit ongelmat, kuten ilmastonmuutos ja eriarvoisuuden lisääntyminen, asettavat uudenlaisia vaatimuksia myös matkailun tiedolla johtamiselle, jonka on muututtava kestävämmäksi niin ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti kuin taloudellisestikin. Muutoksen aikaansaaminen vaatii uudenlaiseen tiedonkäyttöön perustuvaa johtamista, joka pyrkii aktiivisesti eroon ihmisille ja toislajisille, kuten eläimille, kasveille ja maaperälle, haitallisista käytännöistä, ja parantamaan marginalisoitujen ryhmien, kuten alkuperäiskansojen ja toislajisten toimijoiden, asemaa. Suomen matkailun tiedolla johtamisen mallin loppuraportissa inhimillisiä ja toislajisia paikallisyhteisöjä ei kuitenkaan mainita matkailuympäristöjen osana, ja niihin liittyvä tieto on mainittu raportissa vain ylätasolla (Visit Finland, 2021, s. 5–9). Nämä lähtökohdat herättävät kysymään, mitä oikeastaan on se tieto, jolla matkailua johdamme; ja millainen valta määrittelee, mikä tieto johtamisen tueksi kelpaa ja mikä ei.

Matkailu on perusolemukseltaan monikulttuurista elonkehän eri lajien ja niiden maailmankuvien kohtaamista. Paikalliset ihmis- ja kumppanilajiyhteisöt ovat usein yksi matkailun keskeinen vetovoimatekijä (ks. esim. Tuohino, 2017, s. 84; Tyrväinen, 2017, s. 93) eikä matkailun ympäristöjä siten ole ilman hyvinvoivia paikallisia inhimillisiä ja toislajisia toimijoita (ks. esim. Saarinen, 2017, s. 46; Tyrväinen, 2017, s. 93–94). Matkailun tiedolla johtamisen keskeisenä tavoitteena onkin oltava kestävyys ja sen eri ulottuvuuksien huomioiminen tasapainoisesti. Siihen kuuluu myös erilaisen tiedon ja tietämisen tunnistaminen. Matkailun eri sidosryhmien tietämisen tavat voivat poiketa merkittävästi

matkailijan ja matkailuyrittäjien tietokäsityksistä, joskin matkailu mahdollistaa myös yhtäläisyyksien havaitsemisen ja stereotyyppien purkamisen (Rantala, Höckert & Ilola, 2019, s. 4). Matkailun suunnittelussa ja johtamistyössä käytetty tieto onkin myös keskeinen vallankäytön ilmentymä. Se kertoo siitä, millaisiin maailmankuviin ja tietokäsityksiin perustuvaa tietoa pidetään matkailutoiminnan piirissä uskottavana ja relevanttina. Matkailun tiedolla johtamisen näkökulmasta keskeinen kysymys on, kiinnitämmekö huomiota erilaisiin maailmankuviin, tietokäsityksiin ja tietämisen tapoihin; tunnistammeko ja tunnustammeko erilaiset tietojärjestelmät yhdenvertaisina länsimaisen tiedon rinnalla; ja miten erilaiset tiedot saavat sijaa matkailun johtamisessa (Deloria 1999a; 1999b; Helander-Renvall & Markkula, 2011; Rantala ym., 2019, s. 4–5). Kestävä kehitys ja eettisyys eivät ole asioita, jotka matkailuala voi huomioida vain halutessaan, vaan ne ovat seikkoja, joiden myös asiakkaat ja työntekijät odottavat näkyvän matkailun johtamisessa (Koppatz & Ruolanto, 2017, s. 160). Erilaisten tietämysten integroimisen osaksi matkailun johtamista tulee olla yksi kestävän matkailun peruskivi.

Johtamis- ja strategiatyössä korostuvat teknisrationaalinen tieto kuten analyysit, mittaukset, tilastot ja laskelmat. Tällaisen universaalisioivan tiedon asemaa haastavat esimerkiksi alkuperäiskansa- ja paikallistieto, mutta teknisrationaalisen tiedon ylivalta on edelleen tosiasia. (Anttila, 2021, s. 25, 34–36; Laine, Katila & Salmi, 2017, s. 113–114; Laine, Meriläinen, Tienari & Vaara, 2016, s. 512, 519; UNWTO, 2007, s. 24.) Kestävän matkailun tavoitteen saavuttamiseksi matkailun johtamisen viitekehityksessä onkin tarve tiedon *dekolonisaatiolle*. Dekolonisaatiolla tarkoitetaan prosessia, jolla pyritään paljastamaan ja purkamaan kolonialistisia rakenteita ja käytäntöjä sekä irrottautumaan kolonialismin hallinnollisesta, kulttuurisesta, kielellisestä ja psykologisesta vallasta (Kuokkanen, 2007b, s. 146; 2021). Dekolonisaatio lähtee aineellisen, ennen kaikkea maaomaisuuden ja -oikeuksien palauttamisesta alkuperäiskansoille, mutta yhtä tärkeä osa prosessia on aineettoman omaisuuden ja oikeuksien kuten päätösvallan ja itsemääräämisoikeuden palauttaminen ja uudelleenrakentaminen alkuperäiskansan omista lähtökohdista ja omilla ehdoilla (Sium, Desai & Ritskes, 2012). Tieteen ja tutkimuksen dekolonisoinnista on kriittisen, feministisen ja alkuperäiskansatutkimuksen piirissä käyty keskustelua jo vuosikymmeniä (ks. esim. Guttorm, Kantonen, Kramvig & Pyhälä, 2021; Humberstone, 2004). Sen sijaan organisaatioiden johtamisen kontekstissa tiedon dekolonisaatiosta on keskusteltu toistaiseksi vähän, joskin joitain esimerkkejä löytyy (esim. Jammulamadaka, Faria, Jack & Ruggunan, 2021). Onkin

sekä kiinnostavaa että tarpeellista tarkastella, ketkä määrittävät, millaista tietoa matkailukohteiden johtamisessa käytetään, ja millaiset valtasuhteet siihen vaikuttavat.

1.1 Mistä matkailun tiedolla johtamisessa on kyse?

Matkailun tiedolla johtaminen on verrattain uusi tutkimuksen kohde. Yleinen keskustelu tiedolla johtamisesta sekä tietoperustaisesta organisaatiosta ja taloudesta nousi esiin 1990-luvulla erityisesti organisaatio- ja liiketalousteoreetikoiden (Grant, 1996; Nonaka, 1991; Nonaka & Takeuchi, 1995) johdolla. Matkailusektorilla tiedolla johtamisen käytännöt ja teoreettinen tarkastelu yleistyivät hitaasti (esim. Cooper, 2015; Hallin & Marnburg, 2008; Shaw & Williams, 2009). Matkailun tiedolla johtamisen keskustelut ovat keskittyneet taloudellisiin ja teknologisiin näkökulmiin, joskin viime vuosina keskustelu on laajentunut käsittelemään yhä useammin myös kestävä kehityksen ja tiedolla johtamisen suhdetta (esim. Ip-Soo-Ching, Zyngier & Nayeem, 2019; Rastegar & Ruhanen, 2021).

Tieteellinen keskustelu matkailun tiedolla johtamisesta on ollut pitkälti kansainvälistä, ja suomalaisesta näkökulmasta tutkimusta on edelleen varsin vähän. Matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksissa painottuvat käsitteelliset lähestymistavat. Varsinkin kun matkailun tiedolla johtaminen oli vasta noussut tutkimuksen kohteeksi, empiiristä tutkimusta tehtiin huomattavan vähän. (Hallin & Marnburg, 2008.) Vaikka matkailun tiedolla johtamisen keskustelu painottuu liiketaloudellisiin ja teknologisiin näkökulmiin, tutkimus edustaa suurelta osin laadullista tutkimusperinnettä (esim. Hall & Williams, 2019).

Matkailun tiedolla johtamista tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomiota matkailun tietoon ja tietämiseen sekä erityisesti niiden ontologisiin ja epistemologisiin perusteisiin. Näitä keskusteluja on yhä varsin harvoin liitetty osaksi tiedolla johtamisen keskustelua etenkin empiirisissä tutkimuksissa. Matkailua koskevan tiedon ontologisia ja epistemologisia kysymyksiä on tutkittu ennen kaikkea akatemian sisäisinä käsitteinä ja käytänteinä. Tutkijat ovat todenneet, että matkailua koskeva tieto perustuu laajalti länsimaisille epistemologioille (esim. Tribe, 2010, s. 21–22) ja neoliberalistiselle diskurssille (esim. Martínez-Martínez, Cegarra-Navarro & García-Pérez, 2015; Ruhanen, 2008, s. 431). Kuitenkin jo aiemmin mainitsemani globaalit kriisit ovat saaneet tutkijat tarkastelemaan matkailusta tuotettua tietoa ja tiedontuottamisen tapoja kriittisesti, ja esittämään muun muassa feministisiä, post- ja dekolonialistisia sekä posthumanistisia ontologioita ja epistemologioita vaihtoehtoisiksi

lähtökohdiksi matkailutiedon tuottamiselle (esim. Chambers & Buzinde, 2015; Grimwood, Stinson & King, 2019; Johnston, 2001; Lee, 2017; Veijola, Germann Molz, Pyyhtinen, Höckert & Grit, 2014; Veijola & Jokinen, 1994).

Vaikka keskustelu matkailutiedon ontologisista ja epistemologisista lähtökohdista onkin tutkimuksen piirissä yleistymässä, matkailuelinkeinon päättäjien todellisuus- ja tietokäsitykset liitetään harvoin matkailun tiedolla johtamiseen. Toistaiseksi matkailun tiedolla johtamisen tutkimus on suuntautunut tiedolla johtamisen mallien soveltamiseen matkailusektorilla (Cooper, 2006; 2015; 2018), liiketaloudellisiin ja teknologisiin näkökulmiin (Bouncken & Pyo, 2002; Hall & Williams, 2019, luku 3; Ruhanen & Cooper, 2004; Sorensen & Fuglsang, 2015), matkailun suunnitteluun liittyviin näkökulmiin (esim. Grybovych, Hafermann & Mazzoni, 2011; Mair, 2015) sekä viime vuosina lisääntyneisiin älykkyyskeskusteluihin (esim. Boes, Buhalis, & Inversini, 2016; Buhalis & Amaranggana, 2013; Gretzel & Scarpino-Johns, 2018; Gretzel, Sigala, Xiang & Koo, 2015; Rodrigues, de Oliveira, Rodrigues & Guerreiro, 2020). Erityisesti matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota tiedon siirtymiseen ja välittämiseen, sillä ne on nähty yhtenä liiketaloudellisen menestyksen ja tehokkuuden avainkysymyksinä (esim. McLeod, 2015; McLeod, Vaughan & Edwards, 2015; Scott & Laws, 2006; Scott, de Martino & van Niekerk, 2017). Teknologia nähdään tärkeänä tiedolla johtamisen välineenä paitsi tiedonsiirrossa myös tiedon tuotannossa ja säilytyksessä, ja teknologinen näkökulma matkailun tiedolla johtamiseen onkin saanut paljon huomiota (esim. Boes ym., 2016; Buhalis & Amaranggana, 2013; Gretzel & Scarpino-Johns, 2018; Rodrigues ym., 2020).

Kasvava alue matkailun tiedolla johtamisen keskusteluiden sisällä on kestävä matkailun johtaminen, jonka alueella on tutkittu muun muassa yritys vastuun ja strategisen tiedolla johtamisen vaikutusta kestävä aineettoman pääoman ja liiketoiminnallisen suoriutumisen väliseen yhteyteen (Zaragoza-Sáez, Claver-Cortés, Marco-Lajara & Úbeda-García, 2020), organisatorista oikeudenmukaisuutta (Rastegar & Ruhanen, 2021) sekä kestävyystietoon perehtyvien työntekijöiden merkitystä matkailuyritysten ympäristökestävyydelle (Martínez-Martínez, Cegarra-Navarro, García-Pérez & Wensley, 2019). Neoliberalistinen diskurssi määrittelee kuitenkin matkailun tutkimusta jopa silloin, kun puhutaan kestävästä tai vastuullisesta matkailusta (esim. Martínez-Martínez ym., 2015; Ruhanen, 2008, s. 431). Koska matkailulla on monia muitakin ulottuvuuksia kuin kaupallinen tuote- ja

palveluliiketoiminta (esim. Higgins-Desbiolles, 2006), keskeinen osa kestävän matkailun johtamista on myös erilaisten tietämysten integrointi matkailun tiedolla johtamiseen.

Erilaisten, ennen kaikkea inhimillisten, tietämysten integrointia johtamisessa, suunnittelussa ja päätöksenteossa on tutkittu erityisesti luonnonvarojen hallintaan ja monimuotoisuuteen liittyvän tutkimuksen piirissä (esim. Helander-Renvall & Markkula, 2011; Ayonghe, 2022; Raymond ym., 2010). Matkailun tiedolla johtamisen kontekstissa kestävän matkailun ja tiedolla johtamisen suhdetta ja erilaisten tietämysten yhdistämistä on tutkittu vähemmän. Jonkin verran esimerkkejä löytyy kuten tutkimukset, jotka koskevat alkuperäiskansatiedon integrointia matkailun suunnitteluun (Butler & Menzies, 2007), paikallis- ja alkuperäiskansatiedon merkitystä geomatkailukohteiden hallinnalle (Pásková & Dowling, 2014) ja suomalaisessa viitekehyksessä saamelaistietoon perustuvaa matkailua saamelaisten kotiseutualueella (Kramvig, 2017) sekä hallinnon ja valta-asemien muodostumista Kilpisjärven matkailun suunnitteludokumenteissa (Tuulentie, 2017). Monilajista tietoa ja sen käyttöä matkailussa on tutkittu toistaiseksi hyvin vähän. Suomessa monilajisen tiedon rooliin matkailussa on tutkimuksessa jo ryhdytty kiinnittämään huomiota (esim. Rantala ym., 2019; Äijälä, 2019; 2022), mutta tiedolla johtamiseen tätä keskustelua ei toistaiseksi ole juuri yhdistetty. Suomalaista matkailukenttää koskeva tutkimus erilaisten tietojen integroimisesta tiedolla johtamiseen on siis edelleen hyvin rajallista, erityisesti tiedon ontologisten ja epistemologisten lähtökohtien näkökulmasta.

Elämme, toimimme, teemme työtä ja harjoitamme liiketoimintaa monimutkaisessa maailmassa, jossa eri maailmankuvat ja tietämisen tavat kohtaavat jatkuvasti. Onkin olennaista ymmärtää myös matkailun johtajien ja päätöksentekijöiden osaamista tiedon ja tietämisen perustana olevista todellisuus- ja tietokäsityksistä, niiden moninaisuudesta sekä tiedon- ja vallankäytön mekanismeista. Viimeksi mainitut myös määrittävät, millainen tieto hyväksytään matkailun tiedolla johtamisen suuntaa ohjaavaksi ja mikä hylätään epärelevanttina. Tutkielmani tavoite on lisätä ymmärrystä erilaisten tietojen käytöstä matkailun johtamisessa. Lähestyn aiheitani tarkastelemalla matkailun tiedolla johtamiseen liittyviä tiedon- ja vallankäytön mekanismeja. Keskityn tutkimuksessani Saamenmaalla Aanaariin (suom. Inari) suunnitteilla oleviin hotellihankkeisiin liittyvien toimijuuksien, niiden keskinäisten valtasuhteiden sekä hankkeiden johtamisessa käytetyn tiedon analysointiin. Olen valinnut käyttäjä tässä työssä suomeksi Inarin kirkonkylänä tunnetusta alueesta sen inarinsaamenkielistä nimeä Aanaar. Aanaar on alkujaan ollut järven (suom. Inarijärvi) nimi,

mutta sittemmin sillä on tarkoitettu aluetta, jossa järvi on, ja lopulta alueen keskuskylää. (Valtonen, 2019.) En siis tässä työssä viittaa Aanaarilla koko Inarin kuntaan, vaikka samaa inarinsaamenkielistä nimeä käytetäänkin tästä suomalaisen hallintojärjestelmän muodostamasta alueesta. Käytän työssäni myös nimeä Saamenmaa, jolla tarkoitetaan saamelaisten asuttamaa ydinaluetta neljässä kansallisvaltiossa Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjän Kuolan niemimaalla. Suomessa Saamenmaa kattaa saamelaisten kotiseutualueen, johon kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnan pohjoisosasta Vuotson kylän seutu eli Lapin paliskunnan alue. (Saamelaiskäräjät, 2018, s. 3.)

1.2 Teoreettisena viitekehyksenä foucault’lainen teoretisointi tiedosta ja vallasta

Tutkielmani teoreettisen viitekehyksen muodostaa filosofi Michel Foucault’n valtateoria, joka kuvaa tiedon ja vallan yhteen kietoutumista. Foucault’n (1980, s. 52) teoretisoinnin mukaan tiedon ja vallan erottaminen toisistaan on mahdotonta. Siitä seuraa, että vallalla on keskeinen rooli myös tiedolla johtamisessa. Tuon Foucault’n ajattelun rinnalle kriittisiä näkökulmia tiedon- ja vallankäytöstä feministi- ja alkuperäiskansatutkijoilta Gayatri Chakravorty Spivakilta ja Rauna Kuokkaselta. Foucault huomioi työssään vain rajallisesti länsimaisen tietojärjestelmän ulkopuolella syntyvän ja elävän tiedon, esimerkiksi alkuperäiskansatiedon, eikä riittävällä tavalla ota huomioon näihin tietämyksiin kohdistuvaa historiallista ja edelleen jatkuvaa episteemistä väkivaltaa (Spivak, 1994, s. 76–86) vaan toteaa länsimaisten tiedontuotannon proseduurien muodostuneen universaaleiksi kaikkien sivilisaatioiden tavaksi toimia (Foucault, 1980, s. 66). Spivakin (1994; 1996a, s. 22, 86) episteemisen väkivallan ja Kuokkasen (2007; 2017) episteemisen välinpitämättömyyden ja tietämättömyyden käsitteiden avulla pyrin sovittamaan Foucault’n pitkälti länsimaiseen tietoon keskittyneen vallan ja tiedon teoretisoinnin myös ei-länsimaisen ja monilajisen tiedon analysointiin soveltuvaksi teoreettiseksi työkaluksi.

Ontologisesti perustan tutkimukseni osallistavan paradigman subjektiivis-objektiiviselle näkemykselle todellisuudesta. Tämän käsityksen mukaan on olemassa tietty alkuperäinen todellisuus, johon ihmismieli osallistuu aktiivisesti. Se, minkä yksilöinä käsitämme todellisuutena, muodostuu tuon alkuperäisen todellisuuden ja eri toimijoiden mielten jatkuvasta vuorovaikutuksesta. Tällainen käsitys todellisuudesta johtaa laajennettuun tietokäsitykseen, jonka mukaan toimija osallistuu tiedettävään todellisuuteen ja artikuloi sitä ainakin neljällä eri tavalla: *kokemuksen, esittämisen, propositioiden eli ehdotusten* sekä

käytännön kautta. Kielellisten käsitteellistysten avulla ei siis pystytä esittämään koko kuvaa todellisuudesta, vaan on huomioitava myös kaiken muun tietämisen perustana oleva kokemuksessa osallistumisen ja empatian kautta syntyvä tieto. (Heron & Reason, 1997, s. 278–281.) Koska kielelliset käsitteellistyksetkin kuitenkin perustuvat kokemukselliseen tietoon, niiden kautta on mahdollista pyrkiä ymmärtämään eri todellisuuksia. Osallistavan paradigman kautta tarkasteltuna tietämisen arvopyrkimyksenä pidetään hyvinvointia, jonka mahdollistavat toimijoiden välisen hierarkian, yhteistyön ja autonomian tasapaino (Heron & Reason, 1997, s. 287).

Tieteenfilosofisen perustani mukaisesti käsitän tiedolla johtamisen käsitteet *tiedon* ja *johtamisen* inhimillisten ja toislaajisten toimijoiden välisissä suhteissa rakentuvana aktiivisena tekemisenä ja toimintana tai tekemättä ja toimimatta jättämisenä, joihin valta on erottamattomasti kietoutunut. Koska tieto ja johtaminen ovat eri toimijoiden aktiivista neuvottelua sisällöistä ja merkityksistä, tiedon analyysin avulla on mahdollista ymmärtää eri toimijoiden valtasuhteita. (Alhanen, 2007, s. 120; Blackler, 2002, s. 48; Foucault, 1980, s. 98; Tienari & Meriläinen, 2021, s. 277–279, 330–336.)

Foucault’laisessa tiedon ja vallan analyysissä on tärkeää nähdä tiedon ja *vallan* käsitteet toisistaan erillisinä (Kusch, 1993, s. 124), mutta samaan aikaan ne ovat jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Vallankäytöllä on mahdollisuus tuottaa uutta tietoa, joka taas jatkuvasti saa aikaan vallan vaikutuksia. Tieto ja valta ovat siis integroituneet toisiinsa eivätkä ne lakkaa olemasta riippuvaisia toisistaan. (Foucault, 1980, s. 51–52.)

Tieto on *diskursiivisessa käytännössä* muodostunut erilaisten elementtien – *kohteiden* (eng. *objects*; ransk. *objets*) *ryhmien, lausumisten kokonaisuuksien, käsitejoukkojen, teoreettisten valintojen* – kokonaisuus. Diskursiivinen käytäntö ohjaa puhumaan asioista tietyllä tavalla, sillä se on vakiintunut tapa muodostaa diskurssin *lausumia*. Näin ollen tieto on sitä, mistä tietyssä diskursiivisessa käytännössä voidaan puhua. (Alhanen, 2007, s. 44, 59–60; Foucault, 2005b, s. 235–237.) Jotta jokin lausuma katsotaan todeksi, esittäjän on noudatettava sen diskurssin sääntöjä, jossa haluaa lausumansa tunnustettavan tiedoksi (Alhanen, 2007, s. 87; Battiste, 1996, Kuokkasen, 2007a, s. 14–15 mukaan; Spivak, 1996a, s. 16). Näin diskurssit eivät vaikuta ainoastaan siihen, miten diskurssissa on mahdollista puhua vaan myös siihen, miten ihmiset voivat ohjata toistensa toimintaa, ja siten tieto muodostaa jatkuvasti *valtasuhteita* (Alhanen, 2007, s. 135–136).

Foucault'n mukaan vallan harjoittaminen on toisten ihmisten mahdollisen toimintakentän muokkaamista. Siinä on kyse tavasta, jolla tietyt toiminnot muokkaavat toisia. Vallan harjoittamisella siis vaikutetaan toimintaan, ei suoranaisesti toisiin ihmisiin. Jotta eri yksilöiden tai yksilöjoukkojen välinen valtasuhde voi syntyä, on Foucault'n näkemyksen mukaan myös vallankäytön kohteen aina oltava vapaa subjekti, jolla on vastarinnan mahdollisuus. (Kusch, 1993, s. 102–105.) Valtasuhteet rakentuvat sosiaalisten, yhteiskunnallisten, taloudellisten ja kulttuuristen erojen ja niihin liittyvien epätasa-arvoisten asemien varaan, jotka aiheuttavat eroja ja eriarvoisuutta ihmisten välillä. Nämä erot sekä tuottavat että ylläpitävät eriarvoisuutta. (Alhanen, 2007, s. 121.)

Foucault (1980, s. 39) kiinnittää huomion vallan hienovaraisiin mekanismeihin, joissa valta on ruumiillistunutta ja siten osa yksilöiden toimia ja asenteita, diskursseja, oppimisprosesseja ja jokapäiväistä elämää. Valtaa käytetään sosiaalistuneesta ruumiista käsin, ei sen yläpuolelta (Foucault, 1980, s. 39). Valta ei kuitenkaan ole yksittäisen ihmisen tai ryhmän toiseen käyttämää valtaa, vaan se on kiertävä voima, jota käytetään verkostomaisissa organisaatioissa tai järjestelmissä. Yksilöt ovat tässä dynaamisessa vallan kiertokulussa samanaikaisesti aina sekä vallankäyttäjiä että vallankäytön kohteita. (Foucault, 1980, s. 98.)

Tutkimuskohteeni on tiedon- ja vallankäytön rakentuminen matkailun tiedolla johtamisessa. Diskursseilla on merkittävä yhteiskunnallinen rooli, sillä niiden avulla oikeutetaan ja luonnollistetaan ilmiöitä ja toimintatapoja sekä uusinnetaan valtasuhteita (Vaara & Laine, 2006, s. 159). Foucault'n valtateoriaan perustuen pyrin tutkimuksellani lisäämään tietoa tiedon- ja vallankäytön mekanismeista matkailun tiedolla johtamisessa alueella, jolla länsimainen liikkeenjohdon tieto kohtaa paikallis-, alkuperäiskansa- ja toislaajisen tiedon.

1.3 Media-artikkelit ja julkiset dokumentit aineistona ja kriittinen diskurssianalyysi menetelmänä

Tutkimukseni lähestymistapa on laadullinen samoin kuin aineiston analyysimenetelmäni. Aineistoni on monimuotoinen: Se koostuu media-artikkeleista, tiedotteista, kaavaselostuksesta, lausunnoista sekä vuonna 2020 tehdyn kyläkyselyn yhteenvedoraportista. Moniulotteisen aineiston kautta minun on mahdollista tavoittaa eri toimija-asemien välisiä valtasuhteita ja toimijoiden käsityksiä Aanaarin hotellihankkeiden suunnittelun ja johtamisen tiedosta. Analysoin aineistoani foucault'laisen kriittisen diskurssianalyysin keinoin.

Aineistoni käsittelee Nanguniemen (esim. Peltomaa, 2021), Miesniemen (esim. Miettunen, 2022) ja Juutuanjoen rannalle (esim. Takala, 2022) suunnitteilla olevia hotellihankkeita, jotka ovat Aanaarin kylän merkittävimpiä matkailu- ja majoitushankkeita. Tutkimukseni aineistokorpus muodostuu 35 media-artikkelista, neljästä tiedotteesta ja kahdesta Aanaariin suunnitteilla olevia hotellihankkeita käsittelevästä lausunnosta, yhdestä kaavaselostuksesta sekä vuonna 2020 osana *Inarijärven aarteet -hanketta* toteutetun kyläläiskyselyn avoimista vastauksista.

Aineistoni on peräisin internetistä julkisesti saatavilla olevista lähteistä. Media on uutisoinut Aanaarin hotellihankkeista aktiivisesti, sillä ne ovat alueellisesti merkittäviä paitsi taloudellisilta myös sosiaalisilta ja ekologisilta vaikutuksiltaan. Hankkeet ovat saaneet runsaasti mediahuomiota myös siksi, että niiden johdossa on Suomessa ja kansainvälisestikin tunnettuja yrittäjiä, jotka jo henkilöinä kiinnostavat mediaa. Yritykset ja hankkeiden sidosryhmät ovat myös itse tiedottaneet käynnissä olevista hankkeista, ja kaavoitusvaiheessa eri organisaatiot ovat kommentoineet hankesuunnitelmia.

Valittuihin hankkeisiin liittyvät medioiden uutis- ja ajankohtaisartikkelit hain Google-haulla, syyskuussa 2022 käyttäen incognito-toimintoa. Poimin mukaan uutis-, tiedote- ja lausunto-osumat viideltä ensimmäiseltä hakutulossivulta. Tiedon- ja vallankäytön analysointiin uutisoinnin kautta liittyy myös median vallankäyttö, jota voi olla vaikea erottaa haastateltujen tiedon- ja vallankäytöstä. Siksi toimittajien kirjoittamissa uutis- ja ajankohtaisartikkeleissa analyysini kohdentuu suoriin ja epäsuoriin sitaatteihin. Näin pyrin tavoittamaan nimenomaan eri toimijoiden epistemologiset lähtökohdat ja toimija-aseman. Toimittajan subjektiutta on kuitenkin mahdoton täysin sulkeistaa. (Nieminen, 2020; Väliverronen, 1993, s. 31–32.)

Analysoimalla tietoa diskurssien kautta on mahdollista ymmärtää vallankäytön ja valtasuhteiden mekanismeja ja muuntautumista. Analyysimenetelmänäni toimiva diskurssianalyysi soveltaa Michel Foucault'n kriittiseksi määriteltyä suuntausta (Suoninen, 2021). Kriittinen diskurssianalyysi soveltuu diskurssien rakentumiseen liittyvien diskursiivisten käytäntöjen tarkempaan tutkimukseen ja diskurssin toimijuus- ja valtakysymysten analyysiin (Vaara & Laine, 2006, s. 156). Foucault'laisittain suuntautuneelle diskurssianalyysille tyypillisesti en ole kiinnostunut diskursseista teksteinä (ks. Väliverronen, 1993, s. 23–24) vaan käytän tekstimuotoisia aineistojani johtolankoina diskursiivisiin käytäntöihin (Vaara & Laine, 2006, s. 161).

Foucault ei tavoitellut yleisen analyysimetodin määrittelyä vaan pyrki osoittamaan tason, jolla diskursiivisia käytäntöjä ja niitä ohjaavia sääntöjä on mahdollista analysoida (Alhanen, 2007, s. 62). Oma analyysini keskittyy Aanaarin hotellihankkeita koskevia lausumia tarkastelemalla osoittamaan, mitä ovat diskursiivisen käytännön säännöt, joiden varassa matkailun suunnittelusta ja johtamisesta puhutaan. Pyrin ymmärtämään, millä tavalla diskursiiviset käytännöt synnyttävät ja muokkaavat erilaisia toimija-asemia ja niiden välisiä valtasuhteita, ja miten ne vaikuttavat tietoon, jota matkailun johtamisessa käytetään. Tavoitteeni ei ole analysoida, mitä matkailun johtaminen tässä ajassa on tai millaisia siitä lausuvat toimijat ovat olemukseltaan. Kun en keskity analyysissäni diskurssin kohteiden – esimerkiksi maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttö matkailurakentamisessa tai matkailun kestävyys – ja subjektien – esimerkiksi kunnanjohtaja tai paikallinen – ontologiseen olemukseen, on mahdollista osoittaa, miten ne on hahmotettu diskurssissa. Tarkastelen siis toimintaa eli käytäntöä, joka määrittää diskurssin objektit ja muokkaa subjekteja. (Alhanen, 2007, s. 62–70.)

1.4 Tutkielman kulku

Seuraavassa pääluvussa esittelen matkailun tiedolla johtamista aiemman tutkimuksen avulla. Käsittelen aluksi matkailuun liittyvää tietoa ja tietämistä ja erityisesti niiden ontologisia ja epistemologisia perusteita. Tarkastelen myös matkailun tiedolla johtamisen tutkimusta ja sen eri suuntauksia sekä erilaisten tietämysten käyttöä matkailun tiedolla johtamisessa.

Luvussa kolme esittelen tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, jonka muodostaa filosofi Michel Foucault'n tiedon ja vallan teoretisointi. Keskityn foucault'laiseen käsitykseen tiedosta, diskursseista ja vallasta, ja tuon sille kriittisiä näkökulmia Spivakilta ja Kuokkaselta. Luvun lopuksi täsmennän tutkimuskohteeni ja tutkimuskysymykseni. Neljännessä luvussa esittelen aineistoni ja analyysimenetelmäni. Esitän myös oman asemoitumiseni tutkijana ja pohdin tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä. Lisäksi kuvaan tutkimusprosessini kulkua.

Luvut 5, 6 ja 7 esittelevät analyysini tulokset. Luvussa 5 keskityn toimija-asemien analyysiin, luvussa 6 toimija-asemien välisiä valtasuhteita muodostaviin käytäntöihin ja luvussa 7 tiedon organisoitumiseen toimija-asemien välisten valtasuhteiden kautta. Yhteenvedossa tiivistän työni keskeiset havainnot, pohdin tutkielmani rajoituksia sekä tulosten sovellusmahdollisuuksia ja esitän ehdotukseni matkailun tiedolla johtamisen tulevaisuuden tutkimustarpeiksi.

2. AIEMPI TUTKIMUS MATKAILUN TIEDOLLA JOHTAMISESTA

Tiedolla johtaminen ja erityisesti matkailun tiedolla johtaminen ovat edelleen verrattain uusia tutkimusaloja. Tiedolla johtaminen ja idea tietoperustaisesta organisaatiosta ja taloudesta nousivat yleiseen johtamiskeskusteluun 1990-luvulla, mihin vaikuttivat keskeisesti muun muassa organisaatioteoretikon Ikujiro Nonakan (1991), Nonakan ja kansainvälisen liiketoimintastrategiatutkijan Hirotaka Takeuchin (1995) sekä ekonomisti Robert M. Grantin (1996) julkaisut. Matkailussa tiedolla johtamisen käytännöt otettiin käyttöön hitaasti ja sitä myöten myös tiedolla johtamisen tutkimus matkailun viitekehyksessä käynnistyi verrattain myöhään (Cooper, 2015, s. 107; Hallin & Marnburg, 2008, s. 366; Shaw & Williams, 2009, s. 325). Sittenkin matkailun tiedolla johtamisen keskustelu on laajentunut, ja siitä on tunnistettavissa tiedolla johtamisen eri osa-alueisiin painottuvia alakeskusteluja, joita käsittelen tarkemmin tässä luvussa.

Tieteellinen keskustelu matkailun tiedolla johtamisesta on ollut pitkälti kansainvälistä. Suomalaisesta näkökulmasta tutkimusta on vielä vähän, sillä esimerkiksi haut ”tietojohtaminen” ja ”tiedolla johtaminen” tuottavat *Matkailututkimus*-lehdessä hakutulokseksi vain yhden kirja-arvostelun (Hanni-Vaara & Paloniemi, 2021) ja yhden puheenvuorotekstin (Anttila, 2022). Matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksissa painottuvat käsitteelliset lähestymistavat, kun taas empiiristä tutkimusta tehtiin varsinkin alkuvaiheessa huomattavan vähän (Hallin & Marnburg, 2008). Laadulliset tutkimusmenetelmät, erityisesti tapaustutkimukset, muodostavat suuren osan matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksesta siitäkin huolimatta, että matkailun tiedolla johtamisen keskustelu painottuu liiketaloudellisiin ja teknologisiin keskusteluihin (esim. Hall & Williams, 2019). Sen sijaan matkailun tiedolla johtamisen tietoa, erilaisten tietämysten yhdistelyä matkailun johtamisessa ja kestävä matkailun ja tiedolla johtamisen suhdetta on tutkittu vähemmän. Nämä keskustelut ovat olennaisia tutkimukseni näkökulmasta, joten sisällytän ne osaksi tätä kirjallisuuskatsausta.

Jotta on mahdollista keskustella tiedolla johtamisesta, on ensin keskusteltava tiedosta. Siksi ensimmäisessä alaluvussa, tuon esiin tutkimusta, joka käsittelee matkailun epistemologioita, matkailua koskevan tiedon tyyppejä ja tietämisen tapoja. Toisessa alaluvussa käsittelen matkailun tiedolla johtamisen tutkimusta ja sen eri suuntauksia. Viimeisessä alaluvussa keskityn erilaisten tietämysten yhdistelyyn osana matkailun tiedolla johtamista.

2.1 Matkailututkimuksen epistemologiat, tieto ja tietäminen

Matkailun tietoa ja tietämistä ja erityisesti niiden ontologisia ja epistemologisia perusteita on tutkittu ennen kaikkea akatemian sisäisinä käsitteinä ja käytänteinä. Keskeisiä tutkimusalueita ovat olleet muun muassa matkailun tietojärjestelmä (esim. Tribe, 1997; 2006; 2010; Tribe & Liburd, 2016) sekä matkailun vaihtoehtoisia ontologioita ja epistemologioita tarkasteleva tutkimus (esim. Chambers & Buzinde, 2015; Veijola ym., 2014).

Matkailun tietoa koskevan tutkimuksen yhden teoreettisen kulmakiven muodostaa John Triben ja Janne J. Liburdin (2016) esitys matkailun tietojärjestelmästä, jonka he ovat kehittäneet Triben (1997; 2006; 2010) aiempiin mallinnuksiin perustuen. Mallissa matkailun tiedontuotannon prosessit on jaettu teoreettiseen tietoon, jolla usein tarkoitetaan akateemista eri tutkimusalojen tietoa, sekä akatemian ulkopuolella syntyvään ja elävään tietoon (Tribe & Liburd, 2016, s. 46–49). Matkailun tietojärjestelmän kautta on mahdollista ymmärtää, mikä matkailun tutkimuksessa käsitetään tiedoksi. Lisäksi malli antaa myös jossain määrin tietoa siitä, millaisista tietokäsityksistä käsin matkailun tietoa tuotetaan.

Matkailututkimuksen kenttää kartoittaneessa ja analysoineessa artikkelissaan Tribe (2010) selvitti muun muassa matkailututkijoiden näkemyksiä vähälle tutkimukselle jääneistä osaluista. Tutkijoiden keskuudessa eniten keskustelua herätti ”toisia tietämyksiä” (eng. other knowledges) koskevan tutkimuksen puute (Tribe, 2010, s. 21). Triben (2010, s. 22) haastattelemat tutkijat toivat esiin, että matkailututkimusta ohjaavat länsimaiset käsitykset ja filosofiat ja ”toisista” kulttuureista tuleva tieto matkailusta on vähäistä. Tällaiseksi tiedoksi matkailun tietojärjestelmässä (Tribe & Liburd, 2016) lukeutuu alkuperäiskansatieto, jonka kirjoittajat kuitenkin määrittelevät tieteenalojen ulkopuolella tuotetuksi tiedoksi. Sama koskee sellaista tieteellistä tutkimusta, jonka kirjoittajat katsovat olevan arvopohjaista, esimerkiksi feministisen tutkimuksen. Asetelma on ongelmallinen, sillä se jättää jatkuvasti kasvavan määrän laadukasta, ”toisiin” ontologioihin perustuvaa matkailututkimusta tieteellisen tutkimuksen määritelmän ulkopuolelle. Se myös asemoi kaiken sellaisen tutkimuksen, joka tunnistaa tutkijan arvosidonnaisuuden, näennäisesti objektiivisen tutkimuksen kanssa eriarvoiseksi (ks. Guttorm ym., 2021).

Matkailutiedon tuotanto suosii siis edelleen paljolti länsimaisia epistemologioita.

Yhteenkuuluvuutta ja kansaeläjäyttä ontologiseksi perustaksi ehdottavat Veijola ja

kumppanit (2014) sekä kriittiseen ja postkolonialistiseen ajatteluun perustuvia matkailututkimuksia tarkastelleet Donna Chambers ja Christine Buzinde (2015) peräänkuuluttavatkin matkailututkimukseen ja matkailuun ontologista moninaisuutta ja epistemologista dekolonisaatiota. Matkailututkimuksen dekolonisaatioon ovat omilla tutkimuksillaan vastanneet muun muassa valkoisen heteromiehen hegemonista diskurssia purkaneet tutkijat (esim. Johnston, 2001; Jokinen & Veijola, 1997; Veijola & Jokinen, 1994) sekä esimerkiksi matkailututkimuksen epistemologista kenttää tarinankerronnan menetelmillä laajentaneet ensimmäinen mustan trawlulwuy-kansaan kuuluvan naisen tarinan kautta Emma Lee (2017) ja valkoisina kanadalaisina uudisasukkaina kirjoittamansa dekolonisoivan tarinan avulla Bryan S.R. Grimwood, Michela J. Stinson ja Lauren J. King (2019).

Leen (2017) artikkeli ei ole ainoastaan esimerkki matkailututkimuksen inhimillisten epistemologioiden monipuolistamisesta vaan hänen kanssakirjoittajansa, tebrakunna-maan, kautta tietoa syntyy myös ei-inhimillisestä epistemologiasta käsin. Käytän tässä työssä käsitteitä ei-inhimillinen, toislaajinen ja monilajinen tieto, kun kuvaan muille lajeille – esimerkiksi eläimet ja kasvit – tai materiaalille – esimerkiksi maaperä – kuin ihmiselle (Kortekallio ym., 2020) kertynyttä tietoa. Tietäminen ei siis ole ainoastaan ihmisten vaan myös toislaajisten toimintaa, ja ihmiselle tämä tieto voi tulla käsitettäväksi seuraamalla muunlaajisten toimintaa, toisinaan esimerkiksi teknologian avustuksella (Arlander, 2022, s. 471, 478). Ei-inhimillisten epistemologioiden sisällyttämistä matkailun tutkimukseen on Suomessa tutkittu huomattavan paljon. Aihepiiriä on lähestytty muun muassa kanssatietämisen (Rantala ym., 2019), kävelymenetelmien (Rantala, Valtonen & Salmela, 2020) ja monilajisen videoetnografian (Äijälä, 2019; 2022) sekä kansainvälisesti monilajisen etnografian (Dashper, 2020) kautta.

Matkailututkimuksen piirissä keskustelu tutkimuksen ja tutkimustiedon monimuotoisuuden lisäämisestä on siis ollut käynnissä jo noin kolmen vuosikymmenen ajan. Triben ja Liburdin (2016) matkailun tietojärjestelmä auttaa kuitenkin näkemään, että kentällä on myös muunlaista kuin tieteellistä tietoa. Tiedon ja sen muodostukseen ja käyttöön vaikuttaneiden todellisuus- ja tietokäsitysten ymmärtäminen ei olekaan tärkeää ainoastaan akatemian sisällä ja sen sisäisenä itsereflektiona. Ontologia ja epistemologia kuulunevat harvan matkailun ”kentällä” toimivan arkisanastoon. Se ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö todellisuuskäsityksemme ja se, mitä pidämme tietona, vaikuttaisi jatkuvasti valintoihin ja päätöksiin, joita toiminnassamme, myös johtamisessa, teemme. Elämme ja toimimme,

teemme työtä ja harjoitamme liiketoimintaa monimutkaisessa maailmassa, jossa eri maailmankuvat ja tietojärjestelmät kohtaavat globaalien ja paikallisten haasteiden äärellä. Siksi on mitä suurimmassa määrin olennaista ymmärtää myös matkailun johtajien ja päätöksentekijöiden käsityksiä tiedon ja tietämisen monimuotoisuuteen vaikuttavista todellisuus- ja tietokäsityksistä, sekä heidän valmiuttaan ja käytänteitään näiden käsitysten kriittiseen tarkasteluun ja monipuolistamiseen.

2.2 Matkailun tiedolla johtaminen

Matkailututkimuksen piirissä tiedolla johtamisen keskustelu käynnistyi 2000-luvun alkuvuosina, jolloin keskustelun käynnistäjinä toimivat erityisesti Bouncken ja Pyo (2002) sekä Ruhanen ja Cooper (2004). Matkailun tiedolla johtamisen keskustelu oli erityisesti alkuvaiheessa hyvin liiketaloudellisiin ja teknologisiin näkökulmiin keskittynyttä, kuten Bounckenin ja Pyon (2002) toimittama teos osoittaa. Sittemmin tiedolla johtamisen keskustelu on haarautunut laajastikin, ja monen sellaisenkin tutkimuksen voi ajatella kuuluva matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksen kaanoniin, jotka eivät suoraan mainitse tiedolla johtamista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi matkailun suunnitteluun liittyvät keskustelut (esim. Grybovyh ym., 2011; Mair, 2015) sekä viime vuosina lisääntyneet älykkyysskeskustelut (eng. smart tourism, smart destination) (esim. Buhalis & Amaranggana, 2013; Gretzel & Scarpino-Johns, 2018), jotka myös parhaimmillaan pyrkivät yhdistelemään matkailun liiketaloudellisia, ekologisia ja sosiaalisia näkökulmia (Boes ym., 2016; Gretzel ym., 2015; Rodrigues ym., 2020). Koska tarkastelen erityisesti tiedolla johtamisen tietoa ja tietämistä, pidän tärkeänä huomioida laajasti matkailun tiedonkäyttöön liittyviä tieteellisiä keskusteluja, vaikka ne eivät suoraan mainitsisi käsitettä tiedolla johtaminen. Tästä johtuen kirjallisuuskatsaukseni kattaa myös yllä mainitut matkailun johtamisen rinnakkaiskäsitteet.

Kun keskustelu matkailun tiedolla johtamisesta käynnistyi, yksi keskeinen keskustelusuuntaus oli ymmärrettävästi tiedolla johtamisen mallien soveltaminen ja käyttöönotto matkailualalla. Erityisesti Chris Cooper (2006; 2015; 2018) on työssään hahmottanut käsitteellisen mallinnuksen kautta matkailualalle sopivaa tiedolla johtamisen mallia, jonka muodostavat matkailun tietovarastot ja -virrat, joista seuraa oppiminen ja tietoperustainen innovointi (Cooper, 2015, s. 110). Myös yleisten tiedolla johtamisen mallien soveltamista matkailualalla on tutkittu. Anita Zehrer (2011) on tutkinut Grantin tiedolla johtamisen mallin käyttöä itävaltalaisissa matkailuorganisaatioissa. Tiedon luomisen SECI-mallia matkailualalle

puolestaan ovat soveltaneet esimerkiksi ympäristötiedon hallintaan matkailukohteiden kehityksessä Martínez-Martínez, Cegarra-Navarro ja García-Pérez (2015), tiimiluottamuksen vaikutuksesta työntekijöiden luovuuteen Baldé, Ferreira ja Maynard (2018) ja pro gradu -tutkielmassaan Dietrich (2021) lappilaisten matkailuyritysten Z-sukupolvea edustavien työntekijöiden tiedon näkökulmasta. Kulttuurin vaikutusta tiedolla johtamisen käyttöönottoon matkailusektorilla taas ovat Hoefsteden kulttuurimallin ja kyselytutkimuksen avulla tutkineet Usoro ja Abiagam (2018).

Matkailun tiedolla johtamisen keskustelut ovat painottuneet liiketaloudellisiin näkökulmiin kuten tuoton ja tehokkuuden tavoitteluun sekä kaupallisten innovaatioiden ja kilpailuedun luomiseen (esim. Gretzel ym., 2015; Hall & Williams, 2019, luku 3; Sorensen & Fuglsang, 2015). Tiedolla johtaminen nähdään keinona luoda lisäarvoa ja innovoida uusia tuotteita (Bouncken & Pyo, 2002, s. 1–4; Hall & Williams, 2019; Ruhanen, 2008). Toistaiseksi kilpailukykyyn liittyvä tutkimustieto on muodostunut tutkijoiden käsitteellisten mallinnusten kautta, mutta esimerkiksi Boes ym. (2016) ovat tutkineet kohteen älykkyyden kautta syntyvää pitkäaikaista kilpailukykyä palvelulähtöisen ajattelun näkökulmasta tarkastelemalla temaattisen sisällönanalyysin kautta valittuihin kohteisiin liittyviä raportteja, tutkimuksia, uutisartikkeleita ja muuta dokumentaatiota. Tehokkuuden ja innovoinnin näkökulmasta tiedolla johtamista on pidetty erityisen tärkeänä pienille yrityksille (van Niekerk, de Martino & Scott, 2017), kuten muun muassa verkostoteorian kautta pienten yritysten innovointia tarkastelleet Sorensen ja Fuglsang (2015) ja toiminnallisena tapaustutkimuksena toteutettu esimerkki Australian Kultarannikolta (Gardiner & Scott, 2017) osoittavat. Samaan aikaan pienten ja keskisuurten yritysten suuren osuuden katsotaan hidastavan tiedolla johtamisen käytänteiden leviämistä matkailusektorilla (Cooper, 2018, s. 512; Hall & Williams, 2019, luku 3), ja perinteisesti tiedolla johtamisen menetelmiä onkin otettu ensisijaisesti käyttöön suurissa yrityksissä kuten hotelleissa ja hotelliketjuissa (Bayraktaroglu & Kutanis, 2003; Hallin & Marnburg, 2008, s. 368; Nieves & Diaz-Meneses, 2018) sekä lentoyhtiöissä (Ahmed, Lim & Loh, 2011, luvut 3, 19, 22; Tubigi & Alshawi, 2015).

Tiedolla johtamisen prosessin osa-alueista erityisesti tiedon siirtyminen ja välittäminen ovat saaneet matkailututkimuksen kentällä huomiota, mistä esimerkkeinä toimivat kokonaan tälle osa-alueelle omistetut kokoomateokset *Knowledge sharing and quality assurance in hospitality and tourism* (Scott & Laws, 2006) sekä *Knowledge transfer to and within tourism* (Scott ym., 2017). Tiedonsiirron merkitystä ja haastavuutta matkailusektorilla lisää alan

verkostomainen luonne (esim. Hall & Williams, 2019, luku 3; McLeod & Vaughan, 2015, s. 4; van Niekerk ym., 2017). Tiedon siirtymistä matkailusektorilla on tutkittu organisaatioiden sisäisen tiedonsiirron näkökulmasta, jolloin tutkimuksissa ovat korostuneet tapaustutkimukset (esim. Bayraktaroglu & Kutanis, 2003; Hattendorf, 2002). Organisaatioiden välisen tiedonsiirron näkökulmasta aihetta on tutkittu muun muassa tiedonsiirron käytänteitä kartoittaneella kyselytutkimuksella (McLeod ym., 2015) ja sosiaalisella verkostanalyysillä (McLeod, 2015), mutta myös esimerkiksi muodostamalla prototyyppi tietojärjestelmästä (Fuchs, Höpken & Lexhagen, 2014).

Kenties poikkeuksellisen paljon huomiota matkailun tiedolla johtamisen keskusteluissa on kiinnitetty akateemisen tiedon siirtymiseen matkailun kentälle, minkä tutkijat ovat nähneet alan erityisenä haasteena (esim. Hawkins, 2006; Ruhanen, 2008; Ruhanen & Cooper, 2004; van Niekerk ym., 2017). Tutkimustiedon siirtyminen kentälle on saanut huomiota myös suomalaisessa kontekstissa: Soile Veijola (2023, s. 34–42) pohtii *Matkailunkestävä Suomi?* -kirjan johdantoluvussa matkailun suunnittelussa tarvittavia tiedon lajeja, ja Annukka Leppänen (2014) taas tarkastelee pro gradu -työssään tutkimustiedon hyödyntämistä suomalaisissa luontomatkailuyrityksissä. Kuluttajien ja organisaatioiden välistä tiedon siirtymistä taas on tarkasteltu esimerkiksi sosiaalisen median analyysillä (Cooper, Thai, Claster, Vafadari & Pardo, 2017).

Myös teknologia- ja tietojärjestelmänäkökulma painottuu matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksissa, ja se linkittyy tiedolla johtamisen prosessissa sekä tiedon tuotantoon, säilytykseen että välittämiseen (Fuchs ym., 2014). Teknologia nähdään usein kriittisenä välineenä harjoittaa tiedolla johtamista ja rakentaa siten älykkäämpiä matkailukohteita ja parantaa toimijoiden kilpailukykyä ja innovaatioastetta (Buhalis & Amaranggana, 2013, s. 557–562; Rodrigues ym., 2020, s. 697). Myös älykkyyskeskustelut ovat korostaneet teknologian eli niin sanotun kovan älykkyuden roolia tiedolla johtamisen mahdollistajina, mutta osa tutkijoista on myös painottanut niin sanotun pehmeän älykkyuden eli innovaatioiden, sosiaalisen ja inhimillisen pääoman ja johtamisen merkitystä (Boes ym., 2016; Gretzel & Scarpino-Johns, 2018).

Kasvava alue matkailun tiedolla johtamisen keskusteluiden sisällä on kestävä matkailun tiedolla johtaminen. Yksi tämän tutkimusalueen varhaisia avauksia on Lisa Ruhasen (2008) dokumenttien analyysistä ja matkailuorganisaatioiden avainhenkilöiden haastatteluista

muodostunut tutkimus kestävyyttä koskevan tutkimustiedon siirtymisestä matkailun kentälle. Siinä missä yleisesti avoin tiedon jakaminen eri matkailutoimijoiden kesken ei aina välttämättä toteudu, ympäristöön liittyvää tietoa ainakin australialaiset ja kaakkoisaasialaiset ekomatkailuyrittäjät jakoivat mielellään eri toimijoiden välillä (Ip-Soo-Ching ym., 2019). Viime vuosina kestävän matkailun ja tiedolla johtamisen yhteyttä on tutkittu muun muassa organisatorisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta (Rastegar & Ruhanen, 2021). Lisäksi on tutkittu miten yritysvastuu ja strateginen tiedolla johtaminen vaikuttavat kestävän aineettoman pääoman ja hotellien liiketoiminnallisen suoriutumisen väliseen yhteyteen (Zaragoza-Sáez ym., 2020) sekä kestävyystietoon perehtyvien työntekijöiden merkitystä matkailuyritysten ympäristökestävyydelle (Martínez-Martínez ym., 2019).

Valtaosa matkailun tiedolla johtamisen keskusteluista, kuten matkailututkimus laajemminkin, perustuu neoliberalistiselle diskurssille (Pritchard, Morgan & Ateljevic, 2011, s. 942; Veijola ym., 2014, s. 4). Neoliberalistinen diskurssi korostuu jopa silloin, kun puhutaan kestävästä tai vastuullisesta matkailusta (Martínez-Martínez ym., 2015; Ruhanen, 2008, s. 431). Matkailulla on kuitenkin monia muitakin ulottuvuuksia kuin kaupallinen tuote- ja palveluliiketoiminta (esim. Higgins-Desbiolles, 2006). Johtamista myös tapahtuu yksityisen sektorin lisäksi julkisella ja kolmannella sektorilla, joiden ensisijainen tarkoitus ei ole taloudellisen voiton tavoittelu (Viitala & Jylhä, 2019, s. 332–340) eikä edes kaikille alan yrityksille voimakas kasvun tavoittelu ole toiminnan merkittävä ajuri (Kulusjärvi, 2020). Matkailutoiminnassa erilaiset organisaatiot myös tekevät enenevässä määrin yhteistyötä (esim. Errichiello & Marasco, 2017), minkä vuoksi johtamisen erilaisia tavoitteita tulee ymmärtää kaikenlaisissa organisaatioissa.

2.3 Erilaisten tietojen yhdistely matkailun johtamisessa

Yleisesti erilaisten tietojen, erityisesti alkuperäiskansatiedon, yhdistämistä johtamisessa, suunnittelussa ja päätöksenteossa tavanomaisimmin käytettyyn niin sanottuun länsimaiseen tietoon on tutkittu erityisesti luonnonvarojen hallintaan ja monimuotoisuuteen liittyvän tutkimuksen piirissä (esim. Ayonghe, 2022; Raymond ym., 2010; Helander-Renvall & Markkula, 2011). Matkailun suunnittelun ja johtamisen kontekstissa erilaisten tietojen yhdistelyä on tarkasteltu tutkimuksessa muun muassa sukupuolen, alkuperäiskansaisuuden ja jossain määrin myös kumppanilajien näkökulmista. Empiiristä tutkimusta erilaisten tietojen integroimisesta matkailun käytännön tiedolla johtamiseen on kuitenkin toistaiseksi varsin

vähän. Vähäisyys korostuu, kun tarkastellaan suomalaisessa ja pohjoismaisessa kontekstissa Saamenmaalla toimivien matkailuyritysten johtamista. Esimerkiksi Monika Lüthje (2023) on kuitenkin tutkinut ja kehittänyt malleja kulttuurisensitiiviseen matkailun suunnitteluun Suomessa ja Saamenmaalla siten, että mallit huomioivat myös erilaisten paikallisten toimijoiden – ihmisten ja kumppanilajien – tiedon.

Veijola ja Valtonen (2007) taas ovat sukupuolen kautta tutkineet matkailun palvelumuotoilua, jonka myös käsitän sisartutkimuslinjaksi matkailun johtamiselle, tarkastellen ruumiillisuutta matkailuliiketoiminnan kontekstissa naismatkailijan ja matkailualan naispuolisen työntekijän näkökulmista. Sukupuolen vaikutusta matkailun johtamiseen ovat tutkineet myös Ibrahim, Pritchard ja Jones (2007), jotka ovat tarkastelleet naistyöntekijöiden asemaa ja työllistymistä matkailualalle islamilaisessa kontekstissa. Sittemmin muun muassa Costa, Bakas, Breda ja Durão (2017) ovat tutkineet sukupuoliroolien vaikutusta matkailun johtamisen diskurssiin.

Matkailututkimuksen piirissä alkuperäiskansatiedon tärkeydestä matkailun suunnittelussa ja toteutuksessa sekä poliittisen päätöksenteon että käytännön työn näkökulmasta kirjoittavat muun muassa Butler ja Menzies (2007) sekä Higgins-Desbiolles ja Akbar (2018). Butler ja Menzies (2007) toteavat, että alkuperäiskansatiedon integroiminen matkailun suunnitteluun on kriittistä, sillä alkuperäiskansatieto maasta ja alueellisista resursseista on erityislaatuista ja auttaa siten kestävän matkailun kehittämisessä. Sittemmin tutkimuksessa on muun muassa tarkasteltu paikallis- ja alkuperäiskansatiedon merkitystä geomatkailukohteiden hallinnalle (Pásková & Dowling, 2014), alkuperäiskansan perinteisten merialueiden käytön hallinnan järjestelmien integrointia ekoturismikohteen johtamisessa (Prasetyo, Carr & Filep, 2020) ja tiedeturismiin liittyviä kestävän tiedonmuodostuksen käytänteitä (Buzinde, Manuel-Navarrete & Swanson, 2020).

Myös suomalaisessa ja pohjoismaisessa viitekehyksessä alkuperäiskansatiedon roolia matkailun suunnittelussa on jonkin verran tutkittu. Yksi varhaisia tekstejä tästä aiheesta on Johan Klemet Haetta Kalstadin ja Arvid Vikenin (1996) kappale *Sami tourism – Traditional knowledge challenged by modernity* Elina Helander-Renvallin (1996) toimittamassa kokoomateoksessa. Viimeaikaisempia kirjoituksia ovat postkolonialistisen teorian kautta saamelaistietoon perustuvaa matkailua saamelaisten kotiseutualueella tarkasteleva tutkimus (Kramvig, 2017) sekä hallinnon ja valta-asemien näkökulmasta Kilpisjärven matkailun suunnitteludokumenttien tarkastelu (Tuulentie, 2017). Aihetta sivuaa myös Puurosen (2022)

saamelaisten kotiseutualueen kunnallispolitiikan valta-asetelmia ja kunnallispolitiikan kautta saamelaisten käytössä olevan vallan tarkastelu, jossa matkailu on esillä yhtenä maankäytön muotona.

Vielä uudempi suuntaus erilaisten tietämysten integroimisessa johtamiseen liittyy monilajiseen tietoon. Monilajista tietoa ja sen käyttöä matkailussa on toistaiseksi kaiken kaikkiaan tutkittu vähän. Kirjallisuushaut "more-than-human knowledge", "multispecies knowledge" ja "more-than-human" useisiin matkailun tieteellisiin julkaisuihin (mm. *Annals of tourism research*, *Journal of sustainable tourism*, *Scandinavian journal of hospitality and tourism*, *Tourism management*) tuottavat vain muutamia kymmeniä osumia, joista vain kourallinen käsittelee jollain tapaa ei-inhimillistä tietoa. Kuten aiemmin kuvailin suomalaistutkijat ovat tässä toimineet edelläkävijöinä kiinnittämällä huomiota ei-inhimilliseen tietoon matkailussa.

Matkailun tiedolla johtamiseen ei-inhimillistä tietämystä on toistaiseksi yhdistetty verrattain vähän (esim. Anttila, 2021; Grimwood, Caton & Cooke, 2018; Veijola, Lähde, Jokimäki & Kaisanlahti-Jokimäki, 2023). Sidosryhmäyhteistyötä teoreettisena lähtökohtanaan käyttäneet Jamal ja Stronza (2009) ovat tarkastelleet matkailun suunnittelua ja hallintaa suojealueilla, mihin liittyen he pohtivat myös luonnon toimijoiden edustusta tällaisten kohteiden päätöksenteossa. Tähän keskeiseen kysymykseen liittyen he nostavat esiin tärkeän näkökulman: Luonnon toimijoiden edustuksen tulee syntyä monikulttuurisen ja -äänisen edustuksen kautta, ei yksittäisen inhimillisen toimijan tai organisaation näkemysten perusteella (Jamal & Stronza, 2009, s. 183).

2.4 Matkailun tiedolla johtamisen lisätutkimuksen tarve

Tieto ja tiedolla johtaminen ovat monimutkaistuvassa maailmassa johtamisen keskiössä myös matkailusektorilla (Hall & Williams, 2019; Rodrigues ym., 2020, s. 694). Matkailun tiedolla johtamista ryhdyttiin tutkimaan vuosituhannen vaihteen jälkeen, ja erityisesti alkuvaiheessa tutkimus keskittyi tiedolla johtamisen mallien ja käytänteiden käyttöönottoon matkailusektorilla. Matkailun tiedolla johtamisen keskusteluissa on painottunut voimakkaasti liiketaloudellinen näkökulma, sillä tiedolla johtamisen on katsottu parantavan matkailutoimijoiden kilpailukykyä, tehokkuutta ja innovointikykyä. Neoliberalistisen ideologian vahva painotus näkyy matkailun tiedolla johtamisen tutkimuksessa myös silloin,

kun puhutaan kestävän matkailun johtamisesta. Toimialan verkostomaisen luonteen vuoksi erityisesti tiedonsiirtoon liittyvistä kysymyksistä on kertynyt paljon tutkimusta. Alan teknologisoituminen ja älykkyysskeskusteluiden (eng. smart tourism) nousu erityisesti viime vuosina ovat korostaneet matkailun tiedolla johtamisen teknisiä näkökulmia, mikä on näkynyt myös tutkimusaiheiden valinnoissa. Matkailun tiedolla johtamisen keskusteluissa vähemmälle huomiolle on jäänyt se, millaista on matkailun johtamisessa käytetty tieto, ja miten erilaisia tietämyksiä, kuten hegemonisessa asemassa olevaa miessukupuolen tietoa purkavaa tietoa, paikallis- ja alkuperäiskansatietoa tai toislajista tietoa, yhdistetään matkailun tiedolla johtamisen käytänteisiin. Etenkään suomalaisesta näkökulmasta tällaista tutkimusta ei juurikaan vielä ole.

Erilaisten tietämysten ja tiedolla johtamisen leikkauskohtaa koskevan tiedon lisääminen on tärkeää, jos ja kun tavoitteenamme on pystyä kuvittelemaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan matkailua ihmiskeskeisyyden jälkeisessäkin maailmassa (ks. Lähde & Veijola, 2023; Rantala, Salmela, Valtonen & Höckert, 2020). Matkailun ympäristöjä ei ole ilman hyvinvoivia paikallisia inhimillisiä ja ei-inhimillisiä toimijoita ja niiden muodostamia ympäristöjä, joten matkailun tiedolla johtamisen keskeisenä tavoitteena on oltava kestävyys ja sen eri ulottuvuuksien huomioiminen tasapainoisesti. Näitä tavoitteita voidaan pyrkiä saavuttamaan yhdistämällä matkailun johtamiseen erilaisia tietämyksiä kuten paikallis-, alkuperäiskansa- ja ei-inhimillisten toimijoiden tietoa. Omalla tutkimuksellani pyrin tuottamaan uutta tietoa tämän tavoitteen tueksi.

3. TIEDON- JA VALLANKÄYTÖN DISKURSIIVINEN RAKENTUMINEN

Tutkimukseni teoreettisena perustana toimii ranskalaisen filosofin Michel Foucault'n teoria tiedon ja vallan yhteen kietoutuneisuudesta. Foucault'n (1980, s. 52) teoretisoinnin mukaan tiedon ja vallan erottaminen toisistaan on mahdotonta. Tästä seuraa, että myös vallalla on keskeinen rooli tiedolla johtamisessa.

Käsitän tiedolla johtamisen käsitteet tiedon ja johtamisen inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden sisäisissä ja välisissä suhteissa rakentuvana aktiivisena tekemisenä ja toimintana tai tekemättä jättämisenä. Tieto ja johtaminen ovat eri toimijoiden aktiivista neuvottelua sisällöistä ja merkityksistä. Valta, joka muokkaa ja järjestää voimia ja niiden välisiä suhteita, on erottamattomasti kietoutunut yhteen tiedon ja johtamisen kanssa. (Alhanen, 2007, s. 120; Blackler, 2002, s. 48; Foucault, 1980, s. 98; Tienari & Meriläinen, 2021, s. 277–279, 330–336.) Kun tieto, siihen kietoutunut valta ja johtaminen käsitetään toimintana eikä yksilön ominaisuutena (ks. Tienari & Meriläinen, 2021, s. 261, 265) tai omaisuutena (Foucault, 1980, s. 98; 2005a, s. 41), niiden rakentumisessa ovat osallisina kaikki valtaverkoston inhimilliset ja ei-inhimilliset jäsenet (Tienari & Meriläinen, 2021, s. 330–331). Tiedon analyysin avulla onkin mahdollista ymmärtää eri toimijoiden valtasuhteita ja valtasuhteiden analyysillä suhteissa vaikuttavaa tietoa. Foucault'n teoretisointi tiedon ja vallan suhteesta soveltuu näin ollen hyvin matkailun tiedolla johtamisen tarkasteluun, kun tavoitteena on ymmärtää tiedon ja vallan diskursiivista rakentumista.

Seuraavissa alaluvuissa syvennyn tarkemmin foucault'laiseen käsitykseen tiedosta, vallasta ja niiden jatkuvasta keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Lisäksi esitän feministi- ja alkuperäiskansatutkijoiden Gayatri Chakravorty Spivakin ja Rauna Kuokkasen kriittisiä näkökulmia Foucault'n ja yleisemmin länsimaista tietokäsitystä edustavien akateemikkojen tietoon ja valtaan liittyviin teoretisointeihin. Heidän näkemystensä avulla tavoitteeni on sovittaa Foucault'n pitkälti länsimaiseen tietoon keskittynyt vallan ja tiedon tutkimustyö myös ei-länsimaisen ja ei-inhimillisen tiedon- ja vallankäytön analysointiin soveltuvaksi teoreettiseksi työkaluksi.

Foucault'n vallan ja tiedon teoretisoinnin kuvauksessa nojaan tutkimuksessani sekä Foucault'n omaan kirjalliseen tuotantoon vallan ja tiedon suhteesta että häntä tulkinneiden

tutkijoiden, erityisesti Kai Alhasen (2007) ja Martin Kuschin (1993), tulkintoihin Foucault'n valtateoriasta. Käytän tässä työssä Kuschin (1993, s. 98) tapaan toisinaan sanaa valtateoria, vaikka Foucault (1980, s. 198–199) itse ei pitänyt valtateorian muodostamista mahdollisena, vaan puhui ennemmin vallan analyysistä, mihin palaan hieman myöhemmin tässä luvussa.

Foucault'laisessa tiedon ja vallan analyysissä on tärkeää nähdä tiedon ja vallan käsitteet toisistaan erillisinä (Kusch, 1993, s. 124). Kuten Foucault (1988, s. 43, Kuschin, 1993, s. 124 mukaan) itse on todennut, jo se, että hän asettaa tutkimuskysymyksensä koskemaan tiedon ja vallan suhdetta, osoittaa, että hän ei samaista näitä käsitteitä. Tästä johtuen käsittelen seuraavaksi foucault'laista käsitystä tiedosta ja vallasta omissa alaluvuissaan. On kuitenkin pidettävä mielessä, että foucault'laisessa ajattelussa valta ja tieto ovat jatkuvassa keskinäisessä vuorovaikutuksessa (Foucault, 1980, s. 51–52), joten viimeisessä alaluvussa keskityn vielä kuvaamaan, miten ne määrittävät toinen toistaan.

3.1 Tiedon rakentuminen ja tieto vallankäytön muotona

Foucault'n (2005b, s. 235–237) mukaan *tieto* on sitä, mistä tietyssä diskursiivisessa käytännössä – esimerkiksi tiedolla johtamisen diskurssissa – voidaan puhua. Tieto muodostuu erilaisten elementtien – *kohteiden* (eng. *objects*; ransk. *objets*) *ryhmien, lausumisten kokonaisuuksien, käsitejoukkojen, teoreettisten valintojen* – kokonaisuudesta. Tieto muodostaa lausumien yhteistoiminnan ja riippuvuuden kentän, jolla ”käsitteet ilmaantuvat, määrittyvät, soveltuvat ja muuttavat muotoaan”. (Foucault, 2005b, s. 235–237.) Lausumien keskinäisten suhteiden kentällä määrittyy ja muotoutuu siis myös itse tiedon käsite kulloisenkin diskursiivisen käytännön mukaisesti.

Tietoa ei ole ilman *diskursiivista käytäntöä* (Foucault, 2005b, s. 235–237), joka ohjaa ihmisen toimintaa diskurssissa eli sitä, mitä diskurssissa voi sanoa ja mitä ei (Alhanen, 2007, s. 30). Diskursiivisen käytännön Foucault määrittelee sosiaalisesti vakiintuneeksi tavaksi muodostaa diskurssin *lausumia* (Alhanen, 2007, s. 44, 59–60). Lausumaa Foucault (2005b, s. 116–117) kuvaa funktioksi eli säännöksi, joka määrittelee, ovatko esimerkiksi tietyt lauseet tai propositiot mielekkäitä tietyssä diskurssissa. Lausumien muodostamisen tapana diskursiivinen käytäntö siis ohjaa puhumaan asioista tietyllä tavalla. Eikä kyse ei ole vain puhumisen tavasta: Tavalla muodostaa lausumia on myös aineellisia vaikutuksia, sillä usein esimerkiksi

instituutioiden rakenteet, työvälineet ja -tavat ilmentävät instituutioissa harjoitettuja diskursiivisia käytäntöjä. (Alhanen, 2007, s. 59–60, 85; Foucault, 2005b, s. 116–117.)

Diskursiivinen käytäntö on siis tietynlainen nippu sääntöjä. Säännöt muodostuvat diskurssissa, ja kun toimija haluaa ilmaista jotakin diskurssissa, hänen on muotoiltava lausumansa diskurssin sääntöjen määräämällä tavalla (Alhanen, 2007, s. 87). Jotta jokin lausuma katsotaan todeksi, puhujan on noudatettava sen diskurssin sääntöjä, jossa haluaa lausumansa tunnustettavan tiedoksi (Alhanen, 2007, s. 87; Battiste, 1996, Kuokkasen, 2007a, s. 14–15 mukaan; Spivak, 1996a, s. 16).

Esimerkkinä tiedon muodostumisesta Alhanen (2007, s. 136–137) siteeraa Foucault'n eräässä haastattelussa esittämää näkemystä matemaattisen tiedon suhteesta valtaan. Foucault toteaa, että matemaattinen tieto muodostuu tavasta, jolla sitä opetetaan ja jolla matemaattinen konsensus muodostuu suljetussa piirissä. Piirin toimijoilla on arvoihin sitoutunut käsitys hyvästä ja totuudellisesta sekä huonosta ja virheellisestä matemaattisesta tiedosta. (Alhanen, 2007, s. 136–137.) Matemaattiseen diskurssiin kytkeytyvät valtasuhteet siis määrittävät ainakin osittain sitä, millaista matemaattisen tiedon tulee olla ja kuka siitä saa päättää. Se ei tee matemaattisesta tiedosta yhtään vähemmän totta (Alhanen, 2007, s. 137; Foucault, 2005b, s. 241), mutta se kuitenkin määrittää tietyn yhteiskunnan totuuden järjestelmää (Foucault, 1980, s. 131).

Tiedon diskurssit perustuvat siis ihmisen sosiaaliselle toiminnalle, ja ihmiset pystyvät ohjaamaan toistensa toimintaa diskurssien avulla (Alhanen, 2007, s. 135–136). Foucault (1980, s. 69–70) toteaaakin, että kun tietoa analysoidaan ihmisen toiminnasta aiheutuvien aineellisten vaikutusten kautta, voidaan hahmottaa prosessi, jossa tieto toimii vallan muotona ja levittää vallan vaikutuksia.

Kun sovelletaan Foucault'n käsityksiä tiedosta, on muistettava, että hän tarkastelee työssään ja tarkoittaa tiedolla pääsääntöisesti tieteellisiä diskursseja (Alhanen, 2007, s. 62, 133–134; Foucault, 2005b, s. 231). Foucault ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta ei-tieteellisen – kuten politiikan tai liike-elämän – tiedon analysointiin (Foucault, 2005b, s. 249–253). Hän jopa vastustaa tapaa, jolla länsimaisessa kulttuurissa ja yhteiskunnassa kohdellaan länsimaisista normeista poikkeavia ihmisiä ja kritisoi kaikkien ihmisten pakottamista tiettyihin normaaliuden malleihin (Alhanen, 2007, s. 15). Foucault (1980, s. 81) puhuu myös

alistetuista tiedoista, joilla hän viittaa kahteen erilaiseen tietoon. Ensinnäkin hän tarkoittaa tieteellistä tietoa, joka on sellaista historiallista sisältöä, joka on ”haudattu ja piilotettu” yleistysten avulla eikä näin ollen nouse esiin tieteellisessä tiedossa (Foucault, 1980, s. 81–82; Kusch, 1993, s. 129). Toisekseen Foucault (1980, s. 82) viittaa alistetuilla tiedoilla sellaisiin tietoihin, jotka on hylätty riittämättöminä ja puutteellisina, alempiarvoisina ja epäpätevinä. Tällaisina tietoina hän mainitsee muun muassa sairaanhoitajan tai potilaan tietämykset, jotka ovat rinnakkaisia lääketieteelliselle tiedolle, mutta joita pidetään kansanomaisena yleistietona. Foucault (1980, s. 82) huomauttaa, että nämä tiedot ovat kaukana maalaisjärkeen perustuvasta tiedosta, sillä ne päinvastoin edustavat yksityiskohtaista, paikallista ja alueellista, ja ”yksimielisyyttä pakenevaa” tietoa.

Spivak (1994, s. 76) kuitenkin kritisoi sitä, että Foucault ei huomioi länsimaisen tietojärjestelmän ulkopuolella syntyvään ja elävään, esimerkiksi alkuperäiskansatietoon historiallisesti kohdistunutta ja edelleen jatkuvaa *episteemistä väkivaltaa*, joka estää tällaisen tiedon yhdenvertaisen aseman suhteessa länsimaiseen tietoon. Spivak (1994, s. 66–75) tarkoittaa episteemisellä väkivallalla käytäntöjä, joiden kautta valtaa pitävä länsimainen toimija osoittaa, että vaikka hän antaa alistetun tai marginalisoidun ryhmän edustajan puhua, hän ei erilaisten episteemisten eli tietokäsityksellisten lähtökohtien vuoksi ymmärrä marginalisoidun ryhmän puhujan puhetta siten kuin tämä tarkoittaa. Näin aito dialogi jää saavuttamatta, ja marginalisoidun puhujan puhetta käytetään pikemminkin kolonialististen päämäärien saavuttamiseen. (Kuokkanen, 2007a, s. 80; Spivak, 1996b, s. 289.)

Yhdeksi episteemisen väkivallan muodoksi Spivak (1994, s. 76) määrittelee *toiseuttamisen*. Toiseuttamisessa on kyse siitä, että tietystä todellisuuskäsityksestä tulee normatiivinen tapa selittää ja kertoa todellisuutta (Spivak, 1994, s. 76). Yksi Spivakin esiin nostama toiseuttamisen keino on kolonialististen toimijoiden tapa normalisoida omat yhteiskuntajärjestelmänsä, lakinsa ja ideologiansa ainoiksi totuuksiksi ja siten asemoida kolonialismin kohteena olevan alueen alkuperäisväestö kolonialistisen järjestelmän ”toiseksi” (Spivak, 1985, s. 250). Sen sijaan että Foucault tunnustaisi tämän imperialismista periytyvän toiseuttamisen käytännön (Spivak, 1994, s. 84), hän toteaa, että tiede ja sen tuottamisen proseduurit ovat läpäisseet länsimaisen yhteiskunnan jo vuosituhansien ajan ja ne ovat jopa niin universaaleja, että niistä on tullut kaikkien sivilisaatioiden tapa toimia (Foucault, 1980, s. 66). Tutkimuksessani käsittelen tiedon tieteellistä tietoa laajemmin ja huomioin analyysissäni erityyppisiä tietämyksiä.

Koska tieto foucault'laisittain määrittyi siksi elementtien kokonaisuudeksi, josta tietyissä diskursiivisessa käytännössä voidaan *puhua*, on huomioitava myös Spivakin kritiikki, joka liittyy puhumisen sijaan *hiljaisuuteen* tai *vaikenemiseen*. Spivak (1994, s. 81–82) toteaa, että pelkän puhutun tarkastelu ei riitä, vaan on kiinnitettävä myös huomiota diskurssien hiljaisuuksiin, siihen mistä ei puhuta. Foucault (2005b, s. 145–147) on itse todennut, että lausumien ja siten diskurssien analyysi voi keskittyä ainoastaan ”toteutuneisiin sanallisiin performansseihin”. Foucault 2005b, s. 146–147) tosin toteaa, myös, että diskurssin lausumat ovat aina suhteessa myös siihen, mikä diskurssissa ei tule lausutuksi ja tämä ”sanomaton” määrittelee diskurssin lausumien kokonaisuutta. Spivakin (1994, s. 82) mukaan imperialismin perinteeseen kiinnittyvissä käytännöissä voidaan nähdä kollektiivista – tietoista tai tiedostamatonta – kieltäytymistä esittää normista poikkeavia lausumia. Omassa tutkimuksessani yhdistänkin Foucault'n ajatuksen siitä, mistä diskurssissa voidaan puhua, Spivakin huomioon tietoisista tai tiedostamattomista hiljaisuuksista. Tällä tavoin tarkastelen, miten valtasuhteet määrittelevät sitä tietoa, joka länsimaiseen johtamisen diskurssiin muodostuu, ja jota johtamisen perustana käytetään, sekä toisaalta sitä, millainen tieto näyttäisi jäävän kyseisen diskurssin ulkopuolelle.

3.2 Valta suhteissa vaikuttavana voimana

Foucault'n mukaan vallan harjoittaminen on toisten ihmisten mahdollisen toimintakentän muokkaamista, ja siinä on kyse tavasta, jolla tietyt toiminnot muokkaavat toisia. Vallassa on siis kyse toimintaan, ei suoranaisesti toisiin ihmisiin, vaikuttamisesta. Jotta eri yksilöiden tai yksilöjoukkojen välinen valtasuhde voi syntyä, on Foucault'n näkemyksen mukaan myös vallankäytön kohteen aina oltava vapaa subjekti, jolla on vastarinnan mahdollisuus. Valtasuhde onkin vastakkaisten intressien hauras tasapainotila. Koska ”kamppailu” oman intressin ylivallan saavuttamiseksi kävisi kummallekin osapuolelle kalliiksi, osapuolet pyrkivät välttämään kamppailuun joutumista. Siksi myös vallankäyttäjän on huolehdittava siitä, että hänen toimensa eivät johda suhteen muuttumiseen pakottavaksi väkivaltasuhteeksi vaan vallan kohde säilyy aina toimivana ja päätöksiä tekevänä toimijana. (Kusch, 1993, s. 102–105.) Onkin tärkeää pitää tämä mielessä, kun analysoidaan tiedon- ja vallankäyttöä siten, että huomioidaan myös edellä kuvaamani episteemisen väkivallan mahdollisuus toimijoiden välisissä valtasuhteissa.

Foucault (1980, s. 39) on kiinnostunut ennen kaikkea vallan hienovaraisesta mekanismista, jossa valta on ruumiillistunutta ja siten osa yksilöiden toimia ja asenteita, diskursseja, oppimisprosesseja ja jokapäiväistä elämää. Valta on pyrkimys hallita voimia – esimerkiksi työntekijöiden ruumiillisia voimia – jonkin päämäärän saavuttamiseksi (Alhanen, 2007, s. 119). Tällaisessa ajattelussa valtaa käytetään sosiaalistuneesta ruumiista käsin, ei sen yläpuolelta (Foucault, 1980, s. 39). Valtasuhteita tulee tästä johtuen Foucault'n mukaan analysoida alhaalta ylös eli paikallisista valtasuhteista kohti yhteiskunnallisia hallinnan strategioita (Alhanen, 2007, s. 118–119). Myös omassa tutkimuksessani lähdän liikkeelle paikallisten valtasuhteiden analyysistä.

Valta ei Foucault'n käsityksen mukaan ole yksittäisen ihmisen tai ryhmän toiseen käyttämää valtaa. Se ei ole koskaan kenenkään käsissä. Sen sijaan valtaa tulee analysoida kiertävänä tai ketjuuntuvana voimana, jota käytetään verkostomaisissa organisaatioissa tai järjestelmissä. Yksilöt ovat tässä dynaamisessa vallan kiertokulussa samanaikaisesti aina sekä vallankäyttäjiä että vallankäytön kohteita. (Foucault, 1980, s. 98.) Kuten Alhanen (2007, s. 121) kirjoittaa, ”valtasuhteita muodostuu kaikkiin käytäntöihin, joissa ihmiset vaikuttavat toisiinsa”. Kyse on siis vuorovaikutussuhteesta, jossa vallan mekanismit, kuten kontrolli ja manipulaatio, määrittelevät ja muokkaavat sekä vallankäyttäjää että vallan kohdetta eri tavoin (Kusch, 1993, s. 109). Valtasuhteet rakentuvat sosiaalisten, yhteiskunnallisten, taloudellisten ja kulttuuristen erojen ja niihin liittyvien epätasa-arvoisten asemien ihmisten välillä aiheuttamien erojen ja eriarvoisuuden varaan. Samalla nämä erot myös tuottavat ja ylläpitävät eriarvoisuutta. (Alhanen, 2007, s. 121.)

Foucault kuitenkin näkee vallan tuottavana pikemmin kuin sortavana tai tukahduttavana (Alhanen, 2007, s. 120). Vallankäytöllä on siis muitakin kuin rajoittavia ja riistäviä vaikutuksia. Vaikutukset voivat olla myös positiivisia esimerkiksi vallan kohteen omaksuessa uusia taitoja tai hänen tietojensa lisääntyessä. (Kusch, 1993, s. 123.) Kuitenkin kuten Spivak (1993, luku 2) toteaa, sorto voidaan nähdä myös tuottavuuden yhtenä muotona. Hän avaa tiedon ja vallan yhteen kietoutumista käyttämällä esimerkkinä monikulttuurisia avioliittoja naisen näkökulmasta. Riippuen siitä, onko naisen tieto avioliitosta se, että nainen siirtyy isänsä suojeluksesta miehensä ja aikanaan poikansa suojeluksen vai se, että avioliiton on tarkoitus tarjota erilaisten tunteiden täyttymystä, nainen voi joko tuottaa avioliiton vakautta tai hakea tunteiden täyttymystä toisaalta, jos avioliitto ei sitä tarjoa. Molemmat vaihtoehdot ovat

tuottavia, joskin kumpaankin taktiikkaan liittyy myös vastustusta, ja muutokset tiedossa ja vallassa voivat auttaa paljastamaan sortavia elementtejä. (Spivak, 1993, luku 2.)

Koska valta tarkoittaa suhteita, jotka ovat enemmän tai vähemmän järjestäytyneitä, hierarkkisia ja koordinoituja, Foucault itse puhuu enemmän vallan analyysistä kuin vallan teoriasta. Näissä suhteissa ihmisten oikeudet tapaavat jossain hetkessä väistyä ja valta pääsee muodostumaan. Koska vallan muodostuminen on tällä tavoin tilanne- ja paikkasidonnaista, sen synty joudutaan johtamaan jostain muusta kuin teoriasta. Valtasuhteet muodostavat päällekkäisiä ja ristikkäisiä verkostoja, joiden vaikutukset voivat olla sekä toisilleen vastakkaisia että toisiaan vahvistavia. Kun valta nähdään suhteiden verkostona tai kimppuna, vallan analysointi on mahdollista oikeanlaisen analyysitavan, ei teorian avulla. (Alhanen, 2007, s. 117–118; Foucault, 1980, s. 198–199; Kusch, 1993, s. 105, 115.)

Foucault’laista vallan analyysiä sovellettaessa on huomioitava, että sillä ei selvitetä vallan alkuperää, vaan sen lähtökohtana ovat olemassa olevat valtaverkostot. Analyysin kohteena on näiden verkostojen muuttuminen, toistensa mahdollistaminen ja uusien verkostojen syntyminen aiempien perustalta. (Kusch, 1993, s. 117.)

3.3 Valta määrittelee tietoa, tieto määrittelee valtaa

Tiedon ja vallan yhteen kietoutumisen ymmärtämiseen Alhanen (2007, s. 135) tarjoaa jo aiemmin mainitsemani selkeän kiteytyksen Foucault’n ajattelusta: ”Koska valtasuhteet vaikuttavat kaikessa ihmisten toiminnassa, ne vaikuttavat myös tiedon diskursseissa, sillä diskurssit perustuvat sosiaaliselle toiminnalle.” Valtaa ei siis ole mahdollista käyttää ilman tietoa, ja toisaalta tieto tuottaa valtaa. Tieto ja valta ovat näin integroituneet toisiinsa eivätkä lakkaa olemasta riippuvaisia toisistaan. (Foucault, 1980, s. 51–52.)

Foucault’n ajattelussa tiedon ja vallan suhde ei kuitenkaan tarkoita sitä, että valtasuhteet määrittäisivät tiedon sisällön tai sen totuudellisuuden. Sen sijaan valtasuhteet määrittävät sitä, ketkä diskurssissa saavat määrätä, mitkä tiedon kriteerit ovat hyväksytyjä. (Alhanen, 2007, s. 137.) Kuten Väliverronen (1993, s. 31) toteaa, ”yksinkertaisimmillaan diskursiivista valtaa voi kutsua määrittelyvallaksi eli vallaksi nimetä sosiaalista todellisuutta”. Määrittelyvaltaan liittyy Väliverronen (1993, s. 31) mukaan keskeisesti pyrkimys ”monopolisoida” tietyt tulkinnat ja määrittely- ja argumentointitavat.

Vallankäytön näkökulmasta tiedon ja vallan yhteen kietoutuminen voikin esiintyä myös *episteemisenä välinpitämättömyytenä*, josta tässä työssä käytän synonyymisesti myös käsitettä *tiedollinen välinpitämättömyys*. Kuokkanen (2007a; 2017) on käyttänyt käsitettä episteeminen välinpitämättömyys ja tietämättömyys kuvaamaan akatemian suhdetta ja suhtautumista muihin kuin länsimaiseen epistemologiaan eli käsitykseen tiedosta. Yleensä sosialisoidumme tiettyyn maailman- ja tietokäsitykseen, josta Foucault käyttää termiä *épistémè*, jo varhaisessa vaiheessa elämäämme. Se pitkälti määrittää tietyssä ajassa elävien käsityksen maailmasta, arvot ja asenteet eikä sitä näin ollen olisi mahdollista helposti paeta. (Foucault, 2005b, s. 248; Kuokkanen, 2017, s. 315.) Episteemisen välinpitämättömyyden ja tietämättömyyden käsitteellä Kuokkanen (2017, s. 317) tarkoittaa niitä tietämättömyydestä ja ymmärtämättömyydestä tai aktiivisesta ulossulkemisesta johtuvia tapoja, joilla tieteelliset teoriat ja käytännöt marginalisoivat, sulkevat ulos ja syrjivät länsimaisesta tietokäsityksestä poikkeavia tiedollisia perinteitä. Tiedollisessa välinpitämättömyydessä on kyse organisatorisista rakenteista, jotka ylläpitävät ei-länsimaisten tietokäsitysten alempiarvoisuutta puolustaakseen valta-asemassa olevien intressejä (Kuokkanen, 2017, s. 317). Kuokkanen kuvaa länsimaista tapaa ”ymmärtää toista kulttuuria” keräilyn ja omistamisen leimaamaksi. ”Toiset” kulttuurit nähdään länsimaisessa todellisuus- ja tietokäsityksessä keräilyesineiden kaltaisina, niille muodon antaneista ihmisistä irrallisina, omistettavina objekteina. Tämän vahvan omistamiseen liittyvän assosiaation kautta tietämisestä tulee vallan ja hallinnan keino. (Kuokkanen, 2017, s. 319.)

Eräässä haastattelussa Foucault (1980, s. 77) on todennut, että mitä pidempään hän on tiedon analysoinnin parissa työskennellyt, sitä selvempää hänelle on, että tiedon diskurssien muodostumista on analysoitava suhteessa vallan taktiikoihin ja strategioihin, ei suhteessa tietoisuuteen, havainnoinnin muotoihin tai ideologioihin. Koska vallan ja tiedon suhteet ovat muutosmatriiseja (Foucault, 1978, s. 99, Kuschin, 1993, s. 105 mukaan), analysoimalla tietoa diskurssien kautta on mahdollista ymmärtää myös vallankäytön ja valtasuhteiden mekanismeja ja muuntautumista. Näin ollen tässäkin tutkimuksessa tarkoitukseni ei ole selvittää valtasuhteiden alkuperää vaan ymmärtää niiden toimintaa matkailun tiedolla johtamisessa analysoimalla matkailun tiedolla johtamisen diskurssia.

Perustuen yllä esittelemääni Foucault’n teoretisointiin vallan ja tiedon suhteesta pyrin omalla tutkimuksellani lisäämään tietoa tiedon- ja vallankäytön mekanismeista matkailun tiedolla johtamisessa alueella, jolla länsimainen liikkeenjohdon tieto kohtaa paikallis-

alkuperäiskansa- ja ei-inhimillisen tiedon. Tutkimuskohteeni on siis tiedon- ja vallankäytön rakentuminen matkailun johtamisessa.

Työni päätutkimuskysymys on: *Miten tiedon- ja vallankäyttö rakentuvat Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa?* Päätutkimuskysymykseni jakautuu seuraaviin osakysymyksiin: *1) Millaisia toimija-asemia Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa muodostuu? 2) Millaisia valtasuhteita eri toimija-asemien välille muodostuu? 3) Miten toimija-asemien väliset valtasuhteet organisoivat matkailun johtamisen tiedon?*

4. MEDIA-, ASIAKIRJA- JA KYSELYAINEISTON DISKURSSIANALYYSI

Tässä luvussa kerron aluksi työni tieteenfilosofisista lähtökohdista. Kuvaan myös, miten olen valinnut ja kerännyt aineistoni, ja esittelen analyysimenetelmäkseni valitsemani foucault’laisen kriittisen diskurssianalyysin sekä analyysiprosessini vaiheet. Lopuksi pohdin tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä, tutkijanpositiotani, tutkimukseni luotettavuutta, ja perustelen myös, miksi olen tehnyt paradigmalleni poikkeavia metodisia valintoja.

4.1 Osallistava paradigma ohjaa käsitystä monimuotoisesta tiedosta

Perustan tutkimukseni ontologisesti, epistemologisesti ja aksiologisesti John Heronin ja Peter Reasonin (1997) kiteyttämälle *osallistavalle paradigmalle*. Tässä työssä tarkoitan *paradigmalla* järjestelmää, joka ottaa kantaa todellisuuden luonteeseen eli *ontologiaan*, tiedon luonteeseen eli *epistemologiaan* sekä *metodologiaan* eli siihen, millä tavoin on mahdollista tutkia todellisuutta ja tuottaa siitä tietoa (esim. Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen, 2020, s. 26–27; Slevitch, 2011, s. 74–75). Näiden tieteenfilosofian kolmen peruskysymyksen rinnalle Heron ja Reason (1997, s. 277, 286) nostavat kysymyksen arvokäsityksestä, *aksiologiasta*, eli siitä, mitä pidetään arvokkaana ja tutkimuksen tapauksessa erityisesti, millaista tietoa pidetään arvokkaana. Arvokysymys on olennainen osa myös oman tutkimukseni tieteenfilosofista perustaa, kuten myöhemmin tässä alaluvussa 4.1 sekä alaluvussa 4.2 tarkemmin kuvaan.

Osallistavan paradigman mukaisesti tutkija suunnittelee ja toteuttaa tutkimuksensa yhdessä kanssatutkijoidensa kanssa (Heron & Reason, 1997, s. 283; Koster, Baccar & Lemelin, 2012, s. 200). Tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olevat toimijat ovat siis paitsi tutkimuksen kohteena olevia subjekteja myös tutkijoita. Vastaavasti tutkija on tutkimuksen kohteena oleva subjekti. (Heron & Reason, 1997, s. 284.) Tämä perustuu osallistavan paradigman käsitykselle, että todellisuudet muodostuvat tutkijoiden ja kanssatutkijoiden välillä kokemuksellisen ja käytännön vuorovaikutuksen sekä dialogien ja yhteisen sitoutumisen kautta (Jennings, 2010, s. 48). Heron ja Reason (1997, s. 278) sanovatkin, että minkä tahansa kokeminen on siihen osallistumista, ja kun henkilö osallistuu johonkin, hän sekä muokkaa tuota jotakin eli on toimiva subjekti, että tulee myös itse tuon jonkin muokkaamaksi eli on myös objekti. Näin ollen osallistavan paradigman todellisuuskäsityksen sanotaankin olevan

subjektiivis-objektiivinen (Heron & Reason, 1997, s. 274). Tällainen jatkuvaan vuorovaikutteisuuteen perustuva todellisuuskäsitys antaa myös näkemykseni mukaan vahvan perustan alaluvussa 3.2 esittelemälleni foucault'laiselle käsitykselle vallasta vuorovaikutussuhteena, jossa sekä vallankäyttäjät että vallan kohde muokkaavat ja tulevat muokatuiksi niiden harjoittamien vallan mekanismien vaikutuksesta (Kusch, 1993, s. 109).

Kokemuksellisuuteen perustuva subjektiivis-objektiivinen käsitys todellisuudesta johtaa Heronin ja Reasonin (1997, s. 280–281) mukaan laajennettuun tietokäsitykseen. Se tarkoittaa, että toimija tietää todellisuudesta neljällä eri tavalla: *kokemuksen, esitysten, propositioiden* sekä *käytännön* kautta. Lyhyesti määriteltynä kokemuksellinen tieto on suoraa ”toisen” läsnäolon tuntemista ja kokemista; esittävä tieto on kokemuksellisen tiedon sanoittamista tai kuvittamista eri keinoin; propositionaalinen tieto on kokemuksellisen tiedon käsitteellistämistä ja teoretisointia ja; käytännöllinen tieto on edelliset kolme tietämisen tapaa yhdistävää tietotaitoa, tekemisen osaamista. (Heron & Reason, 1997, s. 280–281.)

Keskeistä osallistavan paradigman tietokäsitykselle on näiden neljän eri tietämisen tavan ja niiden keskinäisen vuorovaikutuksen tiedostaminen. Ihmisen tulee hyväksyä se, että hänen käsityksensä todellisuudesta perustuu hänen omalle subjektiiviselle kokemukselleen. On myös tiedostettava, että subjektiivinen kokemus on altis monenlaisille vääristymille, ja sen vuoksi kokemuksellista tietoa tulee suhteuttaa kolmeen muuhun tietämisen tapaan. Muiden tietämisen tapojen huomioiminen jalostaa ja selkeyttää kokemuksellista tietoa. Koska todellisuus muodostuu vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa, henkilökohtainen tietämisemme asettuu aina jaetun kielellis-kulttuurisen ja kokemuksellisen merkityksen kontekstiin, joka vaatii vuoropuhelua muiden toimijoiden kanssa. (Heron & Reason, 1997, s. 280–283.)

Osallistavassa paradigmassa tietämisen arvopyrkimyksenä pidetään inhimillistä hyvinvointia, ja tutkimuksen tarkoitus on palvella parhaalla mahdollisella tavalla tutkimuksen kohteena olevien yhteisöjen tiedontarpeita (Heron & Reason, 1997, s. 283, 287; Koster ym., 2012, s. 200). Ympäristökriisien ajassa tehtävässä työssäni käsittän tämän tavoitteen ulottuvan aina planetaariseen hyvinvointiin asti.

Omassa tutkimuksessani osallistavan paradigman mukainen kanssatutkijuus ei toteudu, sillä erityisesti tutkimukseni empiiriseen kohteeseen olennaisesti liittyvien saamelaisyhteisöjen

kuormittaminen lisätutkimuksella ei olisi pro gradu -työn laajuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta perusteltua (West, 2018). Hyödynnän tutkimuksessani saamelaisorganisaatioiden ja niiden edustajien valmiiksi tuottamia, julkisesti saatavilla olevia näkemyksiä sekä aiemmissa hankkeissa tuotettua kyselyaineistoa (ks. West, 2021). Olen toiminut samoin kaikkien tutkimukseeni liittyvien toimijoiden kohdalla heidän tasapuolisen kohtelunsa varmistamiseksi. Vaikka olenkin tehnyt työssäni menetelmällisiä kompromisseja, näen sen metodologisestikin noudattavan osallistavaa paradigmaa siinä määrin kuin pro gradu -työn laajuus ja tekemäni tutkimuseettiset arvovalinnat mahdollistavat.

Vaikka työni poikkeaa osallistavan paradigman periaatteista metodisesti, juuri tämän paradigman valinta työni ohjaavaksi todellisuus-, tieto- ja arvokäsitykseksi on ollut ehdottoman olennaista. Vaikka tarkastelen tietoa ja valtaa sanallisten diskurssien kautta, tutkimukseni yksi tavoite on hahmottaa, miten erilaiset tietämisen tavat järjestyvät tiedolla johtamisen kontekstissa. Kielelliset käsitteellistykset eivät pysty tavoittamaan lopullista ja täydellistä kuvaa maailmasta (Heron & Reason, 1997, s. 278). Koska nekin kuitenkin perustuvat kokemukselliseen tietoon, ja koska tietoon liitetään toiminta, diskurssien ja diskursiivisten käytäntöjen tutkimuksella on mahdollista pyrkiä ymmärtämään eri todellisuuksia.

Tutkimusasetelmani ja sanallisiin performansseihin keskittyminen ovat siis länsimaisesta tietokäsityksestä kumpuava lähestymistapa tiedon tuottamiseen. Tavoitteeni on kuitenkin tuoda esiin laajempaa tietokäsitystä erityisesti itseni kaltaisille länsimaiseen tietokäsitykseen sosiaalistuneille toimijoille ja tarkastella tietokäsityksen asemaa liike-elämän tiedolla johtamisen kontekstissa. Puhuttelemalla tällaisia toimijoita heille mahdollisimman tutuilla tavoilla tutkimukseni arvopyrkimys on edistää vastuullisempaa, erilaiset tietokäsitykset huomioivaa matkailun johtamista. Tutkimukseni perustaminen sellaiselle tietokäsitykselle, joka ei tunnista erilaisia tietämisen tapoja, ei olisi mahdollistanut tavoitteeni mukaista tarkastelua tiedon ja vallan rakentumisesta. Osallistava paradigma ohjaa siis ennen kaikkea käsityksiäni ontologiasta, epistemologiasta ja aksiologiasta, mutta metodisesti olen työni laajuuden ja tutkimuseettisten syiden vuoksi tehnyt paradigmastani poikkeavia ratkaisuja.

4.2 Tutkimuseettiset kysymykset, tutkijan yhteiskunnallinen paikantaminen ja tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseni lukeutuu ihmistieteitä edustaviin humanistisiin ja yhteiskuntatieteellisiin tieteenaloihin ja laadulliseen tutkimusperinteeseen. Näistä lähtökohdista on tyypillistä analysoida merkityksiä ja niiden suhteita erilaisissa sanallisissa tai kuvallisissa esityksissä (Ronkainen ym., 2020, s. 80). Merkitysten tutkiminen ei sinällään ole tutkimustehtäväni keskiössä. Kuitenkin merkityksellistävät käytännöt kuten vakiintuneet tavat ymmärtää, puhua ja käydä keskustelua, ympäröivä kulttuuri, siihen liittyvät itsestään selvät toimintatavat ja instituutiot ovat aina osa ihmisen kokemusta ja siitä kertomista (Ronkainen ym., 2020, s. 81–82) ja täten myös analyysini ytimessä.

Merkityksen keskeisyydestä seuraa tulkinnallisuuden korostuminen: laadullisessa ihmistieteellisessä tutkimuksessa tutkimustulokset ymmärretään tulkinnaksi (Ronkainen ym., 2020, s. 82). Tutkijana ja siten tulkintojen tekijänä olen tutkimuksen tärkeä osatekijä eikä vaikutustani tuottamaani tietoon voida sulkea pois (Ronkainen ym., 2020, s. 70). Täydellinen arvovapaus, neutraalius ja riippumattomuus eivät olekaan tutkimukseni objektiivisuuden ja tutkimustulosteni luotettavuuden arvioinnissa tavoiteltavia tai edes mahdollisia. Sen sijaan niiden arvioinnissa olennaisia näkökulmia ovat tutkimusasetelman, aineistojen ja tehtyjen tulkintojen perusteltavuus, ja niiden sekä oman tutkijan asemani näkyväksi tekeminen. (Alexandrova, 2018, s. 437; Ronkainen ym., 2020, s. 12; Sihvola, 2005, s. 218, Ronkaisen ym., 2020, s. 13 mukaan.)

Tutkimuseettisestä näkökulmasta keskeinen huomioon otettava kysymys on, että tutkimusasetelmani yhtenä tavoitteena on ymmärtää saamelastiedon käyttöä osana matkailun johtamista Saamenmaalla. Olennaisin asemaani vaikuttava seikka suhteessa tähän tavoitteeseeni on, että en itse ole saamelainen tai edusta mitään muutakaan alkuperäiskansaa vaan olen Etelä-Suomesta kotoisin oleva suomalainen. Ymmärrykseni ja osaamiseni saamen- ja alkuperäiskansatutkimuksesta pohjautuu Lapin yliopistossa suoritettuihin saamen- ja alkuperäiskansatutkimuksen opintoihin, minkä lisäksi kulttuurisensitiivinen, kestävä ja vastuullinen matkailu sekä alkuperäiskansatutkimuksen paradigma ovat olleet tiiviisti osa matkailututkimuksen pääaineopintojani sekä ympäristö- ja kehitysopintojen sivuainekokonaisuuksiani. Tutkielmaa työstäessäni olen tutustunut tutkimusaiheeseeni liittyvään tietoon vielä tarkemmin varmistaakseni, että olen perehtynyt mahdollisimman hyvin

”tutkittavaan yhteisöön, kulttuuriin sekä näiden historiaan” (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2019, s. 8).

Olen tehnyt yritys- ja sijoittajaviestintää työkseni pörssilistatuissa yhtiöissä yli kymmenen vuotta toimien liiketoimintojen johtoryhmien jäsenenä ja/tai tehden läheistä yhteistyötä yrityksen johtoryhmän kanssa. Työkokemukseni vuoksi organisaatioiden johtaminen ja siitä viestiminen on minulle tuttua ammatinharjoittajan näkökulmasta. Minulle tärkeitä arvoja ovat yhdenvertaisuus, ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys sekä solidaarisuus. Kasvuympäristöni sekä koulutus- ja työtaustani johdosta paikannun epistemologisesti ensisijaisesti länsimaiseen tietojärjestelmään, mikä ei voi olla näkymättä tavoissa, joilla tutkimusta teen, etenkin kun huomioidaan toistaiseksi vähäinen kokemukseni tutkimuksen teosta. Tutkimuksessani pyrin välttämään kaikenlaista tiedon ja toimijoiden toiseuttamista, jotta en sillä toisintaisi länsimaisen akatemian tiedollista välinpitämättömyyttä (ks. Kuokkanen, 2008).

Olen aiemmin tässä työssä kuvannut, että tiedon- ja vallankäytön mekanismien tutkiminen matkailun johtamisessa on korostuneen merkityksellistä alkuperäiskansan kotiseutualueella. Tutkimukseni aihetta, tiedon ja vallan yhteen kietoutumista matkailun tiedolla johtamisessa alkuperäiskansan kotiseutualueella, olisi ollut mahdollista tutkia myös muunlaisilla tutkimusmenetelmillä ja -aineistoilla kuin niillä, joihin olen työssäni päätenyt. Esimerkiksi hotelliyrittäjien haastattelut tai hotellihankkeisiin liittyviin tapaamisiin osallistuminen ja niiden havainnoiminen olisivat tarjonneet suuremmin tietoa hotellihankkeita johtavien yrittäjien johtamisesta ja heidän käyttämästään tiedosta. Samoin paikallisyhteisöjen ja esimerkiksi Saamelaiskäräjien edustajien haastattelut olisivat voineet tarjota suuremmin näkemyksiä siitä, miten nämä toimijat kokevat erilaisten tietämysten roolin matkailun johtamisessa Saamenmaalla. Osa vaihtoehtoisista menetelmistä ja aineistoista olisikin voinut tuottaa syvällisempää uutta tietoa tutkimusaiheestani kuin valitsemieni luonnollisten aineistojen avulla on ollut mahdollista saavuttaa. Luonnollisilla aineistoilla tarkoitan sellaisia aineistoja, jotka ovat syntyneet ilman, että minä tutkijana olen niitä tuottanut. Tällaisia ovat muun muassa tutkimuksessani käyttämäni media- ja dokumenttiaineistot. (Alasuutari, 1995, s. 74; Juhila, 2021.)

Tutkielmani aineisto- ja menetelmävalintoja on ohjannut tutkimuseettinen kokonaisharkinta. Vaikka ensikäden tieto niin hotellihankkeiden yrittäjien kuin saamelaisorganisaatioiden

näkemyksistä olisi voinut rikastaa aineistoani, en näe, että pro gradu -tutkielman laajuuden työn ja niiden tyypillisesti rajallisen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden puitteissa olisi ollut perusteltua kuormittaa etenkin valmiiksi paineistettua saamelaisyhteisöä lisätutkimuspyynnöillä (West, 2018). Tutkimukseni kohteena olevat yhteisöt eivät siksi ole osallistuneet tutkimukseni suunnitteluun tai sen toteutukseen. Sen sijaan hyödynnän tutkimuksessani saamelaisorganisaatioiden ja niiden edustajien valmiiksi tuottamia, julkisesti saatavilla olevia näkemyksiä sekä aiemmin toteutetussa *Inarijärven aarteet* -hankkeessa tuotettua kyselyaineistoa (ks. West, 2021).

Näen kuitenkin, että paradigmani mukaisesti olen itse tutkimuksessani paitsi tutkija myös tutkimuksen kohteena oleva subjekti, sillä työhistoriani johdosta minun voi hyvin nähdä ammatinharjoittajana paikantuvan länsimaiseen uusliberalistiseen liiketaloudelliseen viiteryhmään, jonka käyttämä tieto tiedolla johtamisessa on yksi tutkimukseni kohteista. Asetankin myös oman kokemuksellisen tietoni ja tutkielmani analyysin havainnot jatkuvaan vuoropuheluun muiden tutkimukseni kohteena olevien subjektien kanssa aineistoni ja teoreettisten lähteideni kautta. (ks. Heron & Reason, 1997, s. 284; myös Ronkainen ym., 2020, s. 73.) Näin eri epistemologioihin paikantuvat toimijat – niin tutkimuksen kohteena olevat subjektit kuin aiemman tutkimuksen tekijät – osallistuvat tutkimukseeni epäsuorasti. Tämä on eettinen arvovalinta, jonka työssäni olen tehnyt.

Yhtä lailla olen tehnyt eettisen arvovalinnan, kun en ole haastatellut hotellihankkeiden yrittäjiä, joiden anonymiteettiä hankkeiden vähäisen määrän vuoksi minun olisi ollut vaikea tai mahdoton varmistaa. Analyysissäni en mainitse lausumien esittäjien nimiä edes siinä tapauksessa, että ne olisivat alkuperäisessä aineistossa yhdistettävissä johonkin tiettyyn henkilöön. Käyttäessäni suoria sitaatteja aineistostani, olen poistanut niistä alkuperäisissä lähteissä käytetyt nimet. Poistot olen aina merkinnyt kahdella ajatusviivalla, jotka on erotettu toisistaan yhdellä välilyönnillä: – –. Yksilöiden yhdistäminen lausumiin ei ole analyysini kannalta olennaista, sillä analyysini kohdentuu toimija-asemiin, joihin palaan myöhemmin tarkemmin. Toimija-asetat muodostuvat monien yksilöiden lausumien synteisistä, ja toisaalta yksi yksilö voi myös ottaa erilaisia toimija-asemia. Luonnollisten aineistojen käyttäminen kaikkien eri toimijoiden kohdalla edistää myös eri toimijaryhmien yhdenvertaista kohtelua analyysissäni, kun jollain toimijaryhmällä ei ole mahdollisuutta esittää tutkimukseeni liittyviä kohdennettumia lausumia. Näillä metodologisilla valinnoilla tavoitteeni on tehdä alkuperäiskansaa hyödyttävää tutkimusta lisäämättä heihin kohdistuvaa

tutkimuspainetta (Koster ym., 2012; West, 2018) huolehtien samalla eri toimijaryhmien yhdenvertaisesta kohtelusta.

Parhaimmillaan työni tuottaa uudenlaista tietoa niistä tiedon- ja vallankäytön mekanismeista, jotka vaikuttavat matkailun johtamiseen Saamenmaalla. Se voi tarjota uudenlaista ymmärrystä siitä, millaisiin näkökulmiin matkailun tiedolla johtamisessa tulee kiinnittää huomiota, jotta matkailukohteita pystytään johtamaan aidosti kestävästi kaikki kestävän matkailun ulottuvuudet huomioiden. Ennen kaikkea tutkielmani kannattaakin nähdä Saamenmaalla harjoitettavaan matkailutoimintaan liittyvänä uudenaikaisena keskustelunavauksena. Tämän keskustelunavauksen pohjalta on mahdollista hahmotella jatkotutkimuksia, jotka voivat tuottaa syvällisempää ja käytännöllisempää tietoa matkailun konkreettisen johtamisen tueksi.

4.3 Monimuotoinen aineisto

Tutkielmani aineisto käsittelee kolmea Aanaariin suunniteltua hotellihanketta. Yksi niistä on suunnitteilla Aanaarin Nanguniemeen (esim. Peltomaa, 2021), toinen Miesniemeen (esim. Miettunen, 2022) ja kolmas Juutuanjoen rannalle (esim. Takala, 2022).

Tutkimukseni aineistokorpus muodostuu 35 median uutis- ja ajankohtaisartikkelista, kahdesta lausunnosta ja neljästä tiedotteesta tai markkinointiviestintäsisällöstä, jotka käsittelevät Aanaariin suunnitteilla olevia hotellihankkeita, yhdestä kaavaselostuksesta sekä vuonna 2020 osana *Inarijärven aarteet, kansainvälisen kestävän matkailun toimintamalli* -hanketta toteutetun kyläläiskyselyn avoimista vastauksista (taulukko 1).

Taulukko 1 Tutkielman aineistokorpus

Aineistokorpus	Kpl
Median uutis- ja ajankohtaisartikkelit	35
Lausunnot Aanaariin suunnitteilla olevista hotellihankkeista	2
Tiedotteet ja muu markkinointiviestintä	4
Kaavaselostus	1
Kyläläiskyselyn avoimet vastaukset	1

Median uutis- ja ajankohtaisartikkelit ovat peräisin seuraavista medioista:

- Apu

- Helsingin Sanomat
- Iltalehti
- Inarilainen
- Kaleva
- Kauppalehti ja Kauppalehti Optio
- Lapin Kansa
- Pohjois-Lappi
- Saariselän Sanomat
- Seiska
- Yle.

Aineistokorpukseni media-artikkelit ovat peräisin sellaisista medioista, joissa uutiset ovat olleet aineiston keruun aikaan verkossa vapaasti maksuttomasti saatavilla tai medioista, joihin minulla on ollut aineiston keruun aikaan olemassa olevat käyttäjätunnukset. Maksumuurien takana olevia artikkeleita en ole hankkinut niistä medioista, joihin minulla ei ole ollut tunnuksia. Aineistoni uutis- ja ajankohtaisartikkelit ovat kaikki suomenkielisiä. Minulla ei ole saamenkielentaidon puutteen vuoksi ollut mahdollisuutta käyttää työssäni saamenkielisiä uutisia ja artikkeleita, joita Aanaarin hotellihankkeista olisi myös ollut saatavilla.

Aineistokorpukseni lukeutuvat myös kaksi Saamelaiskäräjien (2021; 2022) lausuntoa Miesniemen ranta-asemakaavan luonnoksesta, kaksi Aurora Estaten (2019; 2020) tiedotetta, yksi House of Laplandin (2019) markkinointiviestinnällinen artikkeli sekä yksi Metsähallituksen (2019) tiedote. Lisäksi aineistokorpukseni sisältyy Nanguniemen kaavaselostus (Inarin kunta, 2020) sekä Inarijärven aarteet -hankkeen kyläläiskyselyn (2020) yhteenvetoraportti.

Media-artikkeleissa, tiedotteissa ja markkinointiviestinnän sisällöissä sekä kaavaselostuksessa (Inarin kunta, 2020) korostuivat puhujina hotellihankkeiden alullepanijat sekä kaavoitusprosesseihin keskeisesti liittyvät virka- ja luottamushenkilöt. Sen sijaan niin sanottujen tavallisten paikallisten asukkaiden ja toisaalta Saamenmaan alkuperäiskansan saamelaisten osuus media-artikkeleissa oli verrattain hyvin vähäinen. Tästä johtuen media-artikkeleissa Aanaarin hotellihankkeisiin liittyvinä näkökulmina korostuivat selvästi hankkeiden taloudelliset hyödyt yrittäjille ja julkistaloudelle, matkailijoiden tarpeet ja toiveet sekä jossain määrin hotellihankkeiden ympäristövaikutukset. Olikin nähdäkseni tarpeellista

täydentää aineistoani yllä mainituilla Saamelaiskäräjien (2021; 2022) lausunnoilla sekä Inarijärven aarteet -hankkeen kyläläiskyselyn (2020) yhteenvedoraportilla, jotta media-artikkeleissa korostuneiden puhujien näkökulmia oli mahdollista tasapainottaa eri roolista puhuvien näkemyksillä. Näissä dokumenteissa puhujina olivat juurikin paikalliset asukkaat ja saamelaiset. Sisällöllisinä teemoina näissä dokumenteissa korostuivat hotellihankkeiden ja yleisemmin matkailun sosiaaliset, kulttuuriset ja ympäristövaikutukset sekä paikallisten asukkaiden ja saamelaisten käytännön kokemukset matkailun lisääntymisen vaikutuksista alueen ihmisiin ja toisilajisiin toimijoihin.

Koska osallistavuus ei työssäni toteudu konkreettisenä kansatutkijuuksena, monipuolinen aineisto on keskeisessä roolissa eri toimijoiden näkemysten mukaan tuomiseksi (ks. Heron & Reason, 1997, s. 284; myös Jennings, 2010, s. 49). Aineistoni onkin diskurssianalyysille tyypilliseen tapaan monimuotoinen (Suoninen, 2021). Moniulotteisen aineiston kautta minun on mahdollista tavoittaa tutkimukseni empiirisenä kohteena olevista hotellihankkeista vastaavien toimijoiden käsityksiä tiedosta useista näkökulmista. Ne auttavat myös ymmärtämään hankkeisiin liittyvien muiden sidosryhmien todellisuus- ja tietokäsityksiä, jotta voin tutkimustehtäväni mukaisesti tarkastella verkostoissa vuorovaikutteisesti toimivia vallankäytön mekanismeja. Analyysissäni pyrin huolehtimaan siitä, että aineistoni moniäänisyys ja mahdolliset useat diskurssit tulevat esiin (Suoninen, 2021).

Aineistoni on peräisin internetistä julkisesti saatavilla olevista lähteistä. Media on uutisoinut Aanaariin suunnitteilla olevista hotellihankkeista aktiivisesti, sillä ne ovat alueellisesti merkittäviä niin taloudellisilta kuin sosiaalisilta ja ekologisilta vaikutuksiltaan. Hankkeet ovat saaneet runsaasti mediahuomiota myös siksi, että niiden johdossa on Suomessa ja kansainvälisestikin tunnettuja yrittäjiä, jotka jo henkilöinä kiinnostavat mediaa. Yritykset ja hankkeiden sidosryhmät ovat myös itse tiedottaneet käynnissä olevista hankkeista, ja kaavoitusvaiheessa eri organisaatiot ovat kommentoineet hankesuunnitelmia. Tarkempi aineistokorpusluettelo löytyy liitteestä 1. Sen avulla myös työni lukijan on mahdollista päästä alkuperäisten lähteiden äärelle.

4.4 Aineistokorpuksen muodostaminen

Valittuihin hankkeisiin liittyvät medioiden uutis- ja ajankohtaisartikkelit hain Google-haulla, syyskuussa 2022 käyttäen seuraavia hakulausekkeita:

- ”nanguniemi hotelli”
- ”nanguniemi kaava”
- ”jasper pääkkönen inari”
- ”miesniemi hotelli”
- ”miesniemi kaava”
- ”veikko lesonen inari”
- ”juutuanjoki kaava”
- ”hotelli aurora estate inari”
- ”aurora estate inari”
- ”sirly ylläsjärvi inari”.

Viimemainitun Juutuanjoen hotellihankkeen kohdalla hakulausekkeita oli useampia ja ne poikkeavat kahdesta muusta hankkeesta, sillä kahden muun hankkeen kaavaa noudatelleet hakulausekkeet tuottivat Juutuanjoen hotellihankkeen kohdalla paljon epärelevantteja osumia Juutuanjoen varrella jo pitkään toimineesta hotellista. Haut tein Googlen incognito-toimintoa hyödyntäen, ja poimin mukaan hankkeita koskevat uutis-, tiedote- ja lausunto-osumat viideltä ensimmäiseltä hakutulossivulta.

Mediaesitysten käytössä tutkimusaineistona on huomioitava, että ne eivät ole satunnaisia kuvien, sanojen ja äänen virtaa, vaan ne syntyvät toimittajan ja esityksen valmisteluun osallistuvien muiden toimijoiden tietoisien ja tiedostamattomien valintojen seurauksena (Seppänen & Väliaverronen, 2012, luku 4). Tiedon- ja vallankäytön analysointiin mediauutisoinnin kautta liittyy näin myös median vallankäyttö, jota voi olla vaikea erottaa haastateltujen tiedon- ja vallankäytöstä. Siksi toimittajien kirjoittamissa uutis- ja ajankohtaisartikkeleissa analyysini kohdentuu ennen kaikkea Aanaarin hotellihankkeisiin liittyvien eri toimijoiden puheen suoriin sitaatteihin. Näin pyrin analysoimaan toimijoiden puheesta heidän käsityksiään tiedon luonteesta ja omasta toimijuudestaan. Toimittajan vaikutusta julkaistuun tietoon on kuitenkin mahdoton täysin sulkeistaa edes näin. (Nieminen, 2020; Väliaverronen, 1993, s. 31–32.)

Eri organisaatioiden tiedotteiden, lausuntojen, selostusten ja raporttien kohdalla taas on hyvä huomata, että kirjalliset viestintäkäytännöt ovat organisaatioille keskeinen tapa muodostaa todellisuutta ja siihen sopivia tiedon muotoja (Bloomfield & Vurdabakis, 1994, Atkinsonin ja Coffeyn, 2011, s. 79 mukaan). Ne eivät kuitenkaan ole läpinäkyvä katsaus organisaatioiden

rutiineihin, päätöksentekoprosesseihin tai ammatillisiin käytänteisiin eikä niistä siis voi päätellä esimerkiksi organisaation toimintatapoja (Atkinson & Coffey, 2011, s. 79–80). Nämä aineistoon liittyvät lähtökohdat on hyvä huomioida ja muistaa samalla, että tutkimukseni on kiinnostunut diskursseista ja diskursiivisista käytännöistä yksittäisiin henkilöihin tai organisaatioihin yksilöllistymättöminä kokonaisuuksina.

4.5 Foucault’lainen diskurssianalyysi

Analysoimalla tietoa diskurssien kautta on mahdollista ymmärtää vallankäytön ja valtasuhteiden mekanismeja ja muuntautumista. Analyysimenetelmänäni toimiva diskurssianalyysi soveltaa Michel Foucault’n kriittiseksi määriteltyä suuntausta (Suoninen, 2021). Kriittinen diskurssianalyysi, joka keskittyy kielenkäytön tuottamaan sosiaaliseen eriarvoisuuteen, soveltuu diskurssiin liittyvien toimijuus- ja valtakysymysten analyysiin ja diskurssien rakentumiseen liittyvien diskursiivisten käytäntöjen tutkimiseen (Suoninen, 2021; Vaara & Laine, 2006, s. 156). Olen kiinnostunut ennen kaikkea siitä, millaisia *toimija-asemia* eli subjektipositioita matkailun tiedolla johtamisen diskurssiin rakentuu (ks. Suoninen, 2021). Puhetta ja toimintaa ohjaavien tiedostamattomien sääntöjen paljastaminen diskurssien analyysin avulla on tärkeää, jotta voimme ymmärtää, ”millaisesta elämänmuodosta ja toiminnasta ne kertovat” (Alhanen, 2007, s. 60). Jotta matkailun tiedolla johtaminen voi olla aidosti kestävä, on olennaista ymmärtää edustavatko matkailun johtamisen diskurssissa vaikuttavat toimijat yhtä vai useita erilaisia elämänmuotoja ja toiminnan tapoja, ja millaisia valtasuhteita mahdollisesti eri muotoja edustavien toimijoiden välillä on.

Foucault antaa *diskurssin* käsitteelle useita merkityksiä. Se on milloin ”kaikkien lausumien yleinen alue, milloin yksilöitävä lausumaryhmä, milloin säädelty käytäntö, joka tekee selkoa tietyistä lausumista”. (Foucault, 2005b, s. 108.) Työssäni käytän diskurssin käsitettä viitaten sillä ”samasta muotoutumisjärjestelmästä peräisin olevien lausumien kokonaisuuteen” (Foucault, 2005b, s. 143). Diskurssin muodostavien lausumien olemassaolon ehdot voidaan määritellä (Foucault, 2005b, s. 155). Tutkielmassani en ole kiinnostunut diskursseista teksteinä, mikä on foucault’laisittain suuntautuneelle diskurssianalyysille tyypillistä (ks. Väliaverronen, 1993, s. 23–24). Tämä johtuu siitä, että vaikka diskurssit rakentuvat tekstejä muodostavista merkeistä, ”se, mitä ne tekevät, on enemmän kuin merkkien käyttämistä asioiden tarkoittamiseksi” (Foucault, 2005b, s. 69). Käytänkin tekstimuotoisia aineistojani

johtolankoina diskursiivisiin käytäntöihin (Vaara & Laine, 2006, s. 161) saadakseni esiin sen tason, joka tekee diskursseista kieleen ja puheeseen palautumattomia (Foucault, 2005b, s. 69).

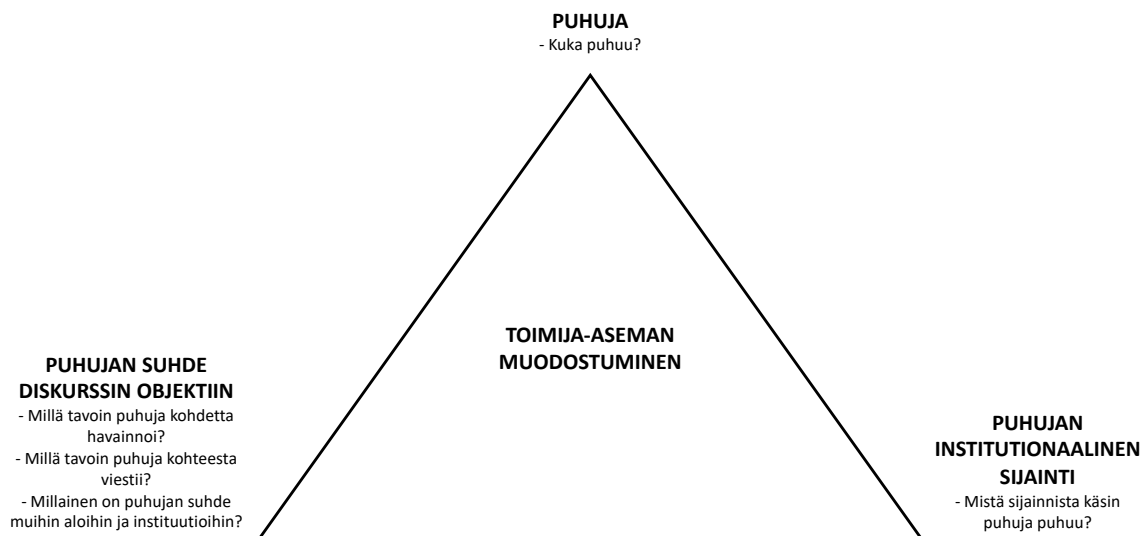
Kuten aiemmin olen kuvannut (alaluku 3.1) diskursiivinen käytäntö on sosiaalisesti vakiintunut tapa tuottaa lausumia. Se määrittelee säännöt, joiden avulla ihmiset lausumia muodostavat tietyllä aikakaudella ja tietyllä yhteiskunnallisella, taloudellisella, maantieteellisellä ja kielellisellä kentällä. Säännöt ovat aina ajassa ja tilassa määräytyneitä, nimettömiä ja historiallisia, minkä vuoksi ihmiset eivät yleensä tiedosta niitä eikä niitä siis ole myöskään tietoisesti tai julkisesti muotoiltu. (Alhanen, 2007, s. 59–60; Foucault, 2005b, s. 155.) Analyysissäni keskityn Aanaarin hotellihankkeisiin liittyviä lausumia tarkastelemalla osoittamaan, millaiset säännöt muodostavat erilaisia toimija-asemia, niiden välisiä valtasuhteita ja organisoivat matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa hyväksytyt ja ulossuljetun tiedon (ks. Alhanen, 2007, s. 77). Diskurssin toimija-asemien muotoutumista tarkastelemalla on mahdollista ymmärtää, onko jonkin yhteiskunnan, ryhmän tai luokan käyttäytyminen tietyn diskursiivisen käytännön läpäisemää (Foucault, 2005b, s. 251–252). Analyysini antaa parhaimmillaan myös viitteitä siitä, millaisiin tietokäsityksiin (ks. alaluku 3.3) aineistostani esiin nousevat diskursiiviset käytännöt paikantuvat.

Foucault määrittelee *lausuman* käsitettä vertaamalla sitä muun muassa sellaisiin yksiköihin kuin lause ja propositio. Lausuma voi olla kumpi tahansa näistä yksiköistä, mutta se on muutakin. Lausuma on funktio, joka on omanlaisensa ”tapa käsitellä sanallisia performansseja”. Jotta jokin merkkijono voidaan määritellä lausumaksi, sen tulee toimia neljällä tasolla, jotka ovat *kohteiden*, *toimija-asemien*, *käsitteiden* ja *strategisten valintojen* muotoutuminen. Nämä vastaavat tasoja, joilla diskursseja kokonaisuuksinkin voidaan analysoida. Näin ollen lausuman analyysi ja diskurssin analyysi vakiintuvat toisiaan vastaavasti, minkä johdosta diskurssien paikantaminen vaatii lausumien ulottuvuuksien tunnistamista. (Foucault, 2005b, s. 107–117, 144–154.) Keskityn työssäni ennen kaikkea toimija-asemien muodostumisen tasoon, minkä vuoksi määrittelen toimija-aseman muodostumista käsitteenä seuraavaksi vielä tarkemmin. Sen sijaan kohteiden, käsitteiden ja strategisten valintojen tasot olen pro gradu -tutkielman rajatun laajuuden vuoksi rajannut työni ulkopuolelle enkä syvenny niihin käsitteinäkään tämän tarkemmin.

Lausuma vaatii toimiakseen aina subjektin, johon lausumalla on aina määrätty suhde (Foucault, 2005b, s. 123, 152). Lausumien ja diskurssien tätä tasoa käsitellessään Foucault (2005b, s. 70–76, 152) puhuu lausumistapojen muotoutumisesta, kun taas Alhanen (2007, s.

62) käyttää termiä subjektivointi ja puhuu subjektipositioiden muotoutumisesta. Omassa työssäni käytän samasta asiasta kuvaavampaa suomenkielistä termiä *toimija-asema*. Toimija-asemakäsitteen kohdalla on ennen kaikkea ymmärrettävä, että se ei viittaa johonkin tiettyyn yksilöön kuten lausuman muotoilijaan. Foucault’laisessa analyysissä subjekti tulee ymmärtää asemana, jonka kuka tahansa yksilö voi täyttää, ja joka kenen tahansa yksilön on omaksuttava voidakseen olla lausuman subjekti. (Foucault, 2005b, s. 127–128.) Diskursiiviset käytännöt siis luovat erilaisia toimija-asemia. Ne ovat seurausta käytäntöjä sääntelevistä säännöistä, eivät yksittäisen ihmisen ajattelusta. (Alhanen, 2007, s. 67–68.)

Foucault’n mukaan diskurssin toimija-asemat muodostuvat kolmesta ulottuvuudesta tai tasosta. Toimija-asemien tunnistamiseksi analyysissä on tarkasteltava, 1) *kuka puhuu ja kenellä on lupa käyttää diskurssin kieltä*, 2) *mistä institutionaalisista sijainneista puhuja puhuu*, ja 3) *millainen suhde puhujalla on diskurssin objektiin* (Alhanen, 2007, s. 67; Foucault, 2005b, s. 70–73). Olen kuvannut nämä ulottuvuudet kuvaan 1.

Kuva 1 Visualisointi Michel Foucault'n (2005b, s. 70 - 76) toimija-aseman muodostumisen määrittelystä

Toimija-asemia tulee Foucault’n mukaan analysoida näiden kolmen ulottuvuuden ja niiden keskinäisten suhteiden kautta, sillä niiden kokonaisuus muodostaa kullekin toimija-asemalle yksilölliset diskursiiviset säännöt. Käytän tässä työssä toisen ulottuvuuden kohdalla lähdekirjallisuudestani (Alhanen, 2007; Foucault, 2005b) poiketen suomeksi termiä institutionaalinen *sijainti* institutionaalisen *paikan* sijaan osoittamaan niitä fyysisiä ja

materiaalisia, yleisiä, ei-spesifejä sijainteja, joissa puhuja puhuntaansa esittää.

Suomenkielinen sana *sijainti* on näkemykseni mukaan täsmällisempi käänös Foucault'n englanninnosten termille *site* sekä alkuperäiselle ranskankieliselle termille *emplacement*.

Koska toimija-asema ei ole johdettavissa yhden tietyn ihmisen ajatteluun, yksilön on myös mahdollista ottaa tai saada puhuessaan erilaisia asemia, jotka eivät välttämättä säily yhteneväisinä läpi puheen tai tekstin (Foucault, 2005b, s. 75–76). Onkin tärkeää muistaa, että analyysissäni esiintyvät toimija-asetat eivät viittaa niihin konkreettisiin yksilöihin, jotka lausumia ovat esittäneet tai kirjalliseen muotoon saattaneet, vaan niihin asemiin, joihin yksilön on mahdollista diskurssissa asettua. Samat yksilöt voivat myös ottaa erilaisia asemia riippuen suhteestaan muun muassa diskurssin objektiin (Foucault, 2005b, s. 73–76). Lausumat itsessään ovat toki tiettyjen yksilöiden esittämiä, mutta yksilöitä ovat ohjanneet diskurssia määrittelevät säännöt, joita yksilöt tyypillisesti käyttävät tiedostamattaan (Alhanen, 2007, s. 31–32). Toimija-asemien välisten valtasuhteiden muuttamiseksi ja episteemisen väkivallan ja välinpitämättömyyden välttämiseksi tulisi jokaisen yksilön kuitenkin tulla tietoiseksi diskurssissa vaikuttavista säännöistä.

Foucault'n diskurssien analyysin metodologinen malli on vaikeaselkoinen (Kusch, 1993, s. 10) eikä tavoitteeni ole hyödyntää mallia orjallisesti siinä muodossa, jossa Foucault (2005b) sen *Tiedon arkeologia* -teoksessaan esittelee. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että Foucault ei työssään tavoitellut yleisen analyysimetodin määrittelyä, joka soveltuisi sellaisenaan minkä tahansa empiirisen kohteen tarkasteluun. Sen sijaan hän pyrki osoittamaan *tason*, jolla diskursiivisia käytäntöjä ja niitä ohjaavia sääntöjä on mahdollista analysoida. (Alhanen, 2007, s. 62; Foucault, 2005b, s. 151.) Toisekseen Foucault ei omassa työssään osoittanut, että yhdestäkään diskurssista voidaan löytää diskurssin muotoutumissääntöjen järjestelmä sellaisena kuin hän sen *Tiedon arkeologiassa* mallinsi (Alhanen, 2007, s. 72–73). Diskurssien foucault'lainen analyysi voikin rajoittua myös pienen sääntöjoukon selvittämiseen (Alhanen, 2007, s. 73), mikä myös pro gradu -tutkielman laajuuden huomioiden on mielekäs rajaus. Onkin näin ollen täsmällisempää sanoa, että analyysissäni ymmärrän diskurssin, diskursiivisen käytännön ja lausuman käsitteet foucault'laisittain, ja sovellan Foucault'n diskurssin analyysin menetelmää omaan tutkimustehtävääni suunnaten analyysini alueelle, joka on tutkimassani diskurssissa merkittävin (ks. Alhanen, 2007, s. 73) eli lausumien muodostamiin *toimija-asemiin, niiden välisiin valtasuhteisiin ja niiden myötä tiedon*

järjestymiseen diskurssissa. Näihin analyysini kolmeen vaiheeseen liittyen kysyn aineistoltani taulukossa 2 esittämäni kysymykset.

Taulukko 2 Aineistolle esittämäni kysymykset eri analyysivaiheissa

Toimija-asemien muodostumiseen liittyvät kysymykset aineistolle	Toimija-asemien välisiin valtasuhteisiin liittyvät kysymykset aineistolle	Tiedon organisoitumiseen liittyvät kysymykset aineistolle
Kuka lausuman esittää?	Millaisia päämääriä toimijalla on?	Millaisella tiedolla toimija perustelee päämääriensä mielekkyyttä?
Mistä institutionaalisesta sijainnista lausuma esitetään?	Millä tavoin toimija pyrkii hallitsemaan muiden toimijoiden toimintaa päämääriensä saavuttamiseksi?	Millä tavoin toimija huomioi lausumissaan muiden toimijoiden esittämän tiedon?
Millainen on lausuman esittäjän suhde diskurssin objektiin?		

Valtasuhteiden analyysissäni olen edennyt tarkastelemalla jo toimija-asemien tunnistamisessakin käyttämiäni lausumia. Koska Foucault ymmärtää valtasuhteet tavoiksi ohjata ja hallita diskurssissa toimivien ihmisten voimia (Alhanen, 2007, s. 104, 119), kysyn aineistoltani, millaisia päämääriä eri toimija-asemilla on ja miten eri toimija-asetat pyrkivät ohjaamaan ja/tai hallitsemaan toistensa toimintaa saavuttaakseen päämääränsä (ks. Foucault, 1980, s. 102). Lopuksi tarkastelen vielä samoja lausumia ja etsin niistä säännönmukaisuuksia ymmärtääkseni, miten eri toimija-asemien väliset valtasuhteet organisoivat matkailun tiedolla johtamisessa käytettävän tiedon. Kysyn aineistoltani, millaisella tiedolla toimija perustelee päämääriensä mielekkyyttä ja millä tavoin toimija huomioi lausumissaan muiden toimijoiden esittämän tiedon. (Taulukko 2.)

On hyvä huomata, että en pyri tekemään Foucault'n tapaan historiallista tutkimusta matkailun johtamista koskevan ajattelun muutoksista ja siitä, miten diskursiiviset käytännöt ovat korvaantuneet toisilla (Alhanen, 2007, s. 61). Sen sijaan pyrin löytämään tässä ajassa esiintyviä diskursiivisia käytäntöjä ja lausumien muodostamisen tapoja (vrt. Alhanen, 2007, s. 60–61). Tällä rajauksella tavoitteeni on ymmärtää mahdollisesti samassa ajassa rinnakkain eläviä erilaisia diskursiivisia käytänteitä. Tavoitteeni ei myöskään ole analysoida, mitä kestävä matkailun johtaminen tässä ajassa on tai mikä on siitä lausuvien subjektien perimmäinen luonne (ks. Alhanen, 2007, s. 64). Kun en keskity analyysissäni kohteiden ja

subjektien ontologiseen olemukseen, on mahdollista osoittaa, miten ne on hahmotettu diskurssissa tietyssä ajassa ja paikassa. Tarkastelen siis objektien ja subjektien olemuksen sijaan toimintaa eli käytäntöä, joka määrittää diskurssin kohteet ja muokkaa subjekteja. (Alhanen, 2007, 62–70.)

4.6 Analyysin vaiheet

Jaoin aineistoni analyysin kolmeen päävaiheeseen kolmen osatutkimuskysymyksen mukaisesti: 1) toimija-asemien analyysi, 2) toimija-asemien välisten valtasuhteiden analyysi ja 3) analyysi tiedon organisoitumisesta matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa.

Etenin aineistoni analysoinnissa vaiheittain seuraavasti:

1. aineistokorpuksen tekstien huolellinen lukeminen
2. aineiston muodostaminen aineistokorpuksesta poimimalla analysoitavat lausumat Excel-taulukkoon
3. lausumien toimija-asemien tunnistaminen aineistolle esittämieni kysymysten avulla (taulukko 2)
4. toimija-asemien nimeäminen
5. toimija-asemien välisiin valtasuhteisiin liittyvien säännöllisyyksien tunnistaminen aineistolle esittämieni kysymysten avulla (taulukko 2)
6. toimija-asemien välisten valtasuhteiden nimeäminen havaittujen säännöllisyyksien avulla
7. tiedon organisoitumiseen liittyvien säännöllisyyksien tunnistaminen aineistolle esittämieni kysymysten (taulukko 2) ja tiedontyyppien avulla.

Foucault'n mukaan valtasuhteita on analysoitava alkaen paikalliselta tasolta kohti yhteiskunnallista tasoa, sillä yhteiskunnalliset rakenteet perustuvat paikallisille valtasuhteille. Kun analyysi aloitetaan paikalliselta tasolta, vältetään valtasuhteiden yksinkertaistamista (Alhanen, 2007, s. 118–119). Tästä johtuen etenen myös omassa analyysissäni toimija-asemien tunnistamisesta niiden paikallisten valtasuhteiden ymmärtämiseen ja lopuksi tiedon organisoitumiseen. Foucault'laisessa diskurssien analyysissä tutkittavista dokumenteista poimitaan niiden sisältämät lausumat ja analysoidaan, millaisissa suhteissa ne ovat toisiinsa (Alhanen, 2007, s. 56). Jokaista diskurssin lausumaa tulee tutkia aiemmin mainituilla tasoilla (kuva 1), osoittaa niillä esiintyvät säännöllisyydet ja tutkia säännöllisyyksien keskinäisiä

riippuvuussuhteita (Alhanen, 2007, s. 62–63). Foucault’n vallananalyysiä soveltaen analysoin paikallista vallankäyttöä tarkastelemalla, miten valtasuhteet muodostuvat yksittäisissä käytännöissä (Alhanen, 2007, s. 119).

Aluksi luin läpi kaiken aineistomateriaalin ja poimin siitä Excel-taulukkoon lausumat, jotka liittyivät diskurssin objektiin. Tämän työn laajuuden puitteissa ei ole ollut mahdollista tehdä Foucault’n (2005b, s. 57–69) *Tiedon arkeologiassa* esittämää seikkaperäistä analyysiä matkailun johtamisen diskurssin kohteiden muotoutumisesta. Tällaisen analyysin tekeminen tuottaisi yhdelle diskurssille useampia kohteita. Tässä tutkimuksessa olen aineiston lähiluvun avulla määritellyt, että tutkimuksessani matkailun johtamisen diskurssissa puheen kohde on *maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttö matkailurakentamisessa*. Olen käyttänyt tätä kohdetta tarkastellessani puhujien suhdetta puheen objektiin.

Koska olen valinnut käyttää luonnollisia aineistoja, joiden syntyyn en ole itse tutkijana vaikuttanut, on luonnollista, että aineistossani ei suoraan viitata määrittelemääni diskurssin kohteeseen. Siksi olen lausumia poimiessani luokitellut puhunnaksi maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käytöstä matkailurakentamisesta sellaiset lausumat, jotka 1) perustelevat tai kritisoivat Aanaariin hotellihankkeita ja niihin liittyvää päätöksentekoa ja 2) viittaavat sellaiseen dokumenttiin tai lausuttuun todistukseen, jota voidaan työtäni ohjaavan osallistavan paradigman mukaisesti pitää joko propositionaalisenä, kokemuksellisenä, esittävänä tai käytännöllisenä tietona.

Olen poiminut aineistooni sekä toimijoiden suorat sitaatit että sellaiset epäsuorat lainaukset, joista saattoi päätellä, että se perustuu haastateltavan sanomaan. Jälkimmäisestä esimerkkinä toimii tämä lainaus media-artikkelista: *”Miesten mielestä kaavoitus on raskaasti ylimitoitettua. Se vie järven erämaisyyden ja tuo rannoille uutta väkeä, joka ei kunnioita paikallista järvellä liikkujaa eikä perinteisiä käytöstapoja.”* (Sahavirta, 2010). Kun olen poiminut lausumia tiedotteista tai tiedotteen kaltaisista markkinoinnillisista materiaaleista, olen käsitellyt koko tekstiä yrityksen tai muun julkaisijaorganisaation omana puhuntana, sillä tämän kaltaisissa teksteissä julkaisija joko määrittää itse täysin tekstin sisällön ja sävyn tai sillä on niihin merkittävä päätösvalta.

Vietyäni lausumat Excel-taulukkoon, aloitin ensimmäisen analyysikierroksen, jossa etenin siten, että määrittelin lausumien esittäjät eli puhujat, puhujien institutionaaliset sijainnit ja

puhujien suhteen diskurssin objektiin. Aineistokorpuksesta poimimiani lausumia analysoidessani luin kunkin lausuman alkuperäisen tekstiyhteyden uudelleen läpi. Tämä auttoi palauttamaan yksittäiset lausumat alkuperäiseen kontekstiinsa ja varmistamaan, että olen poiminut aineistokorpuksesta kaikki tarpeelliset lausumat analyysivaiheeseen. Tarkastelin jo poimimiani lausumia sekä alkuperäisiä dokumentteja yllä mainittuja kriteerejä vasten, joiden perusteella tunnistin aineistokorpuksesta *maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa* liittyvät lausumat.

Työn edetessä poistin joitain ensimmäiseltä lukukierrokselta media-artikkeleista Exceliin poimimiani lausumia, koska ne osoittautuivat esimerkiksi suoraan tiedotteista poimituksi. Muutamia kokonaisia media-artikkeleita jäi pois aineistokorpuksesta, jos kaikki niistä poimimani lausumat osoittautuivat tarkistusluvussa tiedotteista poimituksi. En siis ole analysoinut samaa lausetta, virkettä tai virkekokonaisuutta omana lausumanaan eri tekstiyhteyksissä, vaan olen pro gradu -työn rajatusta laajuudesta johtuen yksinkertaistanut Foucault'n analyysimetodia tältä osin. Tästä johtuen työssäni voi olla joitain epätarkkuuksia, sillä eri konteksti voi johtaa eri lausumaan. (Foucault, 2005b, s. 119–120.) Tällaisten tapausten määrä aineistokokonaisuudessa on kuitenkin niin vähäinen, että ne eivät nähdäkseni vaikuta analyysini lopputulemaan tai sen luotettavuuteen.

Ensimmäisellä analyysikierröksellä luokittelin yleisnimien kuten virkahenkilö tai omistaja avulla, kuka jokaisen yksittäisen lausuman on esittänyt. Toisella analyysikierröksellä tarkastelin puhujille antamiani luokitteluja ja yhdistelin selkeästi päällekkäisiä tai rinnakkaisia luokkia tai lisäsin luokkia erottamalla esimerkiksi yrittäjän omistajasta ja rahoittajasta. Saman kaksivaiheisen prosessin toistin myös toimija-aseman kahdelle muulle tasolle eli institutionaaliselle sijainnille sekä subjektin ja diskurssin objektin suhteelle.

Toistin samat kaksi vaihetta analysoidessani toimija-asemien välisiä valtasuhteita. Luokittelin ensin yleisnimitysten avulla toimija-asemien päämääriä ja keinoja, joilla ne pyrkivät hallitsemaan muita toimijoita päämääriensä saavuttamiseksi, jonka jälkeen yhdistelin ja erottelin ensimmäisiä luokituksiani. Lopuksi muotoilin valtasuhteita muodostaville käytännöille teoreettisen viitekehysten käsitteellistyksille perustuvat nimikkeet. Kun analysoin tiedon organisoitumista aineistossani, luokittelin ensin lausumissa esiintyvät tiedot neljään eri tiedontyyppiin ja kuvasin jälleen yleiskielisesti, millä tavoin toimija huomioi

toisten toimijoiden tietoa lausumissaan. Jälkimmäisen kysymyksen osalta toisella analyysikierroksella yhdistelin päällekkäisiä kuvauksia tai lisäsin uusia tarpeen mukaan.

Kirjasin läpi kaikkien analyysivaiheiden ylös alustavia analyysituloksia diskursiivisten käytäntöjen muodostumisesta eri analyysinäkökulmien kautta. Kun olin saattanut loppuun lausumien eri tasojen analyysit kaikkien osatutkimuskysymysten osalta, tarkastelin Exceliin muodostamiani luokitteluja ja niiden säännönmukaisuuksia. Tarkastelin Excel-taulukkoon analyysivaiheittain kirjaamiani luokitteluja suhteessa analyysin edetessä työstämiini alustaviin analyysituloksiin ja muokkasin niitä kokonaiskuvan perusteella. Näin olen varmistanut, että työn edetessä syntyneet analyysiluonnokset eivät perustu ainoastaan yksittäisiin havaintoihin vaan että lopulliset tulokset nojautuvat siihen systematiikkaan, jota koko laaja aineistoanalyysini on noudattanut.

5. TOIMIJUUKSIEN MUODOSTUMINEN AANAARIN HOTELLIHANKKEITA KOSKEVASSA JULKISESSA KESKUSTELUSSA

Tässä luvussa tarkastelen, millaisia toimija-asemia matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa Aanaarin hotellihankkeita koskevassa keskustelussa muodostuu. Toimija-asemien analyysi toimii perustana niiden välisten valtasuhteiden ja valtasuhteiden kautta järjestyvän tiedon analysoinnille myöhemmissä luvuissa.

Analyysissäni olen tarkastellut toimija-asemien muodostumista niitä määrittelevien kolmen ulottuvuuden ja niiden keskinäisten suhteiden kautta (alaluku 4.4), jotta olen pystynyt löytämään matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa vaikuttavat toimija-asemat. Olen tunnistanut aineistostani seitsemän eri toimija-asemaa (taulukko 3).

Taulukko 3 Aineistosta tunnistamani toimija-asemat

Toimija-asemat
Omistaja-rahoittaja
Matkailuliiketoiminnan harjoittaja
Maanomistaja-virkahenkilö
Kunnanjohtaja
Kunnan luottamushenkilö
Paikallinen asukas
Saamelainen

Vaikka taulukon 3 kategorisointi kuvaa kattavasti niitä toimija-asemia, joita aineistostani nousi esille, on tärkeä huomata, että kategorisointini ei ole täysin ongelmaton. Keskeisin haaste liittyy siihen, että käyttämäni kategorisointi ei täysimääräisesti huomioi eri toimija-asemien päällekkäisyyksiä tai risteymiä. Toimija-asemaksi olisi voinut esimerkiksi määritellä myös sellaisia kategorioita kuin ”saamelainen paikallinen asukas”, ”paikallinen asukas ja kunnan luottamushenkilö” tai ”saamelainen paikallinen asukas ja kunnan luottamushenkilö”. Olen kuitenkin valinnut pitäytyä esittämässäni (taulukko 3) yksinkertaisemmassa luokittelussa, sillä aineistoni perusteella ei aina ole ollut mahdollista päätellä, onko esimerkiksi paikallisen asukkaan toimija-asemasta esitetyt lausumat esitetty myös saamelaisen toimija-asemasta. Olen luokitellut lausumat eri toimija-asemille sen mukaan, mitä aineistoni perusteella on yksiselitteisesti ollut mahdollista tulkita lausuman esittäjän toimija-asemasta sekä sen mukaan, mistä toimija-asemasta lausuma on tulkintani mukaan

ensisijaisesti esitetty. Analyysiäni lukiessa onkin syytä pitää mielessä, että erityisesti ”saamelainen” ja ”paikallinen asukas” eivät toimija-asemina ole täysin muista toimija-aseamista erillisiä, vaan ne voivat samanaikaisesti olla myös jokin muista tunnistamistani toimija-aseamista. ”Saamelainen” on työssäni määritelty omaksi toimija-asemakseen, jotta olisi mahdollista ymmärtää saamelaisen toimija-aseman ja siitä lausuttujen lausumien valtasuhteita ja tiedon suhdetta muihin toimija-asemiin. On kuitenkin syytä huomata, että kuusi muuta toimija-asemaa ei ole ”varattu” yksinomaan ei-saamelaisille vaan saamelainen lausumien esittäjä voi puhua muista toimija-aseamista käsin. Näiden toimija-asemien risteymien laajempi käsittely olisi vaatinut pro gradu -työtä kattavamman analyysin, minkä vuoksi en ole analysoinut niitä tässä työssä syvällisesti.

Työni laajuuden puitteissa ei ole ollut myöskään mahdollista analysoida yksityiskohtaisesti kaikkia toimija-asemia (taulukko 3), vaan keskityn työssäni erityisesti omistaja-rahoittajan analyysiin. Muita toimija-asemia tarkastelen ennen kaikkea suhteessa omistaja-rahoittajaan. Tätä rajausvalintaa perustelee myös se, että Foucault’n (2005b, s. 70) mukaan suhteiden ja erottavien tekijöiden järjestelmä on se, joka liittää eri toimija-asemat toisiinsa. Yhden toimija-aseman hahmottaminen edellyttää, että ymmärretään, millä tavoin se eroaa muista toimija-aseamista. Tällöin jotain, mutta ei välttämättä kaikkea, paljastuu myös muista toimija-aseamista. Tarkastelen kunkin toimija-aseman muodostumista tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

5.1 Omistaja-rahoittaja

Keskeinen toimija-asema aineistossani on omistaja-rahoittaja. Tämän toimija-aseman puhuja on hotelliliiketoiminnan omistaja ja/tai rahoittaja, joka ei itse vastaa liiketoiminnan operatiivisesta harjoittamisesta. Tyypillisimmin aineistossani tähän toimija-asemaan kuuluvat puhujat olivat sekä omistajia että rahoittajia, vain pieni osuus analysoimistani lausumista oli ainoastaan rahoittajan esittämiä. Koska aineistossani näiden puhujien institutionaaliset sijainnit ja suhteet diskurssin kohteeseen olivat yhteneväiset, olen yhdistänyt puhujat yhdeksi toimija-asemaksi.

Omistaja-rahoittaja puhuu aineistoni perusteella viidestä institutionaalisesta sijainnista käsin (taulukko 4). *Dokumenttikentän* määrittelen Foucault’n (2005b, s. 72) mukaan institutionaaliseksi sijainniksi, joka sisältää muun muassa kirjat, tutkielmat, selonteot ja tilastot. Olen analyysissäni tunnistanut myös *kokoushuoneen* omaksi toimija-asemia

määritteleväksi institutionaaliseksi sijainnikseen. Määrittelen kokoushuoneen sijainniksi, jossa on suljettu ovi ja pääsy vain kutsusta (ks. Foucault, 2005b, s. 72).

Taulukko 4 Omistaja-rahoittajan toimija-aseman muodostuminen

Omistaja-rahoittaja		
<i>Puhuja</i>	<i>Puhujan institutionaaliset sijainnit</i>	<i>Puhujan positio suhteessa diskurssin objektiin</i>
Omistaja	Dokumenttikenttä	Henkilökohtaisen taloudellisen hyödyn saaja
Rahoittaja	Kokoushuone	Henkilökohtaisen unelman toteuttaja
	Media	Hyväntekijä
	Omistava luokka	Kaavoitustekninen tarkastelija
	Yritys	Liiketaloudellisen kannattavuuden arvioija
		Matkailijan puolestapuhuja
		Päätöksentekijä
		Resurssien kaupallistaja
		Resurssien suojelija
		Suunnittelija
		Suunnitelman myyjä ja markkinoija
		Taloudellisten ja ekologisten vaikutusten arvioija
		Ulkopaikkakuntalainen

Kun tarkastellaan omistaja-rahoittajan suhdetta diskurssin objektiin eli sitä positiota, jonka puhuja voi ottaa suhteessa puheen kohteeseen (taulukko 4), omistaja-rahoittajan suhde Aanaarin maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa on moninainen matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa. Taulukossa 4 esittämäni kokonaisuus muodostaa sen diskursiivisen käytännön, joka luo omistaja-rahoittajan toimija-aseman (ks. Alhanen, 2007, s. 67). Tarkastelen seuraavaksi tämän toimija-aseman muodostumista tarkemmin.

Henkilökohtaisen unelman toteuttajan positio suhteessa maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa käy ilmi esimerkiksi seuraavassa lausumassa: Olen vuosia haaveillut Lapin matkailun kehittämisestä, nimenomaan poikkeukselliset laatustandardit omaavan hankkeen kautta. Lapin matkailun tulee rakentua vastuullisuuden, luontoarvojen ja kestävyysvaraan. (Metsähallitus, 2019.) Henkilökohtaisen unelman toteuttamista kuvastaa myös tämä lausuma: Mukana on myös ulkomaalainen sijoittaja, jonka elämäntyö on luksus. Hän on myös intohimoinen kalastaja ja rakastaa Lapin luontoa sekä vuodenaikoja. (Aurora Estate, 2019.) Lausumat osoittavat, että matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa omistaja-

rahoittajan toimija-asemasta on mahdollista puhua henkilökohtaisista unelmista. Samassa lausumassa omistaja-rahoittaja myös asemoituu hotellihankeen *suunnittelijaksi* tuomalla esiin ”poikkeukselliset laatustandardit” sekä määrittelemällä ne tekijät – vastuullisuus, luontoarvot, kestävyys – joiden varaan koko Lapin matkailua tulee rakentaa.

Seuraavat lausumat taas osoittavat, miten omistaja-rahoittaja asemoituu *matkailijan puolestapuhujaksi* ja *resurssien kaupallistajaksi*:

Lappiin saapuva maksukykyinen matkailija hakee reissultaan etenkin hiljaisuuden ja luonnon rauhaan liittyviä elämyksiä (Metsähallitus, 2019).

Lappi-kaukomaisema-unelma näkymiä avautuukin kohti pohjoista Nanguniemen venesatamasta ja suunnittelualueelta avautuu nuoralle/vuonon toiselle puolelle muun muassa Laitavaaraan, mikä tukee venesataman alueen kehittämistä matkailukohteena (Inarin kunta, 2020, s. 6).

Lausumissa puhuja esittää, että hänellä on tietoa matkailijan tarpeista, toiveista ja unelmista, ja puheellaan niistä ottaa matkailijan puolestapuhujan aseman matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa. Nostamalla esiin matkailijan maksukykyisyyden ja asettamalla sen suhteeseen ”luonnon rauhan” ja ”hiljaisuuden” tarjoamien ”elämysten” kanssa omistaja-rahoittaja asemoituu myös resurssien kaupallistajaksi.

Kun tarkastellaan *suunnittelijan* ja *päätöksentekijän asemaa*, omistaja-rahoittajan lausuma *En voisi kuvitella aloittavani vastaavan suuruusluokan hanketta alueella, jossa uhkana on vaikkapa suuret kaivoshankkeet* (Tähtivaara, 2019) osoittaa, että hän asettaa ehtoja sille, mitä muita toimintoja hotellihankkeen läheisyydessä on mahdollista harjoittaa, ja kohdistaa näin myös vallankäyttöä muun muassa virkahenkilön toimija-asemaan. Jos alueella harjoitetaan sellaista toimintaa (kaivostoiminta), joka voisi laskea maksukykyisten matkailijoiden kiinnostusta kyseiseen alueeseen, omistaja-rahoittaja voi päättää jättää hotellin hankkeen toteuttamatta samalle alueelle. Seuraavassa lausumassa päätöksentekijän asema nivoutuu kiinnostavalla tavalla myös resurssien kaupallistajan asemaan:

Lähtökohtaisesti satamatoiminta jatkuu, sillä edellytyksellä, että yhteiselo hankkeen ja sataman käyttäjien kanssa on sopuisaa ja yhteisiä sääntöjä kunnioittavaa, mutta sataman käyttö on nimenomaan osa tätä autenttisuutta, paikallisuutta. Mikäpä sen hienompi asia jos, kun se että saisimme tarjota paikallisten kalastajien siihen Nanguniemen satamaan tuomaa kalaa näissä ravintoloissa tai ravintolassa, jota Nanguniemeen suunnitellaan. (Miettunen, 2020a.)

Lausumassa omistaja-rahoittaja asettaa ehtoja paikallisen, olemassa olevan satamatoiminnan jatkumiselle ilmaisemalla, että hän voi päättää uusista ”yhteisistä” säännöistä. Sen sijaan omistaja-rahoittaja ei mainitse, miten paikalliset, olemassa olevat säännöt, jotka ovat voineet muodostua vaikkapa perinteen institutionaalisessa sijainnissa, vaikuttavat hänen toimintaansa satamassa. Sitaatti on myös esimerkki siitä, että omistaja-rahoittajan toimija-asemassa paikallisuutta halutaan hyödyntää silloin, kun se tuottaa omistaja-rahoittajalle taloudellista hyötyä.

Kiinnostavaa omistaja-rahoittajan positioissa on resurssien kaupallistajan ja suojelijan positioiden rinnakkaiselo, joka on hyvä osoitus subjektin hajanaisuudesta ja epäyhtenäisyydestä (ks. Foucault, 2005b, s. 75–76). Tässä pienessä lausumassa, *Hankkeemme koko ydin on sulauttaa rakennukset osaksi Nanguniemen luontoa* (Metsähallitus, 2019), omistaja-rahoittaja kuvaa hankkeen rakennustapaa ja tuo siten esiin, että hotellihankkeen rakennuspaikan luontoa muokataan. Puhumalla rakennusten ”sulauttamisesta” luontoon, omistaja-rahoittaja kuitenkin tuo esiin, että maisemavaikutusten minimoinnilla ja siten rakennusten ympäristön säilyttämisellä mahdollisimman samannäköisenä kuin ennen rakentamista, on merkitystä hotellihanketta koskevassa päätöksenteossa.

Omistaja-rahoittajan *hyväntekijän* positioista esimerkiksi soveltuu seuraava lausuma: *Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa, työpaikkojen luominen alueelle, joka niitä kipeästi tarvitsee ja Lapin matkailun kehittäminen ympärivuotiseksi nykyisen kausiluontoisuuden sijaan ovat kaikki minulle sydämen asioita* (Tähtivaara, 2019). Lausumasta voi tunnistaa myös *henkilökohtaisen unelman* toteuttajan position, joka kiinnostavasti nivoutuu yhteen hyväntekijän position kanssa. Puhuja osoittaa, että hänellä on (taloudellinen) mahdollisuus rahoittaa työllistävä hotellihanke alueelle, joka hänen mukaansa tarvitsee ”kipeästi” työpaikkoja ja ympärivuotista matkailua. Se, että nämä asiat ovat puhujalle ”sydämen asioita” luo kuvan, että hän on ”paikallisten”, ”alueen” ja ”Lapin” puolella, ja että se vaikuttaa hotellihanketta koskevaan päätöksentekoon. Näin omistaja-rahoittaja asettaa itsensä hyväntekijäksi.

Omistaja-rahoittajan toimija-asema ei muodostu tyhjiössä. Sen puhujat, sijainnit ja positiot suhteessa diskurssin objektiin tulevat näkyväksi suhteissa muihin toimija-asemiin. Omistaja-rahoittajan toimija-asemaa määrittävien institutionaalisten sijaintien ja diskurssin kohteeseen suhteutettujen positioiden säännöllisyyskenttä, eli se että omistaja-rahoittajan subjekti

muodostuu juuri kuvaamastani sijaintien ja positioiden yhdistelmästä eikä jostain muusta yhdistelmästä, voidaan todeta tarkastelemalla sen eroja muihin toimija-asemiin. (ks. Foucault, 2005b, s. 73–76.) Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa omistaja-rahoittajan yhtäläisyyksiä ja ennen kaikkea eroavaisuuksia suhteessa muihin tunnistamiini toimija-asemiin.

5.2 Matkailuliiketoiminnan harjoittaja

Matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimija-asemassa puhuja voi joko olla matkailuliiketoiminnan omistajayrittäjä tai toimia operaattorina esimerkiksi ulkopuolisen omistajan hotellissa. Matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimija-asema muodostuu suurilta osin samankaltaisesti kuin omistaja-rahoittajan. Toimija-asemien institutionaaliset sijainnit puhujina ovat lähes identtiset. Kiinnostavaa kuitenkin on, että dokumenttikenttä ei institutionaalisenä sijaintina nouse selkeästi esiin matkailuliiketoiminnan harjoittajan lausumissa. Se voi kuitenkin olla seurausta luonnollisiin aineistoihin perustuvasta tutkimuksestani, ja on mahdollista, jopa todennäköistä, että dokumenttikenttä olisi noussut esiin myös tämän toimija-aseman kohdalla, jos olisin toteuttanut tutkimukseni esimerkiksi haastatteluilla. Koska matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimija-asemasta käsin vallankäytön mahdollisuudet ovat hieman rajallisemmat kuin omistaja-rahoittajalla, niitä ei tule niputtaa yhdeksi ja samaksi toimija-asemaksi.

Matkailuliiketoiminnan harjoittaja eroaa omistaja-rahoittajasta ennen kaikkea siinä, että tässä toimija-asemassa puhuja eli matkailuliiketoiminnan harjoittaja harjoittaa itse operatiivista matkailuliiketoimintaa, kun taas omistaja-rahoittajan subjekti hakee sopiviksi katsomansa yrittäjät tai operaattorit hoitamaan operatiivista matkailuliiketoimintaa omistamassaan ja/tai rahoittamassaan matkailukohteessa. Näin ollen matkailuliiketoiminnan harjoittaja paikantuu muutoin pitkälti samalla tavoin kuin omistaja-rahoittaja, mutta ratkaiseva ero on se, että matkailuliiketoiminnan harjoittaja puhuu *rahoituksen hakijan* institutionaalisenä sijainnista käsin. Tämä käy ilmi muun muassa näissä lausumissa:

Hotellyrittäjiksi tulevasta kaksikosta toinen, – – sanoo, että reilun viikon päästä ollaan menossa pankkiin sopimaan rahoituksesta. – Ihan hyvältä vaikuttaa. – Yhtä sijoittajaa vielä haetaan, mutta se ei ole enää siitä kiinni, – – sanoo. (Miettunen, 2019b.)

Naiset tapasivat kesällä brittimiljonäärin, joka vakuuttui heidän osaamisestaan (House of Lapland, 2019).

Suosioista vakuuttuneena – – alkoi suunnitella saman tyyppistä, mutta suurempaa high end -hotellia Inariin, kunnes pandemia pysäytti matkailun. – – kaapi tilin pohjalta viimeiset rahat työntekijöiden palkkoihin ja neuvotteli laskuihin maksuaikaa. Lopulta sijoittajat vetäytyivät uudesta hotellihankkeesta. (Viitanen, 2022.)

Omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan välillä voidaan siis havaita myös keskinäinen valtasuhde, sillä omistaja-rahoittaja on päätöksentekijän asemassa suhteessa matkailuliiketoiminnan harjoittajaan. Jotkin lausumat heijastavat kuitenkin matkailuliiketoiminnan harjoittajan tavoittelevan itsenäisempää asemaa: *Haaveilen, että Inarin paikasta kasvaa tulevaisuudessa Pohjoismaiden laajuinen konsepti. Pitää olla selkeitä tavoitteita. Haluan tulla työlläni miljonääriksi ja menestyvän hotelli-ravintolaketjun omistajaksi, – – lataa.* (Takala, 2022.)

Matkailuliiketoiminnan harjoittajalla on siis myös laajasti erilaisia positioita käytettävissään suhteessa maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa. Monet niistä ovat samoja kuin omistaja-rahoittajalla. Yhteneväisyyksiä löytyy muun muassa henkilökohtaisten unelmien toteuttajan, henkilökohtaisen taloudellisen hyödyn saajan, suunnittelijan, päätöksentekijän, resurssien kaupallistajan ja suojeleman sekä matkailijan puolestapuhujan positioista. Koska esittelin niitä laajemmin luvussa 5.1, en erittele niiden esiintymistä yhtä yksityiskohtaisesti jokaisen toimija-aseman kohdalla. Sen sijaan keskityn eri toimija-asemien analyyseissäni niiden keskeisimpiin eroavaisuuksiin suhteessa omistaja-rahoittajaan.

5.3 Maanomistaja-virkahenkilö

Kolmantena tarkastelen maanomistaja-virkahenkilön toimija-aseman muodostumista. Maanomistaja-virkahenkilö puhuu aiemmin esittelemistäni toimija-asemista poiketen *valtionhallinnon* institutionaalisesta sijainnista käsin. Valtionhallinnon institutionaalinen sijainti on seurausta valtiollisesta maanomistuksesta, jonka äänenä valtionhallinnon virkahenkilöt toimivat. Maanomistaja-virkahenkilö jakaa *kokoushuoneen, dokumenttikentän* ja *median* institutionaaliset sijainnit omistaja-rahoittajan toimija-aseman kanssa.

Maanomistaja-virkahenkilön positioissa suhteessa maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa on jälleen paljon yhtäläisyyksiä kahden edellisen toimija-aseman kanssa. Yhteisiä positioita näille toimija-asemille ovat muun muassa *resurssien kaupallistajan*

ja resurssien suojelijan ja taloudellisten ja ekologisten vaikutusten arvioijan positiot. Maanomistaja-virkahenkilön toimija-asema eroaa *taloudellisen hyötyjän* position näkökulmasta siinä, että tämän toimija-aseman kohdalla kyse on pikemminkin organisatorisen kuin suoraan henkilökohtaisen taloudellisen hyödyn saajasta. Maanomistaja-virkahenkilön taloudellisen hyödyn saajan asemaa kuvastaa esimerkiksi lausuma, jossa maanomistaja-virkahenkilö toivoo, että hänelle vuokratuloja tuottava hotellihanke etenisi pikaisesti: *Metsähallitus toivoo, että kunta hyväksyisi kaavan ensi vuoden aikana, mahdollisesti ensi keväänä* (Ruokangas, 2019). Resurssien suojelijan asemaa taas kuvastaa muun muassa lausuma, jossa maanomistaja-virkahenkilö kertoo jakavansa omistaja-rahoittajan *kanssa samat arvot vastuullisuudesta, kestävästä matkailusta ja luontoarvojen säilyttämisestä* (Metsähallitus, 2019) ja olevansa mielellään *mukana kehittämässä mahdollisuuksia tämän kaltaisille hankkeille* (Metsähallitus, 2019).

Kaksi keskeistä positiota suhteessa maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön, jotka erottavat maanomistaja-virkahenkilön omistaja-rahoittajasta ovat *yritysten äänen vahvistaja* ja *välittäjä/sovittelija*. Yritystoiminnan äänen vahvistajan positio näyttäytyy muun muassa seuraavissa lausumissa:

– Tämä on hyvin mielenkiintoinen hanke. Jaamme – – ja Korpi capital Oy:n kanssa samat arvot vastuullisuudesta, kestävästä matkailusta ja luontoarvojen säilyttämisestä. (Metsähallitus, 2019.)

Olemme mielellämme mukana kehittämässä mahdollisuuksia tämän kaltaisille hankkeille, Metsähallitus Kiinteistökehityksen va johtaja – – sanoo (Metsähallitus, 2019).

Ensimmäisessä lausumassa maanomistaja-virkahenkilö vahvistaa omistaja-rahoittajan ääntä kuvaamalla hanketta mielenkiintoiseksi, siis joksikin sellaiseksi, mihin kannattaa tarkemmin perehtyä eikä pysäyttää sen etenemistä. Maanomistaja-virkahenkilö myös vahvistaa yritystoiminnan ääntä tuomalla esiin samanmielisyyttään omistaja-rahoittajan kanssa. Toisessa lausumassa taas keskeistä aseman muodostumisen kannalta on hankkeen edistämisen mieluisuus maanomistaja-virkahenkilön subjektille.

Välittäjä/sovittelijan asemasta nostan esimerkkinä lausuman: *Nanguniemen kaavassa on rakennusoikeutta 10 000 kerrosneliometriä, mutta Metsähallituksen mukaan rakentaminen jää tätä pienemmäksi* (Ruokangas, 2019). Lausumassa puhuja tuo esiin, että hankkeen rakentaminen on jäämässä pienemmäksi kuin, mitä rakennusoikeus mahdollistaisi.

Vastaavasti välittäjä/sovittelijan asema näkyy lausumassa, jossa maanomistaja-virkahenkilön toimija-asemasta puhuva henkilö kertoo Aanaarin hotellihankkeen kaavaehdotuksen takaisinvedosta, että *kaavaehdotusta halutaan viilata vielä, ja myös Natura-arviointi tehdään nyt* (Suominen, 2020). Tällaisilla lausumilla puhuja osoittaa tietonsa rakennushankkeisiin kohdistuneesta kritiikistä (esim. Inarijärven aarteet -hanke, 2020) ja tuo välittäjän/sovittelijan asemassa esiin, että kritiikki on kuultu ja suunnitelmia on mukautettu sen mukaisesti.

Kiinnostavaa yllä ensin mainitussa lausumassa on myös toinen niistä institutionaalisista sijainneista, joista se lausutaan. Se lausutaan paitsi valtionhallinnon myös kokoushuoneen institutionaalisesta sijainnista. Kumoamalla käsityksen koko rakennusoikeuden hyödyntämisestä, maanomistaja-virkahenkilö osoittaa, että sillä on sellaista tietoa, joka ei ole ollut kaikkien saatavilla vaan siitä on keskusteltu kokoushuoneessa määrättyllä ryhmällä suljettujen ovien takana. Sama asetelma toistuu maanomistaja-virkahenkilön lausumassa: *Jos kaikki menee suunnitellusta [sic], ainakin jotakin valmistelevia töitä voisi alkaa jo ensi vuonna* (Ruokangas, 2019). Viittaamalla siihen, että joku jossain on suunnitellut jotain, minkä mukaan ”kaikki” voi mennä, puhuja osoittaa, että hän on tietoinen näistä suunnitelmista ja etenkin niiden aikataulusta, jotka eivät ole julkisesti saatavilla olevaa tietoa.

Yllä mainitut maanomistaja-virkahenkilön lausumat ovat myös esimerkkejä Aanaarin hotellihankkeisiin liittyvistä vallankäytön mekanismeista, ja osoittavat hyvin vallankäytön ketjuuntumista ja vallankäyttöä verkostoissa (Foucault, 1980, s. 98). Maanomistaja-virkahenkilö, jolla siis on vuokratulojen näkökulmasta taloudellisen hyötyjän asema, osoittaa lausumillaan, että se pitää omistaja-rahoittajan hanketta ”mielenkiintoisena” ja edistämisen arvoisena. Toisaalta lausuma rakennusoikeuden vain osittaisesta käytöstä osoittaa, että maanomistaja-virkahenkilö on kiinnostunut myös paikallisen asukkaan, jota käsittelen tarkemmin viimeisessä alaluvussa, mielipiteestä. Koska maanomistaja-virkahenkilöllä on sellaista tietoa hankkeesta, jota kaikilla ei ole, hänen on mahdollista esittää lausumia, jotka omistaja-rahoittajan suuntaan ovat hankkeiden edistämistä puoltavia ja paikallisen asukkaan suuntaan sovittelevia ja rauhoittelevia. Hän käyttää valtaa sekä rakentavasti että alistavasti (Kusch, 1993, s. 123). Rakentavana vallankäyttönä näen maanomistaja-virkahenkilön pyrkimyksen luoda yhteisymmärrystä eri toimija-asemien välille. Alistavana vallankäyttönä taas näen sen, että maanomistaja-virkahenkilö vaatii paikallista asukasta tyytymään tarjottuihin hotellihankesuunnitelmien mukautuksiin.

5.4 Kunnanjohtaja ja kunnan luottamushenkilö

Kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilön toimija-asetat ovat läheisiä ja monilta osin keskenään myös samankaltaista, mutta samoin kuin omistaja-rahoittaja ja matkailuliiketoiminnan harjoittaja nämäkin on syytä erottaa toisistaan. Institutionaalisilta sijainneiltaan ne ovat keskenään ja edellä esiteltyjen subjektien kanssa yhteneväisiä *kokoushuoneen, dokumenttikentän* sekä *median* sijaintien osalta. Muista toimija-asetista ja ennen kaikkea toisistaan ne eroavat kuitenkin kunnan kaksoisjohtamisen (Kuntaliitto, 2017) aiheuttaman institutionaalisten sijaintien eron vuoksi: kunnanjohtaja esittää lausumia *viranhaltijajohdon* institutionaalisesta sijainnista, kun taas kunnan luottamushenkilö esittää lausumia *luottamushenkilöjohdon* institutionaalisesta sijainnista käsin. Lakisääteisesti näiden institutionaalisten sijaintien ero on siinä, että kunnanvaltuusto käyttää kunnassa päätösvaltaa kunnanhallituksen johtaessa kunnan toimintaa valtuuston hyväksymän strategian mukaisesti. Kunnanjohtaja on virkasuhteessa kuntaan ja toimii kunnanhallituksen alaisuudessa johtaen kunnan hallintoa, taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. (Kuntalaki 2015/410 § 14; § 38.) Näin ollen kunnanjohtaja on institutionaalisesti alisteinen kunnanvaltuuston ja -hallituksen luottamushenkilöille.

Suhteessa Aanaarin maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa näilläkin toimija-asetilla on runsaasti yhteneväisiä positioita jo esittelemieni toimija-asetien kanssa. Kunnanjohtajalla korostuvat *taloudellisen hyötyjän* (maanomistaja-virkahenkilön tapaan kyse on ennen kaikkea organisaation taloudellisesta hyödystä) sekä *taloudellisten vaikutusten arvioijan* sekä *yriytysten äänen vahvistajan* ja *välittäjä/sovittelijan* positiot. Kunnan luottamushenkilölle tyypillisimpiä positioita ovat *resurssien kaupallistajan* ja *suojelijan* sekä *yriytysten äänen vahvistajan*, *päätöksentekijän* ja *taloudellisen hyötyjän* asetmat.

Kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilön taloudellisen hyötyjän ja taloudellisten vaikutusten arvioijan positiota kuvaa se, että näistä toimija-asetista esitetyt lausumat korostavat usein Aanaariin kohdistuvien hotellihankkeiden numeroin ilmaistavaa ja mitattavaa investointien suuruutta kuvailemalla sitä esimerkiksi kunnan historiassa *merkittäväksi investoinniksi* (Miettunen, 2019a) ja *valtavaksi kehitysruiskeeksi* kunnalle (Ruokangas, 2019) sekä kehumalla *eri puolille kuntaa kohdistuvaa investointihalukkuutta* (Miettunen, 2020c). Yriytysten ääntä vahvistavat esimerkiksi lausumat, jotka korostavat sitä,

että Aanaarin kuntaan *yritystoimintaa mahtuu ja pitää mahtua* (Miettunen, 2020c), että *tällaisia hankkeita matkailukunnassa on toivottu* (Miettunen, 2022) ja on hyvä, että niiden osalta *nyt alkaa tapahtua* (Miettunen, 2019a).

Investointien suuruusluokan lisäksi lausumissa korostuu investointien merkitys kunnalle ja kuntataloudelle. Joissain tapauksissa lausumat asettavat matkailun vastakkain muiden maankäyttö- ja tulonmuodostustapojen kanssa:

Matkailua pitää johonkin rakentaa, että taloudellinen kehitys kunnassa voi jatkua ja kunnalla on varaa investoida palveluihin (Miettunen, 2019a).

Miesniemen kaavaa käsiteltäessä sekä kunnanjohtaja että usea valtuutettu totesivat, että kun kaivokset ja tuulivoima on torjuttu tuloa olisi saatava matkailun kautta. Valtuuston puheenjohtaja – – ennakoi myös valtionapujen saksimista. – Jos valtion rahat loppuu, niin kunnasta ei fyrkka loppuisi kuitenkaan. (Miettunen, 2022.)

Kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilön välittäjä/sovittelijan asema määrittäytyy suhteessa omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan sekä paikallisen asukkaan ja saamelaisen subjekteihin. Kunnanjohtaja ja kunnan luottamushenkilö toimivat neljän muun toimijan välissä sovitellen yhteen erilaisia päämääriä – toki edistäen samalla omia päämääriään. Välittäjä/sovittelijan asema näyttäytyy sellaisissa lausumissa kuin *Emme me halua massamatkailua, mutta totta kai olemme tyytyväisiä, kun kuntaan tulee uusia investointisuunnitelmia* (Saavalainen, 2019); *Sitä pyritään viemään eteenpäin sillä tapaa, että haittoja pyritään minimoimaan ja kuuntelemaan mahdollisimman [sic] laajasti eri sidosryhmiä, kunnanjohtaja sanoo* (Miettunen, 2020b); tai – – *suhtautuu suopeasti sellaiseen matkailurakentamiseen, joka voidaan toteuttaa arpeuttamatta Saamenmaata* (Sorjanen, 2022). Aineistoesimerkeissä kunnanjohtajan ja kunnanluottamushenkilön toimija- asemasta esitetyissä lausumissa puhuja tasapainoilee kunnan taloudellisen hyödyn ja hotellihankkeiden etenemisen sekä matkailun hallinnan ja alueen ympäristön säilyttämisen välillä.

Kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilöiden subjekteissa on syytä kiinnittää huomiota myös *sivustaseuraajan* positioon, jonka ne voivat ottaa suhteessa Aanaarin maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa. Sivustaseuraajan positiossa nämä toimija- asemat asettuvat ikään kuin alisteisiksi tai kykenemättömiksi vastustamaan omistaja- rahoittajan ja maanomistaja- virkahenkilön toimijuutta:

– Tämä on nyt ensisijaisesti Metsähallituksen ja heidän asiakkaansa välinen asia. Maanomistajalla on oikeus laadittua kaava. (Miettunen, 2019a.)

Mitä alueelle lopulta tulisi, on Metsähallituksen ja asiakkaan asia (Miettunen, 2019a).

– Alustavana tietona meille on annettu että satamatoiminta voisi jatkua. Mahdollista on, että hallinnoija muuttuu, – – sanoo. (Miettunen, 2019a.)

Yllä esitetyissä lausumissa sivustaseuraajan positio toimii myös vallankäytön mekanismina. Asettumalla sivustaseuraajan positioon, kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilön toimija-asetmat organisoivat omistussuhteita ja sopimusjuridiikkaa koskevan tiedon osaksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssia. Tämän tiedon taakse vetäytymällä nämä toimija-asetmat vahvistavat yritysten ääntä ja asettuvat taloudellisen hyötyjän positioon, joka näiden toimija-asetmien institutionaalisissa sijainneissa on keskeinen positio.

5.5 Paikallinen asukas ja saamelainen

Viimeisessä alaluvussa tarkastelen sekä paikallisen asukkaan että saamelaisen toimija-asetmien muodostumista. Aineistossani saamelainen puhuja on usein myös paikallinen asukas, mutta paikallinen asukas vain harvassa tapauksessa (julkilausutusti) saamelainen. Paikallinen asukas ja saamelainen voivat puhua myös kunnan luottamushenkilön toimija-asetmassa. Kuten tämän luvun alussa totesin, en ole käsitellyt tässä työssä eri toimija-asetmien päällekkäisyyksiä yksityiskohtaisesti pro gradu -työn rajallisen laajuuden vuoksi. Käsillä olevassa viimeisessä alaluvussa sivuan paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asetmien keskeisiä päällekkäisyyksiä muiden toimija-asetmien kanssa niiden olennaisuuden johdosta.

Institutionaaliset sijainnit, joista paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asetmat puhuvat, ovat keskenään monilta osin yhteneväiset: *dokumenttikenttä*, *media*, *perinne* (ks. Foucault, 2005b, s. 72) ja *paikallisyhteisö*. Lisäksi paikallisen asukkaan institutionaalisena sijaintina esiintyvät aineistossani myös *paikallisyhdistys* ja *työpaikka*. Saamelaisen institutionaalisia sijainteja taas ovat myös *saamelaisyhteisö* ja *Saamelaiskäräjät*. *Kokoushuoneen* ja *luottamushenkilöjohdon* institutionaaliset sijainnit liittyvät näihin toimija-asetmiin vain siinä tapauksessa, jos ne pystyvät omaksumaan myös kunnan luottamushenkilön toimija-asetman.

Kun puheen kohteena on maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttö matkailurakentamisessa, paikallisen asukkaan toimija-asetma on sisäisesti hyvin hajanainen: lähes kaikki jo tähän

mennessä mainitsemani positiot esiintyvät paikallisen asukkaan toimija-asemassa. Tästä johtuen keskityn analyysissäni sellaisiin positioihin, jotka erottavat paikallisen asukkaan jo esitellyistä muista toimija-asemista ja erityisesti omistaja-rahoittajasta. Tällaisia positioita ovat *kaupallistamisen kriitikko, paikallisoikeuksien ja saamelaiden oikeuksien puolustaja, perinteen tuntija, perinteisten elinkeinojen puolustaja ja uhri*. Käsittelen jaettuja asemia rinnakkain ja lopuksi esittelen *juridiikan tuntijan* position, joka esiintyy yhtä poikkeusta lukuun ottamatta ainoastaan saamelaisen toimija-asemassa.

Kaupallistamisen kriitikoksi nimeämässäni positiossa puhuja asettuu usein paikallis- ja/tai alkuperäiskansatietoon nojautuen kritisoimaan yritysten ja organisaatioiden kapitalistiseen yhteiskuntajärjestykseen perustuvaa toimintaa. Puhuja saattaa esimerkiksi kritisoida massamatkailua ja vastuuttaa yrityksiä ja julkishallintoa toimimaan paikallis- ja/tai alkuperäiskansatiedon huomioonottavammin. Kaupallistamisen kriitikon position ottaminen ei välttämättä tarkoita kaikenlaisen yritystoiminnan kritisoimista tai pyrkimystä estää kaikki kaupallinen matkailutoiminta. Tästä käyvät hyvinä esimerkkeinä paikallisen asukkaan toimija-asemasta esitetyt lausumat:

”Matkailu on Inarin tärkein elinkeino. Se tarvitsee mahdollisimman alkuperäistä luontoa. Nangunien kärki ei ole oikea paikka suuren luokan matkailurakentamiselle”, – – sanoo. (Saavalainen, 2019.)

Otetaan huomioon muutkin arvot kuin kasvu ja raha. Ei tehdä tästä mitään joulupukinpajakylää, jossa ei ole mitään aitoa eikä tilaa paikallisillr [sic] (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 6.)

Paikallis- ja saamelaiden oikeuksien puolustajan positiot näkyvät voimakkaasti paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemista esitetyissä lausumissa. Ne myös yhdistyvät hyvin usein kaupallistamisen kriitikon, perinteen tuntijan ja resurssien suojelijan aseisiin. Siitä kertoo esimerkiksi se, että matkailun hyötyjä Aanaarissa voidaan paikallisen asukkaan mukaan maksimoida ja haittoja lieventää tarjoamalla matkailijoille parempia ohjeistuksia paikallisten elämäntavan kunnioittamisesta (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 10), kuuntelemalla ja noudattamalla paikallisten toiveita (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 11, 22) ja rajoittamalla ympäristöä kuormittavaa toimintaa kuten matkailukaavoittamista (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 10, 13), roskaamista ja koirasafareita (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 22). Perinteen tuntijan ja perinteisten elinkeinojen puolustajan positioista kertoo muun muassa saamelaisen toimija-asemasta esitetty lausuma: *Inarijärvi on erityisesti*

inarinsaamelaisten perinteistä kalastusalueetta, jolle massiiviset rakennushankkeet eivät kuulu (Sorjanen, 2022). Lausumassa puhuja pyrkii jäsentämään perinteen paikasta lausutun saamelaistiedon osaksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssia. Uhrin positiosta esitetyissä lausumissa taas korostuvat kokemukset turismista johtuvista menetyksistä (esimerkiksi kalastuspaikkojen) (Sahavirta, 2010) sekä kokemus yksittäisen asukkaan alisteisesta asemasta suhteessa (matkailu)yrittäjiin (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 18; Inarilainen, 2019).

Saamelaisen toimija-aseamalla on eräs positio suhteessa Aanaarin maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa, joka poikkeaa käytännössä kaikkien muiden toimija-asemien käyttämistä positioista: juridiikan tuntija. Sitä kuvaavat hyvin seuraavat lausumat:

Nyt kysymyksessä oleva ranta-asemakaava sijoittuu lain saamelaiskäräjistä 4 §:n tarkoittamalle saamelaisten kotiseutualueelle. Kaavan valmistelussa kaavan sijoittumista saamelaisten kotiseutualueelle ei ole otettu asianmukaisesti huomioon, eikä kaavalla mahdollistettavan rakentamisen vaikutuksia saamelaisten oikeudelle harjoittaa alueella kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan ole kaavan valmistelun yhteydessä laaditun materiaalin perusteella arvioitu lainkaan. (Saamelaiskäräjät, 2021, s. 1.)

Mikäli kaava päätetään Inarin kunnassa hyväksyä, Saamelaiskäräjät edellyttää, että kaavan mukaista rakentamista toteutettaessa kunnioitetaan alueen inarinsaamelaista kulttuuria ja alueen luontoarvoja. Saamelaiskäräjät edellyttää, että Inarijärven rannoille kaavoitettavilla toiminnoilla ei muutoinkaan mahdollisteta negatiivisia vaikutuksia perustuslaissa saamelaisille turvatulle oikeudelle ylläpitää ja kehittää saamelaista kulttuuria eri ilmenemismuotoineen. (Saamelaiskäräjät, 2022, s. 2.)

Juridiikan tuntijan positio esiintyy yhden lausuman johdosta myös kunnanjohtajan toimija-asemassa. Kyseisessä lausumassa juridiikan ymmärrys liittyy kaavoitusprosessin tunteeseen (Miettunen, 2020b). Sen sijaan aineistoni perusteella mikään muu toimija-asema ei ole kertaakaan omissa lausumissaan asettunut juridiikan tuntijan positioon esimerkiksi saamelaiskäräjälain tai perustuslain huomioimisen kautta.

5.6 Yhteenveto

Olen yllä esiteltyt seitsemän aineistostani tunnistamaani toimija-asemaa, joita määrittelevät puhujat ovat pitkälti yhtä kuin toimija-asemasta kokonaisuutena käyttämäni nimitykset. Näitä toimija-asemia määrittelevät institutionaaliset sijainnit (taulukko 4) sekä positiot suhteessa tarkastelemani diskurssin objektiin (taulukko 5) eli maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön

matkailurakentamisessa olen koonnut alla oleviin taulukoihin. Toimija-asemien hajanaisuus tulee esiin erityisesti, kun tarkastellaan puhujan positiota suhteessa diskurssin objektiin, mikä näkyy siinä, että näitä positiota on aineistossani lukuisa määrä.

Taulukko 5 Aineistossa esiintyvien toimija-asemien institutionaaliset sijainnit

Omistaja-rahoittaja	Matkailuliike-toiminnan harjoittaja	Maanomistaja-virka-henkilö	Kunnanjohtaja	Kunnan luottamus-henkilö	Paikallinen asukas	Saamelainen
Dokumenttikenttä		Dokumenttikenttä	Dokumenttikenttä	Dokumenttikenttä	Dokumenttikenttä	Dokumenttikenttä
Kokoushuone	Kokoushuone	Kokoushuone	Kokoushuone	Kokoushuone	Kokoushuone*	Kokoushuone*
Media	Media	Media	Media	Media	Media	Media
Omistava luokka	Omistava luokka					
Yritys	Yritys					
	Rahoituksen hakija					
		Valtionhallinto				
			Viranhaltijajohto			
				Luottamus-henkilöjohto	Luottamus-henkilöjohto*	Luottamus-henkilöjohto*
					Perinne	Perinne
					Paikallisyhteisö	Paikallisyhteisö
					Yhdistys	
					Työpaikka	
						Saamelaisyhteisö
						Saamelaiskäräjät
						Saamelaiskäräjäehdokkuus

*) Kun puhuja voi asettua myös kunnan luottamushenkilön toimija-asemaan

Taulukko 6 Aineistossa esiintyvien toimija-asemien positiot suhteessa diskurssin objektiin

Omistaja- rahoittaja	Matkailuliike- toiminnan harjoittaja	Maan- omistaja- virka- henkilö	Kunnan- johtaja	Kunnan luottamus- henkilö	Paikallinen asukas	Saame- lainen
(Henkilökohtaisen) taloudellisen hyödyn saaja						
Resurssien kaupallistaja						
Resurssien suojeleja						
Julkis- ja liiketaloudellisten vaikutusten arvioija						
Päätöksentekijä				Päätöksen- tekijä		
Ulkopaikkakuntalainen						
Henkilökohtaisen unelman toteuttaja						
Hyväntekijä						
Matkailijan puolestapuhuja						
Suunnitelman myyjä ja markkinoija						
Suunnittelija						
Ehtojen asettaja			Ehtojen asettaja			
Ekologis- ten vaiku- tusten arvioija		Ekologisten vaikutusten arvioija				
Kaavoitus- tekninen tarkastelija		Kaavoitus- tekninen tarkastelija				Kaavoitus- tekninen tarkastelija
		Välittäjä/sovittelija				
		Yritysten äänen vahvistaja				
		Sivustaseuraaja				
			Juridiika n tuntija			Juridiikan tuntija
		Kaupallistamisen kriitikko				
					Palveluiden hyödyntäjä	
					Paikallisoikeuksien puolustaja	
					Perinteen tuntija	

					Perinteisten elinkeinojen puolustaja
					Saamelaisten oikeuksien puolustaja
					Uhri

On hyvä huomata, että sekä toimija-asemien institutionaalisten sijainnit että positiot suhteessa diskurssin objektiin olisivat voineet olla erilaisia, jos aineistoni olisi ollut laajempi tai olisin kerännyt aineistoni esimerkiksi haastatteluiden avulla. Voidaan esimerkiksi pitää todennäköisenä, että myös matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimija-asemassa esiintyisi ekologisten vaikutusten arvioijan ja saamelaisen toimija-asemassa palveluiden hyödyntäjän positio. Taulukot 4 ja 5 sisältävät kuitenkin vain ne sijainnit ja positiot, jotka analysoimieni lausumien perusteella toimija-asemissa esiintyvät.

Tässä luvussa tunnistamani toimija-asemat muodostavat valtaverkoston. Se on lähtökohta seuraavan luvun analyysille, jossa tarkastelen niitä käytäntöjä, jotka muodostavat eri toimija-asemien väliset valtasuhteet.

6. VALTASUHTEET MATKAILUN TIEDOLLA JOHTAMISEN DISKURSSISSA

Tunnistettuani Aanaarin hotellihankkeita koskevassa keskustelussa muodostuvat toimija-asetat (luku 5) siirryn seuraavaksi analysoimaan, millaisia toimija-asettien välisiä *valtasuhteita* aineistostani on löydettävissä. Valtasuhteita tarkastellessani tutkin tapoja, joilla aineistostani tunnistamani eri toimijat pyrkivät hallitsemaan toistensa toimintaa.

Foucault’laisessa ajattelussa valtasuhteet ymmärretään ”erilaisiksi tavoiksi ohjata, muokata, vahvistaa, yhdistää ja hallita voimia” (Alhanen, 2007, s. 119), ja niitä muodostuu kaikkiin käytäntöihin, joissa ihmiset vaikuttavat toisiinsa (Alhanen, 2007, s. 121). Valtasuhde ei siis ole pysyvä asiantila vaan jatkuvasti muuttuvaa toimintaa, jossa yksi osapuoli pyrkii ohjaamaan toisen osapuolen toimintaa tiettyjen päämäärien mukaisesti (Alhanen, 2007, s. 120, 122).

Olen tunnistanut aineistostani neljä keskeistä valtasuhteita muodostavaa diskursiivista käytäntöä (ks. s. 28–29 alaluvussa 3.1), jotka ovat: *keskustelun institutionaalisten sijaintien valikoituminen, subjektin hajanaisuus, toiseuttaminen ja episteeminen välinpitämättömyys*. Näiden diskursiivisten käytäntöjen avulla toimijat pyrkivät ohjaamaan ja hallitsemaan Aanaarin hotellihankkeisiin liittyviä voimia. Käsittelen kutakin käytäntöä omassa alaluvussaan.

Keskityn myös tässä analyysini vaiheessa omistaja-rahoittajan toimija-asetaan, ja muita toimija-asetmia tarkastelen ennen kaikkea suhteessa omistaja-rahoittajaan. En siis ole tehnyt yhtä laajaa analyysiä kaikkien toimija-asettien keskinäisistä valtasuhteista, mikä johtuu pro gradu -tutkielman rajatusta laajuudesta.

6.1 Keskustelun institutionaalisen sijainnin valikoituminen valtasuhteiden rakentajana

Eri toimija-asetmilla on erilaiset mahdollisuudet puhua eri *institutionaalisissa sijainneissa*, mistä muodostuu ensimmäinen tunnistamani valtasuhteita rakentava käytäntö.

Tarkastellessani matkailun tiedolla johtamisen diskurssin lausumia valtasuhteiden näkökulmasta olen kiinnittänyt erityisesti huomiota niihin institutionaaliisiin sijainteihin, joissa on tietynlaisen puhunnan alkuperä ja joissa se saa totuusvoimansa (Foucault, 2005b, s. 71–72). Ja koska puhunnan totuusvoima muodostuu suhteessa toisenlaisiin puhuntoihin (ks.

Alhanen, 2007, s. 136–137), olen analyysissäni kiinnittänyt huomiota myös siihen, millainen puhunta tietyissä institutionaalisissa sijainneissa ei saavuta totuusvoimaa.

Kuten olen aiemmin esittänyt, omistaja-rahoittajan toimija-asemaan kuuluu se, että hän voi käydä keskustelua hotellihankkeista ja niihin liittyvästä maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien matkailurakentamiskäytöstä dokumenttikentän, kokoushuoneen, median, omistavan luokan ja yrityksen institutionaalisista sijainneista käsin. Näissä sijainneissa omistaja-rahoittaja esittelee hankesuunnitelmiaan, tekee niiden vaikutuslaskelmia, puolustaa hankkeitaan ja hakee niille toisten toimijoiden tukea ja hyväksyntää. Lausumista, joita omistaja-rahoittaja kyseisissä sijainneissa esittää, olen jo edellisessä luvussa antanut lukuisia esimerkkejä. Nostan tässä kuitenkin esiin sellaisia otteita aineistostani, jotka tulkintani mukaan tuovat esiin sitä, millä tavoin omistaja-rahoittaja pyrkii hallitsemaan hankkeidensa toteutumiseen liittyviä voimia:

– – vastasi kysyville, että tarkoitus on pitää rakennusten värikyllä ja satama elävänä kunhan se toimii sovussa matkailun kanssa. Paikat täytyy kuitenkin siistiä ja pitää siivona. Hienoa olisi, jos kalastajilta saisi satamasta Inarjärven tuoretta kalaa ja siitä ruokaa alueelle tulevassa ravintolassa. (Miettunen, 2020a.)

– Metsähallitus, kaavoittaja, ELY-keskus ja kunta tekevät asiantuntevaa yhteistyötä kaavan edistämiseksi. Asiat etenevät aivan oikeassa järjestyksessä ja sopivalla vauhdilla, – – sanoo Iltalehdelle. (Pudas, 2020.)

– – on esitellyt hanketta myös Inarin kunnanjohtaja – – lle, joka on näyttänyt hankkeelle vihreää valoa, vaikka rakennuslupaa ei ole vielä anottu (Mainio, 2020).

Yllä olevat esimerkit omistaja-rahoittajan lausumista on esitetty median ja kokoushuoneen institutionaalisista sijainneista, sillä ne konkreettisesti esitetään mediassa, mutta ne myös osoittavat, että keskustelua eri sidosryhmien kanssa käydään kokoushuoneissa. Näistä institutionaalisista sijainneista omistaja-rahoittajan esittämät lausumat korostavat tyypillisesti hotellihankkeiden edistymistä neuvotteluiden kautta sekä etenemistä suomalaisessa hallintojärjestelmässä määriteltyjen rakennushankkeiden hallinnollisten prosessien mukaisesti. Matkailuyrittäjillä ja kuntakaavoittajilla onkin Hovilan ja Hytösen (2023, s. 326–334) mukaan erityisen vahvoja oikeudellisia-hallinnollisia toimijuuksia, kun puhutaan matkailun suunnittelusta ja kaavoituksesta.

Kun omistaja-rahoittajan lausumia tarkastellaan suhteessa muiden toimija-asemien samoista institutionaalisista sijainneista esittämiin lausumiin, huomataan, että näissä institutionaalisissa

sijainneissa muiden toimija-asemien lausumat tyypillisesti vahvistavat omistaja-rahoittajan päämäärää toteuttaa hotellihankkeet ja ohjata tarvittavia voimia sen mahdollistamiseksi:

Nanguniemen kaavassa on rakennusoikeutta 10 000 kerrosneliometriä, mutta Metsähallituksen mukaan rakentaminen jää tätä pienemmäksi (Ruokangas, 2019).

Kunnanhallitus puoltaa hanketta, mutta vaatii että sen on kunnioitettava rannan maisema-arvoja ja olla ympäristöystävällinen (Ruokangas, 2019).

– – piti ratkaisua hyvänä. – Hyvähän se oli tuo selvitys, mutta huolestuttaa järven likaantuminen – ettei sitä vaan tule, – – sanoi. Jopa 400 ihmisen eläminen alueella tuottaa melkoisen määrän jätevettä, jota ei – – mielestä ehkä saada pienpuhdistamoissa riittävän puhtaaksi. (Miettunen, 2020a.)

Vieressä kuunteleva – – sanoo hyväksyvänsä ajatuksen uuden lomakylän rakentamisesta Nanguniemeen, tuohan se kenties vakituisen työpaikan lähes sadalle ja sesonkina ehkä vielä useammalle (Miettunen, 2020a).

Yllä olevista esimerkkilausumista ensimmäinen on esitetty maanomistaja-virkahenkilön, toinen kunnan luottamushenkilön ja kaksi viimeistä paikallisen asukkaan toimija-asemasta. Lausumat on esitetty kokoushuoneen ja median institutionaalisista sijainneista käsin. Onkin tyypillistä, että kokoushuoneessa ja mediassa esitetyt lausumat tukevat omistaja-rahoittajan päämäärää hotellihankkeiden toteuttamisesta siinäkin tapauksessa, että ne esitetään muusta kuin omistaja-rahoittajan toimija-asemasta käsin (ks. Hytönen & Kulusjärvi, 2023, s. 246–250). Sen sijaan omistaja-rahoittajan päämääriä selvästi kritisoivia lausumia esiintyy mainituissa institutionaalisissa sijainneissa harvemmin. Muiden toimija-asemien, tyypillisimmin paikallisen asukkaan ja saamelaisen, hotellihankkeisiin kriittisesti suhtautuvat lausumat pintaautuvat ennen kaikkea kyläläiskyselyn avoimissa vastauksissa, mihin vaikuttanee myös eräässä paikallisen asukkaan toimija-asemasta esitettyyn lausumaan sisältyvä huomio: *Yksityisenä on vaikea sanoa yrittäjille mittään, koska pieni kylä, pienet piirit. Tuskin kukaan omalla nimellä haluaa kommentoida toimintaa.* (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 18.)

Media institutionaalisenä sijaintina esiintyy sekä paikallisen asukkaan että saamelaisen toimija-asemissa, mutta siihen liittyy näiden toimija-asemien kohdalla vallanmekanismien näkökulmasta huomionarvoisia piirteitä. Paikallinen asukas esittää lausumia mediassa pääasiassa vain silloin, kun hän puhuu paikallisyhdistyksen, siis tunnustetun organisaation, institutionaalisesta sijainnista käsin. Vain muutamassa tapauksessa paikallinen asukas puhuu mediassa ilman tällaista organisatorista kytköstä. Saamelainen esittää lausumia mediassa vain

paikallisyhdistyksestä tai kahdessa tapauksessa saamelaiskäräjäehdokkuuden sijainnista. Toisin sanoen, aineistostani ei löytynyt yhtään sellaista lausumaa, jossa saamelainen olisi puhunut mediassa ”ainoastaan” saamelaisyhteisön tai edes Saamelaiskäräjien institutionaalisesta sijainnista käsin. Poikkeuksena olivat ainoastaan kaksi aiemmin mainitsemaani tapausta, joissa lausumat esitettiin saamelaiskäräjäehdokkuuden institutionaalisesta sijainnista.

Omistaja-rahoittaja ja matkailuliiketoiminnan harjoittaja taas eivät aineistoni perusteella esitä lausumia etenkin paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemaa määrittelevistä paikallis- ja saamelaisyhteisön ja perinteen institutionaalisista sijainneista. Se kertoo todennäköisesti siitä, että Aanaarin hotellihankkeisiin liittyvät omistaja-rahoittaja ja matkailuliiketoiminnan harjoittaja eivät ole paikallis- ja saamelaisyhteisön jäseniä vaan ulkopaikkakuntalaisia. Näistä toimija-asemista on aineistossani esitetty lausumia, jotka liittyvät ”paikallisiin perinteisiin”. Kyseiset lausumat eivät osoita mainittujen perinteiden syvempää tuntemusta, ja niissä puhuja asemoituu myös resurssien kaupallistajaksi kuten seuraavassa: *Ympäröivässä luonnossa tapahtuvat aktiviteetit halutaan järjestää tiiviissä yhteistyössä paikallisten yrittäjien ja oppaiden kanssa paikallisia perinteitä kunnioittaen* (Inarin kunta, 2020, s. 31).

Kun omistaja-rahoittajan perinnettä koskevia lausumia verrataan Saamelaiskäräjien institutionaalisesta sijainnista esitettyihin lausumiin, huomataan, että Saamelaiskäräjien lausumissa korostuu saamelaiselinkeinojen rooli kulttuurin ja sen eri ilmenemismuotojen ylläpitäjinä. Seuraavista aineisto-otteista voikin huomata, että Saamelaiskäräjien lausumiin sisältyy perinteen omakohtaista tuntemusta ja näin ollen tulkitsen, että ne esitetään perinteen institutionaalisesta sijainnista:

Inarijärvi lähiympäristöineen on inarinsaamelaisten perinteistä asuma-aluetta, jossa elämänmuoto on vaihdellut kesä- ja talvipaikkojen välisen vuotuismuuton mukaan. Inarijärvi ympäristöineen ja inarinsaamelaisten kesä- ja talvipaikkoinen on merkittävä osa saamelaista kulttuuriperintöä ja erityisesti inarinsaamelaisille tärkeää elinkeino- ja kulttuurimaisemaa. Nyt kaavoitettavan alueen läheisyydessä harjoitetaan saamelaisten perinteisistä elinkeinoista ympäri vuoden ainakin perinteisiä kalastusmuotoja sekä saamelaista poronhoitoa. (Saamelaiskäräjät, 2021, s. 1–2.)

Miesniemi on Hammastunturin paliskunnan talvilaidunalue. Poroja voi kuitenkin olla alueella muulloinkin. Kaavamateriaaleista ei käy ilmi esimerkiksi sitä, että kaavoituksen kohteena olevan alueen välittömässä läheisyydessä kulkee porojen jutamisreitti kohti Tupavaaran erotusaitaa. (Saamelaiskäräjät, 2022, s. 1.)

Aineistoni lausumissa omistaja-rahoittaja ei siis koskaan puhu perinteen tai paikallis- ja saamelaisyhteisön institutionaalista sijainneista käsin. Myöskään omistaja-rahoittajan omaa toimija-asemaansa määrittelevistä sijainneista esittämät lausumat eivät tuo esiin paikallisten perinteiden ja saamelaiselinkeinojen säilyttämistä niiden itsensä vuoksi. Nämä ovat esimerkkejä Spivakin (1994, s. 81–82) ja Kuokkasen (2017, s. 321) mainitsemasta vaikenemisesta tai itsesensuurin aiheuttamasta vaientamisesta, joka tapahtuu valta-asemassa olevien toimijoiden hallitsemisissa institutionaalisisissa sijainneissa. Tiettyjen epäpäteviksi tai muutoin diskurssin kannalta epärelevantteiksi katsottujen toimijoiden ulossulkeminen (Alhanen, 2007, s. 67) ei siis ole välttämättä suoraan ilmaistua tai näkyvää vaan pikemminkin päinvastoin – se tapahtuu hienovaraisesti vaikenemisen avulla.

Yllä esittämäni lausumat toimivat esimerkkeinä siitä, että omistaja-rahoittaja ja matkailuliiketoiminnan harjoittaja eivät yhtä poikkeusta (Inarin kunta, 2020, s. 17) lukuun ottamatta tuo lausumissaan suoraan esille saamelaiskulttuuria, saamelaisyhteisöä tai saamelaiselinkeinoja tai niiden huomioimista hotellihankkeiden suunnittelussa ja johtamisessa Aanaarissa. Sen sijaan omistaja-rahoittajan asemassa esitetyissä lausumissa alueen perinteiden ja elinkeinojen säilyttäminen kietoutuu tyypillisesti yhteen matkailijan (oletettujen) toiveiden palvelemisen ja sitä kautta omistaja-rahoittajan oman taloudellisen edun kanssa:

Myös saamelaiskulttuurin esittely tiiviissä yhteistyössä Sajoksen ja Siidan kanssa halutaan tärkeäksi osaksi kohteen toimintaa: Lapin alueen matkailun tulisi luontomatkailun lisäksi myös lisätä kansainvälistä tietoisuutta saamelaisesta kulttuurista ja historiasta (Inarin kunta, 2020, s. 31).

Tiettyjen institutionaalisten sijaintien valikoituminen tiettyjen toimija-asemien käyttöön näyttäisi siis aineistoni perusteella toimivan valtasuhteita tuottavana käytäntönä. Osalla toimija-asemista ei ole lainkaan pääsyä tai on ehdollinen pääsy tiettyihin institutionaalisiin sijainteihin. Toisaalta jotkin toimija-asemat voivat olla esittämättä lausumia tietyissä institutionaalisisissa sijainneissa, vaikka niillä olisi siihen mahdollisuus esimerkiksi toisen institutionaalisen sijainnin kuten dokumenttikentän kautta hankitun tietämyksen avulla. Näistä syistä johtuen institutionaalisen sijainnin valikoitumista voi pitää paitsi itsenäisenä valtasuhteita luovana käytäntönä, myös toiseuttamisen (Spivak, 1994, s. 76) ja episteemisen välinpitämättömyyden ja tietämättömyyden (Kuokkasen, 2017, s. 317–318) muotona. Näitä käytäntöjä käsittelemme laajemmin alaluvuissa 6.3 ja 6.4.

6.2 Toimijan hajanaisuus valtasuhteiden rakentajana

Seuraava valtasuhteita muodostava käytäntö aineistossani liittyy toiseen toimija-asemaa määrittelevään ulottuvuuteen eli siihen, mikä on puhujan suhde diskurssin objektiin. Se, millaisessa positiossa toimija on suhteessa diskurssin objektiin – oman tutkimukseni kohdalla rakennettaviin hotelleihin ja niihin liittyvään resurssien käyttöön – ja kuinka monia erilaisia positioita toimija hyödyntää, heijastelee tulkintani mukaan toimijan päämääriä, ja vaikuttaa merkittävästi toimija-aseman eheyteen ja yhtenäisyyteen tai sen hajanaisuuteen (eng. dispersion; ransk. dispersion).

Kullakin toimija-asemalla voi olla huomattavasti enemmän positioita suhteessa diskurssin kohteeseen kuin mitä olen tässä työssä pystynyt analysoimaan. Aineistoni ja analyysini perusteella on kuitenkin mahdollista todeta, että tunnistamistani toimija-asemista osa joutuu hyödyntämään huomattavasti laajempaa positioiden kirjoa suhteessa hotellihankkeisiin ja niiden vaatimaan maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön kuin jotkin muut tunnistamani toimija-asetat.

Omistaja-rahoittajalla on vähemmän asemia suhteessa diskurssin kohteeseen ja näin ollen lukumääräisesti vähemmän päämääriä kuin esimerkiksi paikallisella asukkaalla ja saamelaisella. Yksinkertaistettuna omistaja-rahoittajan päämäärä on Anaariin alueen resurssien hyödyntäminen siten, että suunnitellun hotellihankkeen toteuttaminen on mahdollista. Tätä diskurssin objektia vasten tarkasteltuna olen siis tunnistanut omistaja-rahoittajalle joukon erilaisia positioita, joita erittelin tarkemmin alaluvussa 5.1.

Kun taas tarkastellaan paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemia, ne tyypillisesti osin hyötyvät omistaja-rahoittajan päämääristä esimerkiksi mahdollisen työllistymisen tai kuntapalveluiden vahvistumisen kautta. Näin ollen omistaja-rahoittajan päämääristä tulee myös muiden toimija-asemien päämääriä. Samaan aikaan muilla toimija-asemilla on myös omistaja-rahoittajan päämäärien kanssa rinnakkaisia tai jopa täysin vastakkaisia päämääriä kuten oman asuinalueensa maiden, vesien, kulttuurin ja perinteen suojele. Näistä päämääristä seuraa sekä omistaja-rahoittajan kanssa päällekkäisiä että ristiriidassa olevia positioita suhteessa hotellihankkeisiin ja niiden edellyttämään maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön.

Koska useammat toimijat jakavat osittain tai kokonaan omistaja-rahoittajan päämäärät, omistaja-rahoittajan valta kohdentaa muiden toimijoiden voimia omien päämääriensä saavuttamiseksi vahvistuu. Omistaja-rahoittaja, joka kohdentaa toimintansa harvempien päämäärien saavuttamiseen, pystyy ohjaamaan suurempaa määrää voimia omien päämääriensä saavuttamiseksi. Samaan aikaan muut toimijat joutuvat ottamaan käyttöön myös omistaja-rahoittajalle tyypillisiä positioita suhteessa diskurssin kohteeseen, jotta pääsisivät puhumaan niihin institutionaalisiin sijainteihin, joissa päätöksentekijät puhuvat, ja jotta heidän puheensa olisi uskottavaa niissä paikoissa (ks. Spivak, 1985, s. 253; 1996a, s. 16). Tällöin niiden toimijoiden, joilla päämääriä on useampia, vallankäyttö hajautuu ja heidän valtansa yksittäisissä asioissa heikkenee.

Eri toimijoiden mahdollisuus asettua erilaisiin positioihin suhteessa matkailun suunnitteluun ja johtamiseen, ja siten ”vierailia” toisissa toimijuuksissa on osoitus Foucault’n korostamasta subjektin hajanaisuudesta (Alhanen, 2007, s. 69). Tämä hajanaisuus käy ilmi esimerkiksi alla olevista saamelaisen toimija-asemasta esitetyistä lausumista:

- Inarijärven alueen vetovoima perustuu luontoarvoihin ja nk. erämaajärvimäisyyteen, joiden täytyy olla ohjenuorina, kun edes harkitaan Inarijärven rantojen rakentamista, johon muuten suhtaudun varauksella. Inarijärven rannoille sopii huonosti teollinen infrastruktuuri, jota mahdollinen Jäämeren rata toisi mukanaan sekä massaturismia palvelevat rakenteet. Matkailurakentamista pitäisi kehittää siellä missä on jo turismi-infrastruktuuria, kuten hiihtokeskuksissa ja taajamissa. Nanguniemessä on mm. venesatama, joten luontomatkojen kehittäminen sinne on loogista. (Inarilainen, 2019.)
- Ille Inarijärvi on erityisesti inarinsaamelaisen perinteistä kalastusalue, jolle massiiviset rakennushankkeet eivät kuulu (Sorjanen, 2022).

Kun saamelaisen toimija-asemasta esitetään lausumia alueen matkailun vetovoimatekijöistä ja siitä, missä matkailun kehittäminen alueella olisi mahdollista, lausumien esittäjä asettuu niin resurssien kaupallistajan, matkailijan puolestapuhujan kuin välittäjä/sovittelijan positioihin. Kyseiset positiot suhteessa diskurssin kohteeseen olivat tyypillisimpiä omistaja-rahoittajalle ja matkailuliiketoiminnan harjoittajalle sekä toisaalta viimeksi mainittu erityisesti maanomistaja-virkahenkilön sekä kunnanjohtajan toimija-asemille. Toisaalta, kun saamelaisen toimija-aseman lausumat koskevat kalastusalueiden perinteikkyyttä ja sitä, että suuret rakennushankkeet eivät sovi Inarijärven rannoille, puhuja asettuu resurssien suojelijan, kaupallistamisen kriitikon ja perinteen tuntijan positioihin, jotka määrittävät nimenomaan

saamelaisen ja paikallisen asukkaan toimija-asemia eivätkä juurikaan esiintyneet muissa toimija-asemissa.

Toimija-asemien välisten valtasuhteiden rakentumisen näkökulmasta kiinnostava positio on myös juridiikan tuntija, joka määrittelee lähes yksinomaan saamelaisen toimija-asemaa. Yhdistettynä uhrin positioon, juridiikan tuntijan positio ei suinkaan kuvaa saamelaisen vahvuutta tiedon- ja vallankäyttäjänä matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa – pikemmin päinvastoin. Se, että saamelaisen toimija-asemasta esitetyissä lausumissa puhuja joutuu usein vetoamaan lakiin saamelaiskäräjistä tai perustuslakiin (esim. Saamelaiskäräjät, 2021; 2022), kuvastaa pikemminkin saamelaisen muille toimijuuksille alisteista asemaa. Tämä käy hyvin ilmi seuraavasta lausumasta:

Mikäli kaava päätetään Inarin kunnassa hyväksyä, Saamelaiskäräjät edellyttää, että kaavan mukaista rakentamista toteutettaessa kunnioitetaan alueen inarinsaamelaista kulttuuria ja alueen luontoarvoja. Saamelaiskäräjät edellyttää, että Inarijärven rannoille kaavoitettavilla toiminnoilla ei muutoinkaan mahdollisteta negatiivisia vaikutuksia perustuslaissa saamelaisille turvatulle oikeudelle ylläpitää ja kehittää saamelaista kulttuuria eri ilmenemismuotoineen. (Saamelaiskäräjät, 2022, s. 2.)

Lausuma osoittaa, että saamelaisen toimija-asema sekä Saamelaiskäräjien institutionaalinen sijainti ovat alisteisia kunnan luottamushenkilön toimija-asemalle, ja kunnan luottamushenkilön toimista riippuen myös voimattomia omistaja-rahoittajan ja/tai matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimenpiteiden edessä. Tulkintaani tämän vallanmekanismin toiminnasta vahvistaa se, että omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan ei aineistoni perusteella ole ollut välttämätöntä mainita saamelaiskäräjälakia, poronhoitolakia tai perustuslakia omissa lausumissaan lainkaan.

Saamelaisen ja paikallisen asukkaan on siis pakko hyödyntää positioita laajasti puolustaen sekä esimerkiksi perinnettä että resurssien kaupallistamisen hyötyä, jos ne haluavat lausumiensa tulevan otetuiksi tosina (Alhanen, 2007, s. 87; Battiste, 1996, Kuokkasen, 2007a, s. 14–15 mukaan; Spivak, 1996a, s. 16) matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa. Omistaja-rahoittajan taas ei ole välttämätöntä vierailta saamelaisen toimija-asemaa määrittelevissä positioissa. Omistaja-rahoittajan päämääriä edistää tehokkaimmin pysyttäytyminen toimija-asemaa voimakkaimmin määrittelevissä positioissa kuten resurssien kaupallistaja, matkailijan puolestapuhuja ja julkis- ja liiketaloudellisten vaikutusten arvioija. Tämä käytäntö on myös yksi toiseuttamisen muoto, jota käsittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Kun eri

toimijoiden positioiden määrä suhteessa diskurssin objektiin muodostuu tällä tavoin hyvin epätasapainoiseksi – joillakin toimijoilla positioita on huomattavasti enemmän kuin toisilla – toimijan käyttämien positioiden hajanaisuus tai yhtenäisyys muodostuu myös valtasuhteita rakentavaksi käytännöksi, jossa subjektin suurempi hajanaisuus heikentää sen asemaa diskurssissa.

6.3 Toiseuttaminen valtasuhteiden rakentajana

Kolmas toimija-asemien välille valtasuhteita muodostava käytäntö Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa on toiseuttaminen (ks. Spivak, 1994, s. 76). Jo alaluvussa 6.1 esittämäni keskustelun institutionaalisten sijaintien avoimuus tietyille toimijoille ja toisten toimijoiden ulossulkeminen niistä sekä alaluvussa 6.2 käsittelemäni subjektin asemien hyödyntäminen voivat olla toiseuttamisen muotoja.

Toiseuttaminen näkyy kuitenkin myös muilla tavoin Aanaariin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa. Yksi näistä käytännöistä liittyy nimenomaan oman todellisuuskäsityksen normalisointiin. Lisäksi toiseuttamisen käytäntöön ja tietyn todellisuuskäsityksen normalisointiin liittyy myös valta-asemassa olevan toimijan, eliitin, ja sen geopolittisten päämäärien häivyttäminen tai näkymättömäksi tekeminen (esim. Spivak, 1994, s. 66, 74–75). Spivak yhdistää tämän näkymättömäksi tekemisen ja häivyttämisen ennen kaikkea alempiarvoisten ryhmien tutkimukseen, mutta yhtä lailla tällaista häivyttämistä ilmenee mediauutisissa ja kaavaselostuksissa. Aineistossani toimijat, jotka toimivat kolonialististen käytäntöjen mukaan, häivyttävät itseään ja osallisuuttaan puheen kohteena olevien resurssien kolonisointiin korostamalla niiden ”välttämättömyyttä” ja hyötyjä alueen muille toimijoille.

Uusliberalistinen liike- ja julkistaloudellinen hyöty ja suomalaisen yhteiskunta- ja lainsäädäntöjärjestelmän näkökulmat korostuvat, kun matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa arvioidaan maan, veden ja kulttuurien käyttöä:

Alueelle ei sijoitu arvokkaita kulttuuriympäristöjä. Lähin valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö on Kolttasaamelaisten asutuspaikka, Nellimin kylä ja maakunnallisesti arvokas Sarmijärvi. (Inarin kunta, 2020, s. 14.)

Tämän lisäksi Lapin matkailua vaivaava ilmiö, halvalla tehtyjen mutta yöpymishinnoiltaan kalliiden lomakohteiden massatuotanto vaatii vastapainokseen korkeimman mahdollisen tason majoitusvaihtoehdon (Inarin kunta, 2020, s. 30).

Tavoite: Edistetään koko maan monikeskuksista, verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä. Luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle. Toteutuminen asemakaavassa: Asemakaava tukee Inarin kunnan elinvoimaa. Se mahdollistaa alueen matkailutoiminnan kehittämisen hallitusti. (Inarin kunta, 2020, s. 45.)

Matkailua pitää johonkin rakentaa, että taloudellinen kehitys kunnassa voi jatkua ja kunnalla on varaa investoida palveluihin (Miettunen, 2019a).

Yllä esittämistäni lausumista kolme ensimmäistä on esitetty omistaja-rahoittajan ja viimeinen kunnanjohtajan toimija-asemasta. Lausumien ilmentämät toimija-asemille erityiset diskursiiviset käytännöt tulevat esiin, kun lausumia tarkastellaan suhteessa seuraaviin saamelaisen ja paikallisen asukkaan toimija-asemista esitettyihin lausumiin:

”Isän ja äidin vanhat kalastuspaikat on jo nyt menetetty ja omilta verkkopaikoilta on koko ajan paettava turistia.” (Sahavirta, 2010.)

Inarijärvi lähiympäristöineen on inarinsaamelaisen perinteistä asuma-alueita, jossa elämänmuoto on vaihdellut kesä- ja talvipaikkojen välisen vuotuismuuton mukaan. Inarijärvi ympäristöineen ja inarinsaamelaisen kesä- ja talvipaikkoineen on merkittävä osa saamelaisesta kulttuuriperintöstä ja erityisesti inarinsaamelaisille tärkeää elinkeino- ja kulttuurimaisemaa. Nyt kaavoitettavan alueen läheisyydessä harjoitetaan saamelaisen perinteisistä elinkeinoista ympäri vuoden ainakin perinteisiä kalastusmuotoja sekä saamelaisista poronhoitoa. (Saamelaiskäräjät, 2021, s. 1–2.)

Otetaan huomioon muutkin arvot kuin kasvu ja raha. Ei tehdä tästä mitään joulupukinparjakylää, jossa ei ole mitään aitoa eikä tilaa paikallisillr [sic]. (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 6.)

Jälkimmäisissä aineisto-otteissa korostuvat saamelaisen ja yleisesti paikallisten asukkaiden arviot alueiden arvokkuudesta. Alueen alkuperäiskansan ja paikallisasukkaiden maata ja maankäyttöä koskevat näkökulmat asemoituvat matkailun suunnittelun ja johtamisen diskurssissa kuitenkin ”toisiksi”, kun omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimija-asemista esitettyjen lausumien sisältö alkaa määrittää myös esimerkiksi kunnanjohtajan ja osittain myös kunnan luottamushenkilön lausumia. Uusliberalistinen talouskäsite ja sen normalisointi näyttäytyy muun muassa siinä, että omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan puheessa hotellihankkeita ”tarvitaan”, sillä matkailijoiden

”pitää” saada tietynlaista palvelua (esim. House of Lapland, 2019; Inarin kunta, 2020, s. 30; Miettunen, 2020c). Kunnanjohton lausumissa tämän ideologian vaikutukset näkyvät siinä, että alue ”tarvitsee” ja sinne ”halutaan” matkailua ja investointeja, minkä vuoksi matkailuliiketoimintaa ”mahtuu ja pitää mahtua” alueelle (esim. Miettunen, 2020c). Sen sijaan ”toisten” eli alueen alkuperäiskansan ja paikallisten asukkaiden toimija-asemien näkökulmien huomioiminen muotoutuu omistaja-rahoittajan asemasta esitetyissä lausumissa tarpeiden ja välttämättömyyksien sijaan ”tavoitteiksi” ja ”pyrkimyksiksi”:

Ulkoaktiviteetit pyritään järjestämään siten, että niistä ei synny melu- tai valohaittaa muille vieraille ja paikallisille asukkaille (Inarin kunta, 2020, s. 31).

Tavoitteena on kunnioittaa paikallisväestön oikeuksia ja perinteitä, saamelaiskulttuuria, Inarijärven luontoa ja venesataman käyttäjiä (Inarin kunta, 2020, s. 31).

VL-1 määräyksen tavoitteena on ollut turvata myös porojen vapaa liikkuminen rantaa pitkin (Inarin kunta, 2020, s. 36).

Tavoitteena on, että luonnonympäristö säilyy mahdollisimman laadukkaana (Inarin kunta, 2020, s. 49).

Tällä tavoin omistaja-rahoittajan asemasta esitetyt lausumat pakottavat saamelaisen ja paikallisen asukkaan toimija-asetat omaksumaan ”toisen” alempiarvoisen aseman omalla kotiseudullaan ja asuinalueellaan ja hyväksymään ulkopuolisen toimijan näkemyksen maankäyttöä määritteleväksi ja määrääväksi normiksi (Spivak, 1985, s. 253). Kun omistaja-rahoittaja ei-paikallisena toimijana asemoi puheen kohteena olevat alueet ”ei-arvokkaiksi kulttuuriympäristöiksi” tai ”asuttamattomiksi erämaiksi”, hänelle muodostuu mahdollisuus luoda kyseisestä alueesta oman todellisuuskäsityksensä ja päämääriensä mukainen. Samalla hänen omaan todellisuuskäsitykseensä perustuvista päämääristään tulee vertailukohta alueen alkuperäiskansan ja paikallisten asukkaiden omalle, historialliselle todellisuuskäsitykselle. (Spivak, 1985, s. 254.)

6.4 Episteeminen välinpitämättömyys ja tietämättömyys valtasuhteiden rakentajana

Viimeinen Aanaarin hotellihankkeita koskevasta julkisesta keskustelusta tunnistamani keskeinen valtasuhteita muodostava käytäntö on *episteeminen välinpitämättömyys ja tietämättömyys* (s. 34 alaluvussa 3.3). Sovellan Kuokkasen käsitettä tämän työn teoreettisessa analyysissä matkailutoiminnan alueella suomalaisen yritys- ja julkishallinnon johdon

kontekstissa. Tässä yhteydessä tarkoitan episteemisellä välinpitämättömyydellä sitä, ettei muita kuin länsimaisen liikkeen- ja julkishallinnonjohdon tietokäsityksiä tunnusteta ja tunnusteta osana matkailun suunnittelua ja johtamista.

Tiedollinen välinpitämättömyys tulee esiin erityisen selkeästi Aanaarin kehitystä ja Aanaarin alueiden asutusta ja käyttöä koskevissa lausumissa. Kumpaakin teemaa leimaavat eri toimija-asemien näkemyserot ”kehityksestä” ja ”erämaasta”. Kun kunnanjohtajan, matkailuliiketoiminnan harjoittajan ja omistaja-rahoittajan toimija-asemista esitetään lausumia alueen kehityksestä, lausumissa korostuu Aanaarin kehityksen riippuvuus kaupallisen matkailun rakentamisesta. Lisäksi näiden toimija-asemien lausumissa painottuu erämaisten luontoalueiden valjastaminen maksavien matkailijoiden palveluun. Alla olevat aineisto-otteet kuvaavat näitä ilmiöitä:

– – mukaan Inarin kylältä puuttuu vielä niin sanottu high end -hotelli, jollaista hän pyörittää nyt Ylläksellä – – kanssa (Miettunen, 2019b).

Hanke syntyi hankkeen perustajien havahduttua tilanteeseen, jossa vaativan tason kansainvälisille matkailijoille ei löytynyt Lapista riittävän korkealaatuista, Lapin luontoarvoja kestäväällä tavalla hyödyntävää majoitusvaihtoehtoa (Inarin kunta, 2020, s. 30).

Mahdollinen laajentuminen kuitenkin toteutetaan hankkeen henkeä sekä ympäröivää luontoa kunnioittaen: kohteeseen matkustava matkailija saapuu paikalle Lapin hiljaisuuden vuoksi, eikä hankkeen ideologiaan kuulu suuret ihmisjoukot. Yksityisyys ja luonnon rauha ovat kaiken keskiössä. (Inarin kunta, 2020, s. 30.)

Hän uskoo, että Lapin korvessa, kaukana kaikesta sijaitsevalla luksushotellilla on kysyntää, vaikka yhden sviitin vuorokausihinta kuumimpana matkailusesonkina on noin 3800 euroa yö (Mainio, 2020).

”Hotellin kohderyhmä on muun muassa kiireiset liikemiehet. Olen huomannut, että he viihtyvät hiljaisessa Inarin erämaisessa luonnossa, kun ovat vierailleet mökilläni”, – – kertoo. (Mainio, 2020.)

– – uskoo, että lisää petipaikkoja tarvitaan ja kaikille on tilaa Inarijärven ympärillä (Miettunen, 2020c).

Jotta episteeminen välinpitämättömyys tulee esiin, yllä esitettyjä lausumia on tarkasteltava suhteessa muista toimija-asemista esitettyihin lausumiin. Muista kuin kunnanjohtajan, matkailuliiketoiminnan harjoittajan ja omistaja-rahoittajan toimija-asemista esitettyissä lausumissa korostuvat paikallisen järvellä liikkujan tarpeet, sukujen perinteiset nautinta-alueet ja perinteiset käytöstavat (Sahavirta, 2010). Niissä myös vastustetaan kasvua ja rahaa

korostavaa sekä perinteistä ja paikallisista tavoista piittaamatonta matkailua alueella (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 6, 8, 10, 13, 20–22, 24–26) ja kritisoidaan muun muassa vesi-, sähkö- ja jäteinfrastruktuurin rakentamista ”erämaisille” alueille (esim. Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 21; Miettunen, 2020a). Lausumissa näkyy myös ehdotetun Inarijärven kansallispuiston vastustaminen (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 16), sillä järveä pidetään ennen kaikkea inarinsaamelaiden ja alueen muiden asukkaiden nautinta-alueena (esim. Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 13; Inarilainen, 2019; Sorjanen, 2022). Viimemainitut lausumat on tyypillisimmin esitetty paikallisen asukkaan ja saamelaisen sekä osittain kunnan luottamushenkilön toimija-aseamista.

Yllä kuvaamieni Aanaarin kehitystä koskevien lausumien rinnakkainen tarkastelu osoittaa tiedollisen välinpitämättömyyden näkökulmasta olennaisen seikan: ”kehitys” tarkoittaa eri toimija-aseamista katsottuna eri asioita. Omistaja-rahoittajan, matkailuliiketoiminnan harjoittajan ja kunnanjohtajan toimija-aseamista esitetyissä lausumissa kehitys vaikuttaa tarkoittavan ennen kaikkea alueen ja alueen maiden entistä tehokkaampaa kaupallista matkailuhyödyntämistä, josta paikallisten asukkaiden hyödyksi voi koitua parhaimmillaan työpaikkoja ja palveluinvestointeja. Paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-aseamista esitetyt lausumat taas vaikuttavat kuvaavan kehitystä pikemminkin luonnon ja maiseman säilyttämisenä ja perinteisten elinkeinojen harjoittamisen olosuhteiden ylläpitämisenä ja parantamisena. Kun suomalaiset yritystoimijat ja/tai julkishallinto suunnittelevat toimintaa Saamenmaalla, tyypillistä onkin, että kehitys asetetaan vastakohtaksi perinteelle tai paikalliselle tapakulttuurille (ks. esim. Lehtola, 2019, s. 36). Esimerkiksi teknologiset innovaatiot voivat kuitenkin tukea perinteiden elinvoimaisuutta ja säilymistä, kun niiden soveltamisesta käytäntöön vastaavat paikalliset ja alkuperäiskansaan kuuluvat ihmiset sen sijaan, että kehitysprojektit olisivat ulkoa ja ylhäältä annettuja (ks. esim. Kuoljok, 2019).

Tiedollinen välinpitämättömyys nousee esiin myös alueiden asutusta ja käyttöä koskevissa lausumissa. Ilmiötä kuvaa hyvin Nanguniemen kaavaselostuksessa (Inarin kunta, 2020, s. 6) esiintyvä omistaja-rahoittajan lausuma, jonka mukaan *Alue on asumatonta metsämaastoa* sekä kuvaukset siitä, kuinka suunnitellut hotellit tulevat sijaitsemaan ”korvessa” (Mainio, 2020) ja nousevat ”keskelle ei mitään” (Turunen, 2020). Näihin lausumiin sisältyvä tiedollinen välinpitämättömyys paljastuu, kun niitä tarkastellaan jälleen suhteessa toisesta toimija-aseamista esitettyihin lausumiin:

Kaavamateriaalissa alueen vedenpuhdistamo on sijoitettu lähelle alueella sijaitsevaa lähdettä, jota on käytetty muun muassa juomaveden ottamiseen. Näin ollen asiassa tulisi vielä selvittää, aiheutuuko tästä vaikutuksia lähteelle ja sen vedenlaadulle ja mahdollisuuksien mukaan harkittava puhdistamon sijoittamista toisaalle. (Saamelaiskäräjät, 2021, s. 2.)

Inarijärvi on saamelaisten kalastusperinteen näkökulmasta keskeinen, ja se vedentila suoraan yhteydessä saamelaisten edellytyksiin kalastaa alueella. Saamelaiskäräjät on useissa yhteyksissä ilmaissut huolensa Inarijärven veden ja kalakantojen tilasta. Saamelaiskäräjät toteaa, että kaavalla ei saa aiheuttaa haittaa alueen saamelaiselle kalastusperinteelle. (Saamelaiskäräjät, 2022, s. 1.)

Miesniemi on Hammastunturin paliskunnan talvilaidunalueita. Poroja voi kuitenkin olla alueella muulloinkin. Kaavamateriaaleista ei käy ilmi esimerkiksi sitä, että kaavoituksen kohteena olevan alueen välittömässä läheisyydessä kulkee porojen jutamisreitti kohti Tupavaaran erotusaitaa. Saamelaiskäräjät edellyttää, että reitti lisätään kaavamateriaaleihin ja kaavan vaikutukset reitin käyttöön ja porojen kokoamiseen arvioidaan ennen kaavan viemistä päätöksentekoon. Saamelaiskäräjät toteaa, että kaavalla ei saa aiheuttaa haittaa alueen saamelaiselle poronhoidolle. (Saamelaiskäräjät, 2022, s. 1.)

Edelliset lausumat kuvastavat sitä, että ne samat alueet, joita omistaja-rahoittajan lausumissa kuvattiin asumattomaksi, keskellä ei mitään sijaitsevaksi korveksi, ovatkin täynnä elämää, asumista ja työntekoa. Onkin tyypillistä, että alkuperäiskansojen, myös saamelaisten, asuttamiin ja käyttämiin nautinta-alueisiin liitetään ulkopuolisten kuvauksissa ”koskemattomuuden” ja ”luonnontilaisuuden” erämaisia piirteitä (ks. esim. Helander-Renvall & Markkula, 2011, s. 16; Magga, 2007, s. 13). Kyseiset alueet sisältävät kuitenkin saamelaisille itselleen moninaisia merkityksiä, joissa kulttuuri on olennaisesti sitoutunut luontoon siitä huolimatta, että aineelliset merkit elämästä, asumisesta ja työnteosta ovat vähäisiä tai niitä ei ole lainkaan (ks. esim. Magga, 2007, s. 58; Tervaniemi & Magga, 2017, s. 81; Valkonen, Valkonen & Ingold, 2017, s. 4).

Omistaja-rahoittaja, matkailuliiketoiminnanharjoittaja ja kunnanjohtaja eivät siis suoraan mainitse saamelaiskulttuurin ja saamelaislinkeinojen vaikutusta maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön. Myöskään epäsuoria viittauksia alueen alkuperäiskansan kulttuurin ja maankäyttötapojen huomioimisesta hotellihankkeiden suunnittelun yhteydessä ei aineistosta juurikaan löydy. Esimerkiksi seuraavan lausuman voisi tulkita viittaavan alueen alkuperäiskansan maankäyttötapojen kunnioittamiseen: *Arkkitehtuurissa pyritään Lapin herkkään luontoon ja maastoon soveltuvaan, paikallisia arvoja kunnioittavaan, ympäristö- ja ilmastoystävälliseen ja kansainvälistäkin huomiota herättävään rakennettuun ympäristöön*

(Inarin kunta, 2020, s. 30). Lausumassa ei kuitenkaan selkeästi ilmaista keitä ovat siinä mainitut ”paikalliset” ja heidän arvonsa. Ei siis ole mahdollista tietää, viitataanko saamelaisiin vai paikallisiin laajemmin ja puhutaanko näin ollen erityisesti saamelaisten arvojen huomioimisesta hankkeiden yhteydessä. Tällainen selkeiden määritelmien puute on tulkintani mukaan yksi osoitus joko tietoisesta tai tiedostamattomasta episteemisestä välinpitämättömyydestä saamelaista maakäsitystä kohtaan.

6.5 Yhteenveto

Olen määritellyt, esitellyt ja analysoinut edellä neljä aineistostani tunnistamaani keskeistä valtasuhteita muodostavaa diskursiivista käytäntöä:

1. institutionaalisten sijaintien valikoituminen,
2. subjektin hajanaisuus,
3. toiseuttaminen ja
4. episteeminen välinpitämättömyys.

Valtasuhteita rakentavat käytännöt osoittavat, että eri toimija-asemien lausumissa esiintyvä tieto maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käytöstä eroaa merkittävästi toisistaan. Eri toimija-asemilla on myös erilaiset mahdollisuudet puhua eri institutionaalisissa sijainneissa: Joidenkin toimija-asemien – saamelaisen ja paikallisen asukkaan – on hyödynnettävä positioita laajemmin kuin vaikkapa omistaja-rahoittajan. Se johtaa siihen, että omistaja-rahoittajan ja sitä tukevien toimija-asemien päämäärät muodostuvat matkailun tiedolla johtamisessa vahvemmiksi kuin paikallisen asukkaan tai saamelaisen toimija-aseman päämäärät.

Voidakseen saavuttaa uskottavuutta matkailun johtamisen diskurssissa saamelaisen ja paikallisen asukkaan toimija-asemien on hyödynnettävä laajempaa positioiden kirjoa (esimerkiksi resurssien kaupallistaja, resurssien suojelija, juridiikan tuntija, kaupallistamisen kriitikko) suhteessa diskurssin kohteeseen eli maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöön matkailurakentamisessa. Niiden on myös näin ollen omaksuttava laajemmin erilaisia tietämyksiä päämääriensä ajamiseksi. Tilanne johtaa subjektin hajanaisuuteen.

Hajanaisempien subjektien asema diskurssissa taas on yhtenäisempiä toimija-asemia heikompi, jolloin ne voivat joutua omaksumaan ”toisen” alempiarvoisen aseman.

Toiseuttaminen näyttäytyy myös tiedollisena välinpitämättömyytenä, jonka johdosta

heikommassa asemassa olevien toimija-asemien tieto näyttää julkisen keskustelun perusteella jäävän matkailun tiedolla johtamisen diskurssin ulkopuolelle.

Viimeisessä analyysini tuloksia esittelevässä luvussa tarkastelen, miten analyysissani eri toimija-asemille muodostuva tieto jäsentyy osaksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssia.

7. TIEDONKÄYTTÖ MATKAILUN TIEDOLLA JOHTAMISESSA

Tähän mennessä olen tarkastellut sitä, millaisia toimija-asemia Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa muodostuu (luku 5) ja sitä millaiset valtasuhteet näiden toimija-asemien välillä vaikuttavat (luku 6). Viimeisessä analyysiluvussa tarkastelen, miten eri toimija-asemien väliset valtasuhteet lopulta organisoivat Aanaarin hotellihankkeiden suunniteluun ja johtamiseen liittyvän tiedon (Foucault, 2005a, s. 35).

Tarkastelen ensin propositionaalista tietoa, joka omistaja-rahoittajan ja sitä lähinnä olevien toimija-asemien vallankäytön seurauksena muodostuu matkailun tiedolla johtamisen diskurssin pääasialliseksi tiedon tyypiksi. Tämän jälkeen tarkastelen kokemuksellisen ja esittävän sekä käytännöllisen tiedon roolia matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa.

Edellisessä luvussa käsittelemäni valtasuhteet määrittävät sitä, ketkä diskurssissa saavat määrätä, mitkä tiedon kriteerit ovat hyväksytyjä (Alhanen, 2007, s. 137). Näistä tiedon kriteereistä syntyy myös kunkin yhteiskunnan totuuden järjestelmä, joka määrittää tiedon joko oikeaksi tai vääräksi (Foucault, 1980, s. 131).

7.1 Propositionaalinen tieto matkailun johtamisen diskurssissa

Analyysistäni on tähän mennessä käynyt ilmi, että erityisesti omistaja-rahoittajan sekä sitä lähellä oleva matkailuliiketoiminnan harjoittajan toimija-asetat käyttävät erilaisten käytäntöjen avulla valtaa matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa. Myös maanomistaja-virkahenkilön ja kunnanjohtajan toimija-asetat käyttävät valtaa vahvistaen erityisesti omistaja-rahoittajan asemaa. (Luku 6.) Tästä seuraa, että nämä toimija-asetat myös pitkälti määrittävät matkailun tiedolla johtamisen diskurssin, ja näin ollen myös Aanaarin hotellihankkeiden johtamisen perustana käytettyä tietoa. Tiedon organisoitumiseen liittyen analyysini keskeisin havainto on, että propositionaalinen eli käsitteellistyksiin, teorioihin ja faktoihin perustuva tieto (Heron & Reason, 1997, s. 281) muodostaa matkailun tiedolla johtamisen diskurssin ”oikean” ja ”toden” (ks. Foucault, 1980, s. 131) tiedon.

Propositionaalisen tiedon yhdeksi alatyypiksi määrittelen teknisrationaalisen tiedon kuten analyysit, mittaukset, tilastot ja laskelmat (Laine ym., 2016, s. 512). Tällainen tieto

muodostaa merkittävän osan matkailun tiedolla johtamisen tiedosta, mikä näkyy muun muassa siinä, että omistaja-rahoittajan toimija-asemasta esitetyissä lausumissa (Inarin kunta, 2020, s. 16) hotellihanketta koskevan suunnittelun ja päätöksenteon kerrotaan perustuvan tavoitteelle edistää ”alueen elinvoimaa” ja luoda ”edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle”. Yhtä lailla ”tuloja”, ”investointeja”, ”kyliä elinvoimaisina pitävää yritystoimintaa ja ”joka puolelle syntyviä työpaikkoja” painottavat kunnanjohtajan ja myös useat kunnan luottamushenkilön sekä paikallisen asukkaan toimija-asemista esitetyt lausumat (esim. Inarilainen, 2021; Miettunen, 2020c; 2022). Ne kaikki ovat analyysiin, mittaukseen, tilastointiin ja laskelmiin nojaavaa teknisrationaalista ja siten propositionaalista tietoa.

Hotellihankkeiden johtamista ja suunnittelua ohjaa myös asiakastieto, joka on niin ikään esimerkki teknisrationaalisesta tiedosta. Tiedon tyyppinä se nousee useimmin esiin omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan lausumissa. Alla olevien lausumien avulla omistaja-rahoittaja ja matkailuliiketoiminnan harjoittaja esittävät, että heillä on tietoa matkailijan tarpeista ja toiveista. Tällaisten lausumien kautta myös ymmärrys asiakastarpeista ja asiakkaan taloudellisista mahdollisuuksista järjestyvät osaksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssin tietoa:

Lappiin saapuva maksukykyinen matkailija hakee reissultaan etenkin hiljaisuuden ja luonnon rauhaan liittyviä elämyksiä (Metsähallitus, 2019).

– Kyllä tämä kiinnostaa Aasiassa, Intiassa ja Keski-Euroopassa (Turunen, 2020).

”Hotellin kohderyhmä on muun muassa kiireiset liikemiehet. Olen huomannut, että he viihtyvät hiljaisessa Inarin erämaisessä luonnossa, kun ovat vierailleet mökilläni” – kertoo. (Mainio, 2020.)

Yrittäjä kehuu Inaria monipuoliseksi paikaksi. – Inariin voi helposti tuoda isojakin yrityksiä seminaareihin. Myös asiakkaat, jotka kaipaavat yksityisyyttä pitävät Inaria laadukkaana kohteena matkustaa. He voivat nauttia lomastaan ilman ulkopuolisia ärsykeitä. (Ruokangas, 2020.)

Jopa hieman yllättäen teknisrationaalinen tieto muodostuu matkailun tiedolla johtamisen diskurssin tiedoksi useammin matkailuliiketoiminnan harjoittajan ja kunnanjohtajan kuin omistaja-rahoittajan lausumissa. Teknisrationaalinen tieto liittyy näiden toimija-asemien kohdalla usein mitattavaan taloudelliseen hyötyyn ja kulloisenkin tilanteen, olosuhteiden ja mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Näistä esimerkkeinä toimivat seuraavat lausumat:

Tällä hetkellä Aurora Estaten asiakkaista valtaosa on Euroopasta eli muun muassa Sveitsistä, Italiasta, Saksasta ja Hollannista. Myös Inarin uuden hotellin markkinointi keskitetään eurooppalaisiin. – Konseptimme toimii parhaiten eurooppalaisille asiakkaille, joskin ilman markkinointiakin olemme palvelleet Singaporesta ja Amerikasta saapuvia turisteja. Keskitymme luksusmatkailijoihin Inarissakin ja luotamme siihen, että tällä konseptilla on iso kasvumahdollisuus lähivuosina, – – totea. (House of Lapland, 2019.)

– – mukaan Inari valikoitui paikaksi juuri sijainnin takia. – Sijainti on upea. Hotellista on lyhyt matka Siidaan ja Sajokseen. Hotelli on helposti tavoitettavissa, sillä lentokentältä on matkaa 40 minuuttia. (Ruokangas, 2020.)

Miesniemen kaavaa käsiteltäessä sekä kunnanjohtaja että usea valtuutettu totesivat, että kun kaivokset ja tuulivoima on torjuttu tuloa olisi saatava matkailun kautta. Valtuuston puheenjohtaja – – ennakoi myös valtionapujen saksimista. – Jos valtion rahat loppuu, niin kunnasta ei fyrkka loppuisi kuitenkaan. (Miettunen, 2022.)

Kunnanjohtaja – – katsoo, että Inarissa tarvitaan korkeatasoisia matkailuhankkeita. – Muuten tämä yhtälö on hankala rahoittaa. (Miettunen, 2022.)

Ensimmäisessä lausumassa puhuja osoittaa, että hänellä on numeerisesti mitattavaa teknisrationaalista tietoa olemassa olevan liiketoimintansa asiakaskunnasta. Samalla korostamalla kasvumahdollisuuksia hän osoittaa, että liiketoiminnan merkittävä kasvu on keskeinen tieto myös tulevan hotellin johtamisessa. Nämä teknisrationaaliseen tietoon perustuvat näkökulmat puhuja yhdistää olemassa olevien mahdollisuuksien hyödyntämiseen eli eurooppalaisten asiakkaiden palvelemiseen. Samalla puhuja tuo esiin, että mahdollisuuksiin tartutaan myös markkinoilla, joihin matkailumarkkinoinnin johtamisen toimenpiteet eivät ole kohdistuneet, jos mitattavaa kasvua on siten mahdollisuus saavuttaa.

Toisessa lausumassa taas ajassa ja matkassa mitattavat tekijät ovat vaikuttaneet siihen, missä fyysisessä sijainnissa matkailuliiketoiminnan harjoittaja yhdessä omistaja-rahoittajan kanssa on nähnyt mahdollisuuden uuden hotellin perustamiselle. Kyseinen paikka on siis valikoitunut uuden liiketoiminnan sijainniksi ennen kaikkea matkailijan näkökulmasta matka-ajallisesti helpon saavutettavuuden johdosta.

Asiakastiedon lisäksi julkistaloudellinen tieto jäsentyy osaksi matkailun tiedolla johtamisen tietoa, mistä osoituksena toimivat yllä esittämäni kaksi jälkimmäistä kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilön toimija-asemasta esitettyä lausumaa. Ne kuvaavat näiden toimija-asemien tiedonkäytön yhtä keskeisintä tietoa eli kunnan saamia tuloja. Toisinaan diskurssissa valtaa käyttävistä toimija-asemista esitetyissä lausumissa tieto julkistaloudesta ja arviot

hotellihankkeiden vaikutuksesta julkistalouteen yhdistyvät tietoon paikallisten asukkaiden kuntapalveluiden tarpeista ja kehitystoiveista. Tätä tietokokonaisuutta käytetään tyypillisesti perusteluna matkailun edistämiseksi Aanaarissa, kuten kolmas yllä esitetystä lausumasta osoittaa.

Toisaalta erityisesti kunnan luottamushenkilön toimija-asemasta esitetyt lausumat korostavat toimija-asemien hajanaisuutta myös suhteessa tietoon:

– Inarijärven erämaisuus, kylien infra, nämä ovat isoja asioita, jotka kaipaavat maapoliittista ohjelmaa. Ymmärrän kyllä tämän kaavan merkityksen verotuloille ja ymmärrän, että työpaikat on tärkeitä. Teen oman esitykseni ja esitän, että Nanguniemen kaava käsitellään uudestaan vasta sitten kun maapoliittinen ohjelma on hyväksytty ja katsottu nämä speksit laajemmassa mittakaavassa. (Inarilainen, 2021.)

Yhteen lausumaan mahtuu siis toisinaan kerralla niin tieto kuntataloudesta, paikallisten asukkaiden näkemyksistä kuin ympäristön tilasta. Yhdistävää eri tiedoille on kuitenkin niiden propositionaalinen luonne mitattavina, käsitteellistettyinä ja analysoituina asioina.

Tiedon- ja vallankäytön yhteen kietoutumisesta Aanaariin hotellihankkeiden kontekstissa tiivistyy myös paljon olennaista, kun omistaja-rahoittajan ja sitä tukevien toimija-asemien päämäärien edistäminen ja saamelaisten ja paikallisten asukkaiden asettaminen ”toisiksi” (alaluku 6.3) yhdistyy sellaisiin lausumiin kuin *Yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa, työpaikkojen luominen alueelle, joka niitä kipeästi tarvitsee ja Lapin matkailun kehittäminen ympärivuotiseksi nykyisen kausiluontoisuuden sijaan ovat kaikki minulle sydämen asioita* (Tähtivaara, 2019). Omistaja-rahoittaja osoittaa lausumallaan, että hänellä on teknisrationaalista tietoa alueen työllisyydestä ja matkailun sesonkivaihteluista, ja että tieto niistä on ”paikallisten”, ”alueen” ja ”Lapin” tarpeiden kannalta olennaista. Omistaja-rahoittaja määrittää niitä tarpeita vedoten numeerisesti mitattavaan teknisrationaaliseen tietoon, joka hänen institutionaalisessa sijainnissaan on korkeimmalle arvostettu tiedonmuoto (Laine ym., 2016, s. 512). Osoittamalla oman halunsa – ja taloudelliset mahdollisuutensa – täyttää näitä tarpeita, omistaja-rahoittaja tekee ”paikalliset”, ”alueen” ja ”Lapin” tarvitsijoiksi huolimatta siitä, mitä näiden toimijoiden ja asemien omaehtoiset tarpeet voisivat olla. Tällainen tiedonkäyttö vahvistaa omistaja-rahoittajan valtaa matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa.

7.2 Kokemuksellinen ja esittävä tieto matkailun johtamisen diskurssissa

Aineistoni perusteella propositionaalinen tieto siis muodostaa valtaosan matkailun tiedolla johtamisen diskurssin tiedosta. Siihen vaikuttaa teknisrationaaliseen tietoon nojaavien toimija-asemien vahva vallankäyttäjän asema diskurssissa. Ymmärtääkseni, millainen tieto jää matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa vähäisempään rooliin eikä saavuta tässä diskurssissa uskottavuutta (ks. Alhanen, 2007, s. 87; Battiste, 1996, Kuokkasen, 2007a, s. 14–15 mukaan; Spivak, 1996a, s. 16), olen analysoinut aineistoni kokemuksellisen, esittävän ja käytännöllisen tiedon esiintymiä. Olen keskittynyt tarkastelemaan erityisesti sitä, missä institutionaalisissa sijainneissa nämä tiedontyypit pääsevät esille. Tällaisen analyysin avulla on ollut mahdollista ymmärtää vallan ja tiedon vuorovaikutusta matkailun johtamisessa.

Kokemuksellista ja esittävää tietoa esiintyy ennen kaikkea paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemissa. Institutionaalisten sijaintien kautta tarkasteltuna kokemuksellista ja esittävää tietoa edustavat lausumat korostuvat eritoten dokumenttikentällä ja vielä tarkemmin Inarijärven aarteet -hankkeen kyläläiskyselyn (2020) yhteenvedossa. Tämä on varsin luontevaa, sillä kyselyn tarkoituksenakin on ollut selvittää kyläläisten kokemuksia matkailusta ja matkailun kehittämisestä Aanaarissa. Sen sijaan huomiota herättävää on, että median institutionaalisessa sijainnissa esitetyistä yli 200 analysoimastani lausumasta vain reilu kymmenkunta tuo esiin paikallisen asukkaan ja saamelaisen kokemuksellista tietoa. Niistä valtaosa on paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemista ja muutama kunnan luottamushenkilön toimija-asemasta esitettyjä. Sen sijaan omistaja-rahoittajan ja sen päämääriä edistävien toimija-asemien lausumissa paikallisen asukkaan ja saamelaisen kokemuksellinen tieto näyttäytyy vain epäsuorasti, mihin palaan tarkemmin myöhemmin.

Myös omistaja-rahoittajan ja sitä vahvistavien toimija-asemien kuten kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilön lausumissa esiintyy jonkin verran näiden toimijoiden omaan kokemukseen perustuvaa esittävää tietoa. Esimerkkejä tällaisista lausumista ovat muun muassa: *Ne tahot ketkä hankkeessa on mukana ovat äimistelleet paikan kauneutta ja jaja olemme yhdessä visioineet sitä mitä kaikkea tähän voisi toteuttaa* (Miettunen, 2020a) sekä *Minussa hanke herättää ihastusta* (Inarilainen, 2019).

Näiden toimija-asemien lausumissa heidän oma sekä heidän päämäärilleen myötämielisten sidosryhmien kokemuksellinen ja esittävä tieto nousee esiin hotellihankkeiden mielekkyyttä

perustelevana tietona. Se näkyy muun muassa siinä, että omistaja-rahoittajan matkailun johtamisessa käyttämä tieto organisoituu myös toimija-asemaa määrittelevän suunnitelman myyjän ja markkinoijan aseman kautta. Tämän aseman kautta matkailun tiedolla johtamisen diskurssin tiedoksi muodostuu myös omistaja-rahoittajan suhdeverkoston kokemuksellinen ja esittävä tieto, mikä käy ilmi jo ensimmäisestä yllä mainitusta lausumasta sekä muun muassa seuraavasta esimerkistä:

”Hotellin kohderyhmä on muun muassa kiireiset liikemiehet. Olen huomannut, että he viihtyvät hiljaisessa Inarin erämaisessä luonnossa, kun ovat vierailleet mökilläni”, – – kertoo. ”Myös luonani vierailut – – ihastui paikasta”, – – lisää. (Mainio, 2020.)

Sen sijaan paikallisen asukkaan tai saamelaisen kokemuksellinen ja esittävä tieto, joka aineistossani on tyypillisesti hotellihankkeita kritisoivaa, ei tule huomioduksi vahvemmassa valta-asemassa olevien toimija-asemien eli muun muassa omistaja-rahoittajan lausumissa. Tätä voi pitää episteemisenä välinpitämättömyytenä (ks. alaluku 6.4). Yhtäällä omistaja-rahoittaja esittää, että hotellihankkeet ja niihin liittyvät aktiviteetit ”pyritään järjestämään tiiviissä yhteistyössä paikallisten kanssa ja paikallisia perinteitä ja elämäntapaa kunnioittaen” (Inarin kunta, 2020, s. 30–31). Tällaisia lausumia omistaja-rahoittaja esittää ennen kaikkea kaavaselostuksessa, joka edustaa dokumenttikentän institutionaalista sijaintia. Tulkintani mukaan dokumenttikentällä esitetyt lausumat edustavat propositionaalista tietoa, sillä paikallisyhteisön huomioiminen on kaavoitusta koskevaan sääntelyyn kirjattu asia (Ympäristöministeriö, 2022). Kuitenkaan esimerkiksi median institutionaalisessa sijainnissa, joka tyypillisesti on laajempiin yleisöihin vaikuttava instituutio kuin dokumenttikenttään lukeutuvat kaavadokumentit, omistaja-rahoittaja ei osoita käyttäneensä paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-aseamista esitettyä kritiikkiä matkailun johtamisen tietona.

Joissain tapauksissa yritysten päämääriä vahvistavista toimija-aseamista esitetyissä lausumissa tietoa paikallisten asukkaiden ja saamelaisten näkemyksistä taas käytetään jopa varsin valikoivasti:

Arvostelua Inarissa on herättänyt isojen hankkeitten sijoittaminen erämaahan kylien ulkopuolelle. – – mielestä näkemys on kyllä pätevä, mutta ääntä on korotettu siitakin että turisteja alkaisi olla kylissä jo liikaa. – Inarissa meillä ei ole enää edes paikkoja tämän tyyppisille hankkeille. (Miettunen, 2022.)

Kunnanjohtajan toimija-asemasta esitetyssä lausumassa puhuja käyttää kylien kasvaneita turistimääriä perusteluna sijoittaa hotellihankkeita ”erämaahan”. Inarijärven aarteet -hankeen

kyläläiskysely (2020) kuitenkin osoittaa, että paikallis- ja saamelaisyhteisö eivät useinkaan näe hotellien sijoittamista ”erämaahan” vaihtoehtoisena ratkaisuna niiden sijoittamiselle kyliin vaan yhteisössä pidetään molempia ei-toivottuina ratkaisuina. Omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan päämääriä tukeva kunnanjohtaja ei kuitenkaan lausumillaan osoita mahdolliseksi vaihtoehtoa, jossa hotellihankkeet jätettäisiin kokonaan toteuttamatta. Tämän voi ajatella esimerkkinä Kuokkasen (2007a, s. xviii) kuvaamasta episteemisen välinpitämättömyyden muodosta, jossa vallankäyttäjät marginalisoi ”toiset” tietokäsitykset tai diskurssit ja hyväksyy niiden olemassaolon vain tiettyjen omaan tietokäsitykseensä perustuvien arvojen ja maailmankuvan puitteissa. Kunnanjohtajan toimija- asemasta esitetty lausuma käyttää paikallis- ja saamelaisyhteisöltä kerättyä kokemuksellista tietoa valikoiden kyseisestä tiedosta sen, mikä edistää päämäärää saada hotellinhankeet toteutettua Aanaariin ja käyttää näin yhteisön kokemuksellista tietoa jopa yhteisöä vastaan.

Kokemuksellisen tiedon jäsentymiseen tai jäsentymättömyyteen osaksi matkailun tiedolla johtamisen tietoa liittyy myös kiinnostava vallankäytöllinen näkökulma. Se liittyy ehtojen esittäjän ja uhrin aseman yhdistelmään paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija- asemassa. Uhrin asemaa heijastavat seuraavat paikallisen asukkaan ja saamelaisen subjekteista esitetyt lausumat:

”Isän ja äidin vanhat kalastuspaikat on jo nyt menetetty ja omilta verkkopaikoilta on koko ajan paettava turistia”, inarinsaamelainen – – kertoo. (Sahavirta, 2010.)

Yksityisenä on vaikea sanoa yrittäjille mittään, koska pieni kylä, pienet piirit. Tuskin kukaan omalla nimellä haluaa kommentoida toimintaa. (Inarijärven aarteet -hanke, 2020, s. 18.)

– Minähän en tälle asialle tietenkään voi yhtään mitään. Tunnen itseni hyvin pieneksi tällaisten asioiden edessä. Tässä peloissaan seuraan tapahtumia sivusta, sillä tiedän, ettei minun mielipiteelläni ole mitään arvoa tai vaikutusta siihen, että nouseeko se yritys kyseiseen paikkaan vai ei. (Inarilainen, 2019.)

Yllä esitetyissä saamelaisen ja paikallisen asukkaan toimija- asemista esitetyissä lausumissa lausuman esittäjä kokee olevansa alisteinen omistaja-rahoittajan ja matkailuliiketoiminnan harjoittajan toiminnan seurauksille. Lausuman esittäjän asema suhteessa yrityksen institutionaalista sijaintia edustaviin toimija- asemiin on niin heikko, että hän ei uskalla, eikä usko muiden samassa toimija- asemassa puhuvien yksilöiden uskaltavan, puhua omalla nimellään. Tuottavan vallankäytön (ks. Kusch, 1993, s. 123; Väliaverron, 1993, s. 24–25) näkökulmasta omistaja-rahoittajan ja muiden hotellihankkeita edistävien toimija- asemien

voisi olla hyödyllistä myös julkisesti osoittaa yllä kuvatun tiedon olevan osa hotellihankkeiden johtamista.

Paikallisen asukkaan ja saamelaisen kokemuksellinen tieto ei siis juurikaan jäseny Aanaarin hotellihankkeiden yhteydessä matkailun tiedolla johtamisen tiedoksi. Siksi onkin kiinnostavaa, että samaan aikaan sekä omistaja-rahoittaja (esim. Aurora Estate, 2019; Metsähallitus, 2019) että matkailuliiketoiminnan harjoittaja (esim. Takala, 2022) osoittavat lausumillaan, että matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa näistä toimija-aseamista käsin on mahdollista esittää lausumia henkilökohtaisista kokemuksista kuten unelmista ja niiden toteuttamisesta koskien maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöä matkailurakentamisessa Aanaarissa. Koska niistä on mahdollista puhua, ne muodostavat myös osan sitä tietoa, jolla matkailua johdetaan (ks. Foucault, 2005b, s. 236–237).

7.3 Käytännöllinen tieto matkailun johtamisen diskurssissa

Lopuksi tarkastelen vielä käytännöllisen tiedon roolia Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa. Samoin kuin kokemuksellisen ja esittävän tiedon esiintymistä, olen tarkastellut myös aineistoni käytännöllisen tiedon esiintymiä erityisesti siitä näkökulmasta, että missä institutionaalisissa sijainneissa ne pääsevät esille.

Käytännöllinen, tekemisen osaamista kuvaava tieto näyttäytyy taitoina ja kompetensseina (Heron & Reason, 1997, s. 281). Koska se yhdistää kaikki aiemmin käsittelemäni tiedon muodot – propositionaalisen, kokemuksellisen ja esittävän – (Heron & Reason, 1997, s. 281), se on tulkintani mukaan lähinnä ajassa ja paikassa elävää paikallis- tai alkuperäiskansatietoa, joka yhdistää erilaisia tiedon muotoja tietyssä paikassa asumisen ja elämisen vaatimusten mukaan (Valkonen & Valkonen, 2017, s. 16). Aineistossani tällaisen tiedon osuus on hyvin vähäinen siitäkin huolimatta, että hotellihankkeet, joihin aineistoni liittyy, sijoittuvat saamelaisten kotiseutualueelle, jossa paikkaan sidotulla saamelaistiedolla voisi ajatella olevan tärkeä rooli alueen maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöä suunniteltaessa.

Käytännöllistä tietoa esiintyy ennen kaikkea paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-aseimissa. Kun käytännöllisen tiedon esiintymistä tarkastellaan institutionaalisten sijaintien kautta, sitä esiintyy kokemuksellisen ja esittävän tiedon tapaan ennen kaikkea dokumenttikentällä. Dokumenttikenttään kuuluvista aineistoista korostuu myös tässä tiedon

tyypissä Inarijärven aarteet -hankkeen kyläläiskyselyn (2020) yhteenveto, mutta lisäksi myös Saamelaiskäräjien (2021; 2022) lausunnot. Median institutionaalisisessa sijainnissa esitetyistä lausumista vain kourallinen tuo esiin käytännöllistä tietoa. Kuten kokemuksellisen ja esittävän tiedon kohdalla, myös käytännöllinen tieto esiintyy pääasiassa paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-aseamista ja muutama kunnan luottamushenkilön toimija-aseamista esitetyissä lausumissa. Esimerkkinä mediassa esitetyistä käytännöllisestä tiedosta toimii tämä paikallisen asukkaan aseamista esitetty lausuma:

– Nanguniemen satama on hyvin tärkeä monelle ihmiselle. Se on kansalaisten oma satama. Nanguniemen satama sopii niille, joilla on vähän ohuempi lompsa. Voi olla, että jos satama ei kokonaan lähde siitä pois, niin sitten hinnat nousevat, eikä tavallisella kansalla ole enää varaa pitää siellä venettä. Nanguniemessä on nyt halpa pitää venettä ja sieltä on myös halpa lähteä, kun veneellä ei tarvitse ajaa niin pitkälle. (Inarilainen, 2019.)

Saamelaiskäräjien lausunnoissa esiintyvistä käytännöllisestä tiedosta esimerkkeinä taas toimivat muun muassa seuraavat lausumat:

Nyt kaavoitettavan alueen läheisyydessä harjoitetaan saamelaisten perinteisistä elinkeinoista ympäri vuoden ainakin perinteisiä kalastusmuotoja sekä saamelaista poronhoitoa (Saamelaiskäräjät, 2021, s. 2).

Eräänä yksityiskohtana kaavan toteuttamistapaan liittyen Saamelaiskäräjät pyytää lisäksi kiinnittämään huomiota matkailupalveluiden tuottaman jäteveden puhdistusprosessiin ja erityisesti puhdistamon sijaintiin. Kaavamateriaalissa alueen vedenpuhdistamo on sijoitettu lähelle alueella sijaitsevaa lähdettä, jota on käytetty muun muassa juomaveden ottamiseen. Näin ollen asiassa tulisi vielä selvittää, aiheutuuko tästä vaikutuksia lähteelle ja sen vedenlaadulle ja mahdollisuuksien mukaan harkittava puhdistamon sijoittamista toisaalle. (Saamelaiskäräjät, 2021, s. 2.)

Miesniemi on Hammastunturin paliskunnan talvilaidunalue. Poroja voi kuitenkin olla alueella muulloinkin. Kaavamateriaaleista ei käy ilmi esimerkiksi sitä, että kaavoituksen kohteena olevan alueen välittömässä läheisyydessä kulkee porojen jutamisreitti kohti Tupavaaran erotusaitaa. Saamelaiskäräjät edellyttää, että reitti lisätään kaavamateriaaleihin ja kaavan vaikutukset reitin käyttöön ja porojen kokoamiseen arvioidaan ennen kaavan viemistä päätöksentekoon. Saamelaiskäräjät toteaa, että kaavalla ei saa aiheuttaa haittaa alueen saamelaiselle poronhoidolle. (Saamelaiskäräjät, 2022, s. 1.)

Yllä olevissa lausumissa lausuman esittäjä osoittaa tietävänsä, mitä alueita ja millä tavalla saamelaiset käyttävät. Lausuman esittäjä puhuu nimenomaan *kaavoitettavista alueista*, joita hän tietää käytettävän *perinteiseen kalastukseen ja poronhoitoon ympärivuotisesti*. Lausuman esittäjällä on myös yksityiskohtaisempaa tietoa alueen maa- ja vesiresurssien käytöstä, kuten

muun muassa huomiot *lähteen käytöstä juomaveden ottoon ja porojen jutamisreitin läheisyydestä* osoittavat. Lausumissa esiintyvän käytännöllisen tiedon kautta lausumien esittäjä osoittaa, että kaavoitettavaksi suunnitellut tai läheiset alueet ovat jo nyt alueen inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden aktiivisessa käytössä, vaikka niillä ei välttämättä esiinnykään pysyviä rakenteita (ks. esim. Magga, 2007, s. 58).

Sen sijaan omistaja-rahoittajan ja sen päämääriä edistävien toimija-asemien lausumissa käytännöllistä tietoa ei yleensääkään esiinny, saati yllä esittämäni kaltaista saamelaisten käytännöllistä tietoa. Omistaja-rahoittajan lausumissa alueen alkuperäiskansan käytännöllinen tieto sivuutetaan jättämällä se joko kokonaan huomiotta, kuten kaksi ensimmäistä alla esittämäni lausumaa kuvaavat, tai se huomioidaan vain osittain kuten viimeinen lausuma näyttää:

Lappi-kaukomaisema-unelma näkymiä avautuukin kohti pohjoista Nanguniemen venesatamasta ja suunnittelualueelta avautuu nuoralle/vuonon toiselle puolelle muun muassa Laitavaaraan, mikä tukee venesataman alueen kehittämistä matkailukohteena (Inarin kunta, 2020, s. 6).

Hanketoimijan toiminnan tavoitteena on erottua myös luomalla hyvää arkkitehtuuria, jolle on luotu mahdollisuudet tukeutua alueen narratiiveihin sekä ennen kaikkea orgaaniseen luonnonympäristöön kuten vesistöön, kallioalueille ja Lapin metsään (Inarin kunta, 2020, s. 56).

Alueelle ei tule koiratarhoja eikä reittejä. Satamaa käytetään tarvittaessa alueen ulkopuolelta tuotujen koiravaljakoiden lähtöpisteenä. Siksi kaavaan tulee yleismääräys, Matkailua tukevan koiravaljakkotoimintaan kuuluvan koirien purkamisen ja lastaus on alueella sallittua. Koirien tarhaaminen tai säilyttäminen alueella on kielletty. (Inarin kunta, 2020, s. 41.)

Sen sijaan, että omistaja-rahoittaja olisi huomionnut lausumissaan tiedon kaavoitettavaksi suunniteltujen alueiden nykyisestä käytöstä, hän sivuuttaa alueen alkuperäiskansan ja paikallisten asukkaiden tiedon ja perustelee alueen maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käyttöä esittämällä omaa tietoaan matkailijoiden Lappi-kaukomaisemaunelmista sekä omista tavoitteistaan. Viimeisessä lausumassa omistaja-rahoittaja osoittaa, että hän on huomionnut saamelaisten ja paikallisten asukkaiden käytännöllisen tiedon koirien aiheuttamasta häiriöstä (esim. Saamelaiskäräjät, 2021, s. 2; Inarijärven aarteet, 2020, s. 24) esimerkiksi alueen pronhoidolle. Tämä tieto on otettu huomioon kuitenkin vain osittain: koiria ei ole tarkoitus tarhata alueelle, mutta niitä ei myöskään ole tarkoitus jättää täysin käyttämättä matkailuliiketoiminnan edistämiseksi. Tällainen tiedonkäyttö matkailun suunnittelussa ja

johtamisessa on osoitus siitä, että maan käyttäjällä tai sen käyttöä suunnittelevalla ei ole maahan suhdetta vaan hän suhtautuu maahan annettuna tai itsestäänselvyytenä, jota hän voi hyödyntää ”tuottavammin” taloudellisen edun tai niin sanotun sivilisaation – josta merkkinä voidaan pitää aineistossani esiintyvää rakennetun ympäristön rakentamista – nimissä (Kuokkanen, 2007a, s. 161).

Lopuksi haluan vielä kiinnittää huomiota yhteen keskeiseen näkökulmaan, joka liittyy käytännöllisen ja kokemuksellisen tiedonkäyttöön Aanaarin hotellihankkeiden suunnittelussa. Olen yllä esittänyt, että omistaja-rahoittajan lausumissa saamelaisten ja paikallisten asukkaiden käytännöllinen tieto sivuutetaan lähes poikkeuksetta, ja koska käytännöllisen tiedon rooli on diskurssia vahvimmin määrittelevän toimija-aseman lausumissa vähäisessä roolissa, ei tämä tiedon tyyppi organisoidu osaksi matkailun johtamisen diskurssiin kuuluvaa tietoa. Kokemukseen ja käytäntöön perustuva alkuperäiskansatieto sivuutetaan usein länsimaisissa diskursseissa, sillä niissä kokemuksen katsotaan usein olevan yksilön asia eikä sitä siksi voida pitää todennettuna ja yleistettävänä tietona. On kuitenkin huomioitava, että alkuperäiskansatieto ei perustu yksilön henkilökohtaiseen kokemukseen, vaan kollektiivisiin, ylisukupolvisiin kokemuksiin ja käytäntöihin, joiden validiteettia ja käytettävyyttä tietona arvioi aina yksilön sijaan koko yhteisö. (Kuokkanen, 2007a, s. xvii–xviii.)

Tiedon- ja vallankäytön näkökulmasta onkin olennaista havaita, että alaluvussa 7.2 toin esiin, että aineistossani esiintyy myös omistaja-rahoittajan ja sitä tukevien toimija-asemien kokemuksellista tietoa. Tämä tieto liittyi muun muassa näiden yksittäisten toimijoiden henkilökohtaisiin tunteisiin, havaintoihin, tavoitteisiin ja toiveisiin liittyen matkailuun (esim. Inarilainen, 2019; Miettunen, 2020a; Tähtivaara, 2019). Kyseiset toimija-asetat käyttävät tätä yksilöiden nykyhetkeen kiinnittyvää kokemuksellista tietoa perustelemaan hotellihankkeiden toteuttamista Aanaariin. Omistaja-rahoittajan päämääriä tukeva, nykyajassa elävän yksilön kokemukseen perustuva käytännöllinen ja kokemuksellinen tieto siis jäsentyy osaksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssin tietoa, kun taas diskurssissa heikommissa valta-asemassa olevien toimija-asemien kollektiivinen ja ylisukupolvien käytännöllinen ja kokemuksellinen tieto ei. Tällainen tiedon organisoituminen on jälleen yksi osoitus diskurssissa vallitsevasta episteemisestä välinpitämättömyydestä.

7.4 Yhteenveto

Tässä alaluvussa olen esittänyt analyysini siitä, miten erilaiset tiedontyypit – propositionaalinen, kokemuksellinen, esittävä ja käytännöllinen – organisoituvat osaksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssia. Eri toimija-asemien väliset valtasuhteet määrittelevät sitä, millainen tieto jäsentyy diskurssin ensisijaiseksi tiedoksi. Ihmisten erilaisten todellisuuskäsitysten johdosta myös heidän käsityksensä tiedon luonteesta vaihtelevat. Länsimaiseen tietokäsitykseen sosiaalistuneiden tiedontuottajien keskuudessa (esim. Denzin & Lincoln, 2008; Kuokkanen, 2008) tiedolla viitataan usein propositionaaliseen eli uskottavissa ja väitettävissä oleviin propositioneihin tai ehdotuksiin perustuvaan tietoon (Rescher, 2003, s. xiii–xvi). Propositionaalinen tieto, josta käytetään myös termiä faktojen tieto, nähdään usein vastakkaisena käytännölliselle tiedolle ja tietotaidolle, jotka eivät ole olleet länsimaisen tiedontuotannon kiinnostuksen keskiössä (Rescher, 2003, s. xiii–xvi; Helander-Renvall & Markkula, 2017, s. 107–113).

Alkuperäiskansatutkijat ja alkuperäiskansatieto, joka ei tee eroa faktojen tiedon, tietotaidon, taitojen, innovaatioiden ja käytäntöjen välillä vaan käsittää nämä kaikki tiedoksi, haastaa vallalla olevaa länsimaista tietokäsitystä (Zografos Johnsson & Tualima, 2017, p. 218). Kun siis puhutaan tiedosta, on huomioitava erilaiset tietämisen tavat: mitä voidaan tietää, mikä määritellään tiedoksi, kuka sen määrittelee ja kuka siitä hyötyy. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, miten tieto saavuttaa arvovaltaa ja legitimitettä muissa viitekehyksissä kuin, jossa se syntyi. (Kuokkanen, 2017, s. 315.) On myös huolehdittava siitä, että samoja tiedontyyppejä käytetään matkailun suunnittelussa ja johtamisessa yhdenvertaisesti riippumatta siitä onko kyse vahvemmassa vai heikommassa valta-asemassa olevan toimijan tiedosta.

Matkailun johtamisen diskurssissa omistaja-rahoittaja ja sitä tukevat toimija-asetat käyttävät vahvempaa valtaa suhteessa paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemiin kuin toisinpäin. Tämä johtaa myös siihen, että nämä vahvemmassa valta-asemassa olevat toimijat määrittelevät, mikä tieto on relevanttia matkailun johtamisessa.

Aineistoni perusteella vahvimmassa valta-asemassa olevat toimijat nojaavat omassa puheessaan ennen kaikkea propositionaaliseen tietoon eli perustelevat ja ajavat omia päämääriään mitattavan ja käsitteellisen tiedon avulla. Toisaalta näillä valta-asemassa olevilla toimijoilla on valta-asemansa myötä mahdollisuus nostaa diskurssin relevantiksi tiedoksi

myös omaan henkilökohtaiseen kokemukseensa perustuva esittävä tieto. He myös pystyvät esittämään tällaista kokemuksellista ja esittävää tietoa median kaltaisissa laajoja yleisöjä tavoittavissa institutionaalisissa sijainneissa.

Samaan aikaan diskurssin heikommassa asemassa olevien paikallisen asukkaan ja saamelaisen toimija-asemien esittämä kokemuksellinen ja käytännöllinen tieto pääsevät ennen kaikkea esiin dokumenttikentän institutionaalisessa sijainnissa. Tästä johtuen niiden saama huomioarvo on selvästi heikompi kuin jos näiden toimija-asemien tyypillisimmät tiedontyypit tulisivat näkyviksi myös median institutionaalisessa sijainnissa.

Lausumien rinnakkainen tarkastelu osoittaa, että eri toimija-asemien tieto puheen kohteena olevista alueista eroaa merkittävästi toisistaan. Se, millä tavoin aluetta tunnetaan ja miten siitä tiedetään asioita, erottaa eri toimija-asemia toisistaan. Aidosti kestävän matkailukohteen rakentamiseksi vahvemmissa valta-asemissa olevien toimijoiden tulisi myös julkisessa keskustelussa osoittaa, miten heikommassa valta-asemassa olevien toimijoiden tieto on otettu osaksi matkailun johtamista.

8. YHTEENVETO

Olen tarkastellut tutkimuksessani tiedon- ja vallankäytön rakentumista matkailun johtamisessa kolmen Aanaariin suunnitteilla olevan hotellihankkeen kautta.

Aineistokorpukseni muodostui media-artikkeleista, tiedotteista ja markkinointiviestinnällisistä teksteistä sekä asiakirjoista ja kyselyraportista. Kaikkiaan aineistokorpuksen kuului 43 tekstiä, joista poimin varsinaisen aineistoni eli lausumat, jotka kuvaavat eri tavoin hotellihankkeiden suunnittelua ja johtamista. Aineistokorpukseni sisältämät media-artikkelit ja muut dokumentit ovat julkista tietoa, minkä johdosta aineiston keruu ei edellyttänyt erillisiä käyttölupia. Koska aineisto ei sisällä arkaluontoista tietoa, sen säilyttämiseen tai jakamiseen ei sisälly tutkimuseettisiä kysymyksiä. Analysoin aineistoni foucault'laisen kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimi Michel Foucault'n teoretisointi tiedon ja vallan yhteen nivoutumisesta. Täydensin Foucault'n teoretisointia feministi ja alkuperäiskansatutkijoiden Gayatri Chakravorty Spivakin ja Rauna Kuokkasen Foucault-kritiikeillä sovittaakseni tiedon ja vallan teoretisoinnin soveltuvaksi työkaluksi matkailun johtamisen tarkasteluun alkuperäiskansa saamelaisten kotiseutualueella. Tutkimukseni vastaa tarpeeseen tuottaa tietoa kestävän matkailun kaikki ulottuvuudet huomioivasta tiedolla johtamisesta, ja se tuottaa tietoa ei-alkuperäiskansaisille matkailun suunnittelijoille ja johtajille vastuullisempaan toimimiseen alkuperäiskansa-alueilla.

Tutkimukseni kiinnittyy matkailun tiedolla johtamisen tutkimukseen. Pysin työlläni laajentamaan tuote- ja palvelukehitykseen ja tehokkuuden lisäämiseen keskittynyttä matkailun tiedolla johtamisen keskustelua johtamisessa käytetyn tiedon syvempään luonteeseen ja niihin tietokäsityksiin, joiden perusteella johtamisen tukena käytetty tieto määrittyy. Tämä on näkemykseni mukaan välttämätöntä aikana, jolloin globaalit ongelmat ympäristömuutoksesta eriarvoisuuden lisääntymiseen haastavat matkailun olemassaolon oikeutusta ja vaativat matkailualan toimijoita ja matkailijoita siirtymään kohti vastuullisempaa tapaa toimia. Tieto ja johtaminen ovatkin inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden välisissä suhdeverkostoissa rakentuvaa aktiivista tekemistä ja toimintaa ja neuvottelua sisällöistä ja merkityksistä (Blackler, 2002, s. 48; Foucault, 1980, s. 98; Tienari & Meriläinen, 2021, s. 277–279, 330–336).

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia tiedon- ja vallankäyttöä matkailun johtamisessa. Olen tutkimuksessani kiinnostunut siitä, millaisella tiedolla matkailuhankkeita johdetaan saamelaisten kotiseutualueella Aanaarissa Saamenmaalla, ja ketkä määrittelevät, millaista matkailun johtamisessa käytetty tieto on. Aihe on ajankohtainen, sillä matkailu on osaltaan vaikuttanut nykyisen ympäristökriisin muodostumiseen (esim. Rantala ym., 2019, s. 4), ja lisäksi matkailu on nivoutunut yhteen kolonialistisen vallankäytön kanssa (esim. Grimwood ym., 2019, s. 1). Näiden näkökulmien tulisi vaikuttaa voimakkaasti myös matkailutoiminnan tiedolla johtamiseen Saamenmaalla, sillä globaalit ongelmat ilmastonmuutoksesta eriarvoistumiseen asettavat aivan uudenlaisia vaatimuksia matkailun tiedolla johtamiselle. Siksi on tarpeellista tarkastella, millaista on se tieto, jota matkailukohteiden johtamisessa ja suunnittelussa käytetään, ja millaiset valtasuhteet siihen vaikuttavat. Aanaar matkailualueena on kiinnostava tiedolla johtamisen ja tiedon- ja vallankäytön näkökulmista, sillä saamelaisten kotiseutualueella tyypillinen liikkeenjohdon tieto kohtaa paikallis- ja ei-inhimillisen tiedon lisäksi myös alkuperäiskansatiedon.

Matkailun tiedolla johtamisen on muututtava kestävämmäksi niin ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti kuin taloudellisestikin. Muutoksen aikaansaaminen vaatii uudenlaiseen tiedonkäyttöön perustuvaa johtamista, joka pyrkii aktiivisesti eroon ihmisille ja ei-inhimillisille toimijoille haitallisista käytännöistä, ja parantamaan marginalisoitujen ryhmien asemaa. Pyrin tässä yhteenvedossa esittämään joitain konkreettisia ehdotuksia matkailualan toimijoille siihen, miten edetä kohti vastuullisempaa matkailun tiedolla johtamista. Tämä tutkimus kannattaa kuitenkin nähdä ennen kaikkea uudenlaisena keskustelunavauksena siitä, mitä matkailun tiedolla johtamisella ja tiedolla käsitämme. Tutkimukseni tavoitteena on myös herätellä havaitsemaan Saamenmaalla harjoitettavaan matkailutoimintaan liittyviä valtarakenteita, jotta vastuullisempaan johtamiseen siirtyminen olisi mahdollista.

Työni päätutkimuskysymys oli, miten tiedon- ja vallankäyttö rakentuvat Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa. Vastauksena päätutkimuskysymykseen voidaan todeta, että tiedon- ja vallankäytön rakentumiseen vaikuttavat hotellihankkeisiin liittyvät eri toimijuudet ja niiden väliset valtasuhteet. Toimijoiden väliset valtasuhteet puolestaan määrittelevät sen, millainen tieto tulee hyväksytyksi ja katsotaan todeksi matkailun tiedolla johtamisen diskurssissa.

Ensimmäiseen osatutkimuskysymykseeni, millaisia toimija-asemia Aanaarin hotellihankkeita koskevassa julkisessa keskustelussa muodostuu, tärkein havainto on, että yksi toimija on Aanaarin hotellihankkeita koskevassa keskustelussa ylitse muiden. Tunnistin aineistoni pohjalta kaikkiaan seitsemän erilaista hankkeisiin liittyvää toimija-asemaa. Niistä omistaja-rahoittaja käyttää suurinta valtaa, kun puhutaan Aanaarin maa-, vesi- ja kulttuuriresurssien käytöstä. Omistaja-rahoittaja määrittelee keskustelua kaikkein voimakkaimmin, ja sen puhetta vahvistavat sellaiset toimijat kuin maanomistaja ja kunnanjohtaja. Kaikkein vähäisintä valtaa keskustelussa käyttävät saamelaiset ja muut paikalliset asukkaat. Toimija-asemien analyysin perusteella voi todeta, että omistaja-rahoittaja käyttää valtaa suunnatakseen maanomistaja-virkahenkilön ja kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilöiden maankäyttöön liittyviä voimia matkailuliiketoiminnallisten päämääriensä toteuttamiseen. Lisäksi omistaja-rahoittaja käyttää valtaa ohjatakseen matkailuliiketoiminnan harjoittajan liikkeenjohdollista ajattelua. Omistaja-rahoittajan vallankäyttö ulottuu myös saamelaisiin ja paikallisiin asukkaisiin, sillä erityisesti kunnanjohtajan ja kunnan luottamushenkilöiden suostutteluvoimaa hyödyntäen alueen yhteisöt pyritään saamaan myötämielisiksi matkailuliiketoiminnalle.

Toinen osatutkimuskysymykseni liittyi siihen, millaisia valtasuhteita eri toimija-asemien välille muodostuu. Tunnistin aineistostani neljä keskeistä valtasuhteita muodostavaa käytäntöä, jotka ovat 1) keskustelun institutionaalisten sijaintien valikoituminen, 2) subjektin hajanaisuus, 3) toiseuttaminen ja 4) episteeminen välinpitämättömyys. Näiden käytäntöjen avulla toimijat pyrkivät ohjaamaan ja hallitsemaan Aanaarin hotellihankkeisiin liittyviä voimia. Keskustelun institutionaaliseen sijaintiin liittyen olennaista on huomata, että eri näkemyksiä hotellihankkeista edustavat lausumat pääsevät esiin eri paikoissa:

Hotellihankkeille myönteinen puhe saa mediassa enemmän tilaa, kun taas kriittiset lausumat jäävät piiloon lausuntodokumentteihin ja kyselytulosten yhteenvetoihin. Subjektin hajanaisuus puolestaan näkyy siinä, että heikommassa asemassa olevien toimijoiden on puolustettava laajemmin erilaisia päämääriä kuten perinteen säilyttämistä mutta myös kuntataloudellista hyötyä, jos ne haluavat äänensä kuuluviin matkailun johtamisen diskurssissa. Vahvemmassa valta-asemassa olevat toimijat taas voivat keskittyä edistämään harvempia päämääriä, ennen kaikkea rakennushankkeiden edistämistä. Toiseuttamisen käytäntö liittyy ennen kaikkea siihen, että liike- ja julkistaloudellinen hyöty muodostuu hotellihankkeita koskevan puheen ja toiminnan ”luonnolliseksi”, kyseenalaistamattomaksi päämääräksi. Samaan aikaan hyvän asuin- ja elinympäristön ylläpitäminen ja vahvistaminen ei-kaupallisin keinoin jäävät diskurssissa ”toisen” asemaan. Tämä perustuu osaltaan

viimeiseen eli episteemisen välinpitämättömyyden käytäntöön. Sen johdosta eri toimijat ymmärtävät esimerkiksi sellaiset asiat kuin ”kehitys” tai ”erämaa” eri tavoin. Vahvemmassa valta-asemassa olevat toimijat jättävät joko tietämättömyyttään tai aktiivisesti ulossulkemalla omasta tietokäsityksestään poikkeavat käsitykset huomioimatta matkailun johtamisessa.

Kolmannessa osatutkimuskysymyksessäni pohdin, miten toimija-asemien väliset valtasuhteet organisoivat matkailun tiedolla johtamisen tiedon julkisessa keskustelussa. Kuvaamani valtasuhteet johtavat siis siihen, että matkailun johtamista ja suunnittelua koskevassa puheessa, liike- ja julkistaloudellinen hyöty muodostuu puheen ja toiminnan luonnolliseksi päämääräksi. Tästä seurasi aineistoni perusteella se, että näitä päämääriä tukeva propositionaalinen eli mitattaviin faktoihin ja käsitteellistykseen perustuva tieto jäsenyytensä suunnittelun ja johtamisen keskeisimmäksi tiedoksi. Kolikon kääntöpuoli on, että heikommassa valta-asemassa olevien toimijoiden, alueen alkuperäiskansan saamelaisten ja muiden paikallisten asukkaiden, puheessa korostuva kokemuksellinen, esittävä ja käytännöllinen tieto joutuvat alempiarvoiseen asemaan. Tämän johdosta sivuutetaan myös näiden ryhmien näkemykset siitä, mistä hyvä elin- ja asuinympäristö muodostuu. Asuin- ja elinympäristön laatukin linkitetään ensisijaisesti kuntatalouden vahvuuteen, ei esimerkiksi mahdollisuuksiin jatkaa sukujen ja perheiden ylisukupolvisia elinkeinoja niiden perinteisillä paikoilla ja reiteillä. Tiedolla johtamista harjoitetaan tyypillisimmin uusliberalistisen talousjärjestelmän viitekehyksessä (vrt. Foucault, 1980, s. 184), minkä vuoksi tiedoksi jäsenyytensä ennen kaikkea tuon talousjärjestelmän piirissä yleisesti hyväksytty propositionaalisen tiedon muoto eli teknisrationaalinen tieto. Se näyttää oman tutkimukseni perusteella johtavan ”toisten” tietojen hylkäämiseen.

Miten tutkimustuloksiani sitten voidaan soveltaa käytäntöön, ja edetä kohti vastuullisempaa matkailun suunnittelua ja tiedolla johtamista? Ensinnäkin eri toimijoiden, erityisesti nykytilanteessa vahvemmassa valta-asemassa olevien, on tiedostettava valtasuhteet ja kyseenalaistettava itsestään selvä kasvutavoite. Valtaa käyttävien omistaja-rahoittajan kaltaisten toimijoiden on tiedostettava oma valta-asemansa ja palattava sellaisten peruskysymysten äärelle kuin, kenen käyttöön alueet kuuluvat ja millaisin ehdoin ”vieraat” saavat alueita käyttää ja niiden käytöstä päättää. Myös kasvutavoitteita on tarkasteltava suhteessa paikallisyhteisöjen hyvinvointiin, ja etenkin paikallisyhteisöjen omaan näkemykseen hyvinvoinnista.

Toinen askel on tiedostaa, että tieto on muutakin kuin analyysijä, esityksiä ja teorioita. Jokaisen matkailua suunnittelevan ja johtavan yksilön on otettava osaksi suunnittelu- ja johtamisprosessiaan sen määrittely, miten myös kokemuksellinen ja käytännöllinen ja erilaisiin tietokäsityksiin pohjautuva tieto tuodaan tiiviimmin osaksi matkailuhankkeiden päätöksentekoa. On siis määriteltävä, millä tavoin matkailun suunnittelusta ja johtamisesta tehdään tiedollisesti monimuotoista. Spivak (1999, s. 102, Kuokkasen, 2017, s. 323 mukaan) korostaa, että alkuperäiskansatieto tulee nähdä osana geopolittista nykyisyyttä, ei kulttuurihistoriallisena säiliönä. Tiedollisen välinpitämättömyyden välttämiseksi niin organisaatioiden kuin yksilöiden tasolla olisikin sisällytettävä ja tuotava esiin ei-länsimaisia ja ei-inhimillisiä näkökulmia, tunnistettava ja tunnustettava niiden vaikutus ja arvo toiminnalle ja osoitettava kiinnostusta ja ymmärrystä näitä näkökulmia kohtaan (Kuokkanen, 2017, s. 323) ja pyrittävä tuomaan ne vuoropuheluun länsimäisen tiedon kanssa – myös johtamisessa.

Kolmas askel on kulttuurisensitiivisyyden (ks. Lüthje, 2023) vahvistaminen matkailun suunnittelussa ja johtamisessa: Tämä tarkoittaa pohjoisen matkailun kolonialistisen historian ja nykyisyyden tunnustamista, ja käytäntöjen muuttamista alueen alkuperäiskansan ohjauksella. Myös Lapin ja Saamenmaan matkailu on kietoutunut yhteen kolonialistisen vallankäytön kanssa. Siksi jokaisen matkailuhankkeen johtajan on pohdittava, millä tavoin oma hanke vastaa tähän pohjoisen matkailun sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävyyskeskeisesti liittyvään kysymykseen.

Tutkimukseni pohjalta on mahdollista hahmotella jatkotutkimuksia, jotka voivat tuottaa omaa keskustelunavaustani syvällisempää ja käytännöllisempää tietoa konkreettisen matkailun johtamisen tueksi. Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut julkisen keskustelun perusteella syntyvää kuvaa tiedon- ja vallankäytöstä matkailun tiedolla johtamisessa. Jatkossa olisi tarpeellista ymmärtää myös suuremmin matkailun suunnittelijoiden, johtajien ja sidosryhmien omia käsityksiä tiedosta ja erilaisten tiedontyyppien käytöstä matkailuhankkeiden johtamisessa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Tärkeää olisi myös ymmärtää, miksi matkailun suunnittelussa ja johtamisessa päädytään tietäntyyppiseen tiedonkäyttöön ja tehdäänkö näitä valintoja tiedostaen vai tiedostamatta. Olisi myös tärkeää ymmärtää, millaisia esteitä ja mahdollisuuksia monimuotoisemmalle tiedonkäytölle matkailun suunnittelussa ja johtamisessa eri toimijoiden näkökulmista on. Nämä ovat mahdollisia aiheita tulevalle matkailun tiedolla johtamista koskevalle tutkimukselle.

Valtasuhteiden keskeinen piirre on, että ne voivat vaikuttaa toimijan toimintaan, vaikka se olisi vastoin sitä, mitä toimija haluaa edustaa. Valta voi siis ottaa yksilön haltuunsa ilman, että ihminen tiedostaa sitä. (Foucault, 1980, s. 186.) Tästä johtuen on olennaista, että matkailun suunnittelijat ja johtajat pyrkivät aktiivisesti tarkastelemaan, millaiset tiedostamattomat vallanmekanismit heihin voivat vaikuttaa. Spivak (1994, s. 90) kysyy: ”Mitä eliitin on tehtävä, ettei se jatkaisi alemman (toisen) rakentamista?” Tämä kysymys on myös matkailun tiedolla johtamisen ytimessä. Ainoastaan tiedostamalla matkailun tiedolla johtamiseen liittyvien vallanmekanismien olemassaolo on mahdollista pyrkiä kohti aiempaa tietoisempia valintoja ja vastuullisempia päätöksiä. Niin kauan kuin yhteiskuntamme, ja siten myös matkailu, rakentuu eriarvoisuuteen pohjautuvien valtasuhteiden varaan, on tehtävä tietoinen valinta siitä, millaista tietoa käytämme matkailun johtamisessa – ja mitä jätämme käyttämättä.

9. KIITOKSET

Haluan lämpimästi kiittää kaikkia, jotka eri tavoin ovat olleet osa tätä pro gradu - tutkimusmatkaani.

Kiitos ohjaajani Soile Veijola. Ohjauksessasi tulin nähdyksi, uskalsin kokeilla, erehtyä, korjata ja oppia. Kiitos, että näit potentiaalini, kuulit tavoitteeni, haastoit ja kannustit.

Kiitos graduseminaarin toiselle ohjaajalle Monika Lüthjelle. Olet opintojeni ensihetkestä lähtien ollut suuri inspiraatio ja oivalluttaja niin tutkimuksen teossa kuin maailman ymmärtämisessä.

Kiitos Rauna Kuokkanen, Sanna Valkonen ja Päivi Magga, jotka kaiken muun lisäksi olette opettaneet ottamaan lahjan vastaan ja pohtimaan, miten vastavuoroisuuden nimissä parhaiten sitä lahjaa käyttäisin. Toivottavasti tämä työ on yksi vastaanottamisen, vastavuoroisuuden ja vastuunottamisen ilmentymä.

Kiitos Matkailututkimuksen graduseminaariryhmälle yhdessä kuljetusta matkasta ja vertaistuesta. Kiitos myös Soile Veijolan järjestämän matkailun vastuullista suunnittelua käsittelevän Keropirtin kirjoitusretriitin osallistujat, joiden tarkkasilmäiset kommentit auttoivat työni viimeistelyssä.

Kiitos perheelle ja ystäville hengähdystauoista ja kannustuksesta. Kiitos Oona, kun hoidit muutot ja remontin, ajoit meitä halki Euroopan ja olet pitänyt meidät ruuassa koko graduprosessini ajan.

LÄHTEET

- Ahmed, P.K., Lim, K.K., & Loh, A.Y.E. (2011). *Learning through knowledge management*. Routledge.
- Alasuutari, P. (1995). *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino.
- Alexandrova, A. (2018). Can the science of well-being be objective? *The British journal for the philosophy of science*, 69(2), 421–445. <https://doi.org/10.1093/bjps/axw027>
- Alhanen, K. (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Gaudeamus.
- Anttila, S. (2021). Luova tiedonkäyttö kestävien matkailukohteiden johtamisessa: Tapaustutkimus Utsjoen matkailun tiedolla johtamisesta. Kandidaatintutkielma. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailututkimus.
- Anttila, S. (2022). Luova tiedonkäyttö kestävien matkailukohteiden johtamisessa: Tutkielma Utsjoen matkailun tiedolla johtamisesta. *Matkailututkimus*, 18(2), 37–45. <https://doi.org/10.33351/mt.119872>
- Arlander, A. (2022). Kasvien performanssit: kasvit, esittäminen ja esiintyminen kasvien kanssa. Teoksessa J. Mikkonen, S. Lehtinen, K. Kortekallio & N-H. Korpelainen (toim.), *Ympäristömuutos ja estetiikka* (Finnish society for aesthetics publication series, vol. 2, s. 470–497). <https://doi.org/10.31885/9789526996103>
- Atkinson, P. & Coffey, A. (2011). Analysing documentary realities. Teoksessa D. Silverman (toim.), *Qualitative research: Issues of theory, method and practice* (3. painos, s. 77–92). Sage.
- Aurora Estate. (26.8.2019). *Aurora Estate laajentaa, korkeatasoinen Boutique Hotelli nousee Inariin*. <https://www.mynewsdesk.com/fi/aurora-estate/pressreleases/aurora-estate-laajentaa-kekoratasoinen-boutique-hotelli-nousee-inariin-2909719>
- Aurora Estate. (16.1.2020). *Luksus boutique hotelli Aurora Estate Inari*. <https://www.mynewsdesk.com/fi/aurora-estate/pressreleases/luksus-boutique-hotelli-aurora-estate-inari-2959450>
- Ayonghe, A. N. (2022). Knowledge integration in co-management: A study on the people of the Mount Cameroon National Park. Väitöskirja. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Baldé, M., Ferreira, A. I. & Maynard, T. (2018). SECI driven creativity: The role of team trust and intrinsic motivation. *Journal of knowledge management*, 22(8), 1688–1711. <https://doi.org/10.1108/JKM-06-2017-0241>
- Bayraktaroglu, S. & Kutanis, R. O. (2003). Transforming hotels into learning organisations: A new strategy for going global. *Tourism management*, 24(2), 149–154. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(02\)00061-4](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(02)00061-4)
- Blackler, F. (2002). Knowledge, knowledge work and organizations. Teoksessa C. W. Choo & N. Bontis (toim.), *The strategic management of intellectual capital and organizational knowledge* (s. 47–62). Oxford University Press.
- Boes, K., Buhalis, D. & Inversini, A. (2016). Smart tourism destinations: Ecosystems for tourism destination competitiveness. *International journal of tourism cities*, 2(2), 108–124. <https://doi.org/10.1108/IJTC-12-2015-0032>

- Bouncken, R. B. & Pyo, S. (2002). *Knowledge management in hospitality and tourism*. Haworth Hospitality Press.
- Buhalis, D., & Amaranggana, A. (2013). Smart tourism destinations. Teoksessa Z. Xiang & I. Tussyadiah (toim.), *Information and communication technologies in tourism 2014* (s. 553–564). Springer.
- Butler, C. F. & Menzies, C. R. (2007). Traditional ecological knowledge and indigenous tourism. Teoksessa T. Hinch & R. Butler (toim.), *Tourism and indigenous peoples: Issues and implications*. Butterworth-Heinemann.
- Buzinde, C. N., Manuel-Navarrete, D. & Swanson, T. (2020). Co-producing sustainable solutions in indigenous communities through scientific tourism. *Journal of sustainable tourism*, 28(9), 1255–1271. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1732993>
- Chambers, D. & Buzinde, C. (2015). Tourism and decolonisation: Locating research and self. *Annals of tourism research*, 51, 1–16. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.12.002>
- Cooper, C. (2006). Knowledge management and tourism. *Annals of tourism research*, 33(1), 47–64. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2005.04.005>
- Cooper, C. (2015). Managing tourism knowledge. *Tourism recreation research*, 40(1), 107–119. <https://doi.org/10.1080/02508281.2015.1006418>
- Cooper, C. (2018). Managing tourism knowledge: A review. *Tourism review (Association internationale d'experts scientifiques du tourisme)*, 73(4), 507–520. <https://doi.org/10.1108/TR-06-2017-0104>
- Cooper, M., Thai, L. Q., Claster, W., Vafadari, K. & Pardo, P. (2017). Social media and knowledge transfer in tourism: Five-star hotels in Philadelphia. Teoksessa N. Scott, M. de Martino & M. van Niekerk (toim.), *Knowledge transfer to and within tourism: Academic, industry and government bridges* (Bridging tourism theory and practice, Vol. 8). Emerald Publishing Limited.
- Costa, C., Bakas, F. E., Breda, Z., & Durão, M. (2017). ‘Emotional’ female managers: How gendered roles influence tourism management discourse. *Journal of hospitality and tourism management*, 33, 149–156. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2017.09.011>
- Dashper, K. (2020). Holidays with my horse: Human-horse relationships and multispecies tourism experiences. *Tourism management perspectives*, 34, 100678. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100678>
- Deloria, V. (1999a). Kinship with the world. Teoksessa V. Deloria, B. Deloria, K. Foehner & S. Scinta (toim.), *Spirit and reason: The Vine Deloria, Jr., reader* (s. 223–229). Fulcrum Pub.
- Deloria, V. (1999b). Relativity, relatedness, and reality. Teoksessa V. Deloria, B. Deloria, K. Foehner & S. Scinta (toim.), *Spirit and reason: The Vine Deloria, Jr., reader* (s. 32–39). Fulcrum Pub.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2008). Introduction. Critical methodologies and indigenous inquiry. Teoksessa N. K. Denzin, Y. S. Lincoln & L. T. Smith (toim.), *Handbook of critical and indigenous methodologies* (s. 1–20). SAGE.
- Dietrich, S. (2021). The use of generation Z's knowledge in destination management companies: Insights from managers in Finnish Lapland. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailututkimus.

- Errichiello, L. & Marasco, A. (2017). Tourism innovation-oriented public-private partnerships for smart destination development. Teoksessa N. Scott, M. de Martino & M. van Niekerk (toim.), *Knowledge transfer to and within tourism: Academic, industry and government bridges* (Bridging tourism theory and practice, Vol. 8). Emerald Publishing Limited.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–77* (C. Gordon, toim. & kään., L. Marshall, J. Mepham & K. Soper, kään.). Pantheon Books.
- Foucault, M. (2005a). *Tarkkailla ja rangaista* (E. Nivanka, kään.). Otava.
- Foucault, M. (2005b). *Tiedon arkeologia* (T. Kilpeläinen, kään.). Vastapaino.
- Fuchs, M., Höpken, W. & Lexhagen, M. (2014). Big data analytics for knowledge generation in tourism destinations – A case from Sweden. *Journal of destination marketing & management*, 3(4), 198–209. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2014.08.002>
- Gardiner, S. & Scott, N. (2017). Experience design: Academic-industry research collaboration for tourism innovation. Teoksessa N. Scott, M. de Martino & M. van Niekerk (toim.), *Knowledge transfer to and within tourism: Academic, industry and government Bridges* (Bridging tourism theory and practice, Vol. 8). Emerald Publishing Limited.
- Grant, R. M. (1996). Toward a knowledge-based theory of the firm. *Strategic management journal*, 17(S2), 109–122. <https://doi.org/10.1002/smj.4250171110>
- Gretzel, U. & Scarpino-Johns, M. (2018). Destination resilience and smart tourism destinations. *Tourism review international*, 22(3), 263–276. <https://doi.org/10.3727/154427218X15369305779065>
- Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z. & Koo, C. (2015). Smart tourism: Foundations and developments. *Electronic markets*, 25(3), 179–188. <https://doi.org/10.1007/s12525-015-0196-8>
- Grimwood, B. S. R., Caton, K., & Cooke, L. (2018). *New moral natures in tourism*. Taylor & Francis Group.
- Grimwood, B. S., Stinson, M. J. & King, L. J. (2019). A decolonizing settler story. *Annals of tourism research*, 79, 102763. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2019.102763>
- Grybovych, O., Hafermann, D. & Mazzoni, F. (2011). Tourism planning, community engagement and policy innovation in Ucluelet, British Columbia. Teoksessa D. Dredge & J. Jenkins (toim.), *Stories of practice: Tourism policy and planning* (s. 79–103). Ashgate.
- Guttorm, H., Kantonen, L., Kramvig, B. & Pyhälä, A. (2021). Decolonized research-storying: Bringing indigenous ontologies and care into the practices of research writing. Teoksessa P. K. Virtanen, P. Keskitalo & T. Olsen (toim.), *Indigenous research methodologies in Sámi and Nordic contexts* (s. 113–143). (New research - new voices; Vol. 11). Brill.
- Haetta Kalstad, J.K. & Viken, A. (1996.) Sami tourism - Traditional knowledge challenged by modernity. Teoksessa E. Helander-Renvall (toim.), *Awakened voice: The return of Sami knowledge* (s. 31–43). Nordic Sami Institute.
- Hall, C. M. & Williams, A. M. (2019). *Tourism and innovation* (2. painos). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315162836>

- Hallin, C. A. & Marnburg, E. (2008). Knowledge management in the hospitality industry: A review of empirical research. *Tourism management*, 29(2), 366–381. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.02.019>
- Hanni-Vaara, P. & Paloniemi, P. (2021). Matkailuliiketoiminnan perusteos: Kirja-arvio teoksesta Henna Konu, Juho Pesonen & Helen Reijonen, toim. (2020). Matkailuliiketoimintaa teoriasta käytäntöön. Vastapaino. *Matkailututkimus*, 17(1), 71–76. <https://doi.org/10.33351/mt.102976>
- Hattendorf, M. (2002). Knowledge supply chain matrix approach for balanced knowledge management: An airline industry firm case. Teoksessa R. B. Bouncken & S. Pyo (toim.), *Knowledge management in hospitality and tourism* (s. 61–73). Haworth Hospitality Press.
- Hawkins, D. E. (2006). Transferring tourism knowledge: The role of higher education institutions. Teoksessa N. Scott & E. Laws (toim.), *Knowledge sharing and quality assurance in hospitality and tourism* (s. 13–27). Haworth Hospitality Press.
- Helander-Renvall, E. (toim.) (1996). *Awakened voice: The return of Sami knowledge*. Nordic Sami Institute.
- Helander-Renvall, E. & Markkula, I. (2011). *Luonnon monimuotoisuus ja saamelaiset: Biologista monimuotoisuutta koskevan artikla 8(j):n toimeenpanoa tukeva selvitys Suomen Saamelaisalueella* (Suomen ympäristö 12/2011). Ympäristöministeriö. <http://hdl.handle.net/10138/37045>
- Helander-Renvall, E. & Markkula, I. (2017). On transfer of Sámi traditional knowledge: scientification, traditionalization, secrecy, and equality. Teoksessa A. Xanthaki, S. Valkonen, L. Heinämäki & P. K. Nuorgam (toim.), *Indigenous peoples' cultural heritage: rights, debates, challenges* (s. 104–129). Brill.
- Heron, J. & Reason, P. (1997). A participatory inquiry paradigm. *Qualitative inquiry*, 3(3), 274–294. <https://doi.org/10.1177/107780049700300302>
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an “industry”: The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism management*, 27(6), 1192–1208. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.05.020>
- Higgins-Desbiolles, F. & Akbar, S. (2018). We will present ourselves in our ways: Indigenous Australian tourism. Teoksessa B. S. R. Grimwood, K. Caton & L. Cooke (toim.), *New moral natures in tourism* (s. 13–28). Taylor & Francis Group.
- House of Lapland. (2019). *Aurora Estaten yrittäjäkaksikko luo uuden luksuskohteen Inariin*. <https://www.lapland.fi/fi/business/aurora-estaten-yrittajakaksikko-luo-uuden-luksuskohteen-inariin/>
- Hovila, I. & Hytönen, J. (2023). Muuttuva kaavoituslainsäädäntö osallisuuden mahdollistajana. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailunkestävä Suomi?: Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s. 313–342). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Humberstone, B. (2004). Standpoint research. Teoksessa J. Phillimore & L. Goodson (toim.), *Qualitative research in tourism: Ontologies, epistemologies and methodologies* (s. 119–136). Routledge.
- Hytönen, J. & Kulusjärvi, O. (2023). Vastuullinen vuorovaikutteisuus matkailukohteiden maankäytön suunnittelussa. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailunkestävä Suomi?: Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s. 241–267). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Ibrahim, N., Pritchard, A. & Jones, E. (2007). (Un)veiling women's employment in the Egyptian travel business. Teoksessa A. Pritchard, N. Morgan, I. Ateljevic & C. Harris (toim.), *Tourism and gender: Embodiment, sensuality and experience* (290–301). CABI.
- Inarijärven aarteet -hanke. (2020). *Kysely kyläläisille* [Kyselyraportti].
<https://www.inari.fi/media/tiedostot-2020/nordica-2020/kylakysely2020.pdf>
- Inarilainen. (18.9.2019). *Viikon gallup*. <https://www.inarilainen.fi/artikkeli/viikon-gallup-2?hashed=1697365045011>
- Inarilainen. (27.4.2021). *Valtuusto hyväksyi Nanguniemen ranta-asemakaavan*.
<https://www.inarilainen.fi/artikkeli/valtuusto-hyvaksyi-nanguniemen-ranta-asemakaavan>
- Inarin kunta. (2020). *Inarin Nanguniemen ranta-asemakaava: Kaavaselostus, Ehdotus*.
https://www.inari.fi/media/tek.-os.-kaavoitus/ranta-asemakaavat/inarin-nanguniemi/ehdotus/p38567_inari_nanguniemi_rak_selostus_ehdotus.pdf
- Ip-Soo-Ching, J. M., Zyngier, S. & Nayeem, T. (2019). Ecotourism and environmental sustainability knowledge: An open knowledge sharing approach among stakeholders. *Australian journal of environmental education*, 35(1), 62–82. <https://doi.org/10.1017/aee.2018.45>
- Jamal, T. & Stronza, A. (2009). Collaboration theory and tourism practice in protected areas: Stakeholders, structuring and sustainability. *Journal of sustainable tourism*, 17(2), 169–189. <https://doi.org/10.1080/09669580802495741>
- Jammulamadaka, N., Faria, A., Jack, G., & Ruggunan, S. (2021). Decolonising management and organisational knowledge (MOK): Praxistical theorising for potential worlds. *Organization*, 28(5), 717–740. <https://doi.org/10.1177/13505084211020463>
- Jennings, G. (2010). *Tourism research* (2. laitos). John Wiley & Sons Australia.
- Johnston, L. (2001). (Other) bodies and tourism studies. *Annals of tourism research*, 28(1), 180–201. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00012-8](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00012-8)
- Jokinen, E. & Veijola, S. (1997). The disoriented tourist. Teoksessa C. Rojek & J. Urry (toim.), *Touring cultures: Transformations of travel and theory* (s. 23–51). Routledge.
- Juhila, K. (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>
- Koppatz, A. & Ruolanto, M. (2017). Matkailun johtaminen. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 158–163). Lapland University Press.
- Kortekallio, K., Niskavaara, M., Ouramo, H., Raipola, J., Salmela, T., Tervonen, A., & Karkulehto, S. (2020). Ehdotus ihmisistä suhteellistavaksi sanastoksi. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*, 17(4), 82. <https://doi.org/10.30665/av.100030>
- Koster, R., Baccar, K. & Lemelin, R.H. (2012). Moving from research ON, to research WITH and FOR Indigenous communities: A critical reflection on community-based participatory re- search. *The Canadian Geographer*, 56(2), 195–210.

- Kramvig, B. (2017). Orientalism or cultural encounters? Tourism assemblages in cultures, capital and identities. Teoksessa A. Viken & D. K. Müller, *Tourism and indigeneity in the Arctic*. Channel View Publications.
- Kulusjärvi, O. (2020). Diverse tourism: A poststructural view on tourism destination degrowth transition. Teoksessa C. M. Hall, L. Lundmark & J. J. Zhang (toim.), *Degrowth and tourism: New perspectives on tourism entrepreneurship, destinations and policy* (s. 71–84). Routledge.
- Kuntaliitto. (16.2.2017). *Kuntajohtaminen*. <https://www.kuntaliitto.fi/kehittaminen-ja-digitalisaatio/kuntajohtaminen>
- Kuntalaki 2015/410. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>.
- Kuokkanen, R. (2007a). *Reshaping the university: Responsibility, indigenous epistemes, and the logic of the gift*. UBC Press.
- Kuokkanen, R. (2007b). Saamelaiset ja kolonialismin vaikutukset nykypäivänä. Teoksessa J. Kuortti, M. Lehtonen & O. Löytty (toim.), *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi* (s. 142–155). Gaudeamus.
- Kuokkanen, R. (2008). What is hospitality in the academy? Epistemic ignorance and the (im)possible gift. *The review of education, pedagogy, and cultural studies*, 30(1), 60–82. <https://doi.org/10.1080/10714410701821297>
- Kuokkanen, R. (2017). Indigenous epistemes. Teoksessa I. Szeman, S. Blacker & J. Sully (toim.), *A companion to critical and cultural theory* (s. 313–326). Wiley-Blackwell.
- Kuokkanen, R. (2021). Keskeiset käsitteet III: Kolonialismi ja dekolonisaatio, luento ja diapaketti, Johdatus saamen- ja alkuperäiskansatutkimukseen, syksy 2021, Lapin yliopisto.
- Kuoljok, K. (2019). Without land we are lost: Traditional knowledge, digital technology and power relations. *AlterNative: an international journal of indigenous peoples*, 15(4), 349–358. <https://doi.org/10.1177/1177180119890134>
- Kusch, M. (1993). *Tiedon kentät ja kerrostumat: Michel Foucault'n tieteen tutkimuksen lähtökohdat* (H. Hakosalo, kään.). Pohjoinen.
- Laine, P., Katila, S. & Salmi, P. (2017). Kirkon strategia kerronnallisena käytäntönä: Kamppailu strategiatyöstä ja strategian sisällöstä. *Hallinnon tutkimus*, 36(2), 104–117. Haettu 10.2.2022 osoitteesta <https://elektra-helsinki-fi.ezproxy.ulapland.fi/se/h/0359-6680/36/2/kirkonst.pdf>
- Laine, P., Meriläinen, S., Tienari, J. & Vaara, E. (2016). Mastery, submission, and subversion: On the performative construction of strategist identity. *Organization*, 23(4), 505–524. <https://doi.org/10.1177/1350508415575629>
- Lee, E. (2017). Performing colonisation: The manufacture of black female bodies in tourism research. *Annals of tourism research*, 66, 95–104. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2017.06.001>
- Lehtola, V-P. (2019). Evasive strategies of defiance – everyday resistance histories among the Sámi. Teoksessa T. H. Eriksen, S. Valkonen & J. Valkonen (toim.), *Knowing from the indigenous North: Sámi approaches to history, politics and belonging* (s. 29–46). Routledge.
- Leppänen, A. (2014). Matkailualan tutkimustiedon hyödyntäminen suomalaisessa luontomatkaailun yritystoiminnassa. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailututkimus.

- Lähde, E. & Veijola, S. (2023). Jälkisanat – tulevaisuuden matkailun rakentaminen*. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailunkestävä Suomi?: Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s. 480–491). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lüthje, M. (2023). Kulttuurisensitiivisyyden paikalliset käytännöt matkailuliiketoiminnassa. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailunkestävä Suomi?: Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s. 275–312). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Magga, P. (2007). Rakennuksia, kotasijoja, muistoja – saamelaista kulttuuriympäristöä inventoimassa. Teoksessa T. Elo & P. Magga (toim.), *Eletty, koettu maisema – näkökulmia saamelaiseen kulttuuriympäristöön* (s. 11–24) (Suomen ympäristö 34/2007). Lapin ympäristökeskus. <http://hdl.handle.net/10138/38433>
- Mainio, T. (22.4.2020). *Miljonääri Veikko Lesonen lähtee matkailubisnekseen – Ylellinen korpilotelli Inarjärven rantaan*. Kauppalehti. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/miljonaari-veikko-lesonen-lahtee-matkailubisnekseen-ylellinen-korpilotelli-inarjarven-rantaan/88a76691-c9a3-4875-910f-8a9825513ab9>
- Mair, H. L. (2015). Trust and participatory planning. Teoksessa R. Nunkoo & S. L. J. Smith (toim.), *Trust, tourism development and planning* (s. 46–63). Routledge.
- Martínez-Martínez, A., Cegarra-Navarro, J. & García-Pérez, A. (2015). Environmental knowledge management: A long-term enabler of tourism development. *Tourism management*, 50, 281–291. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.03.006>
- Martínez-Martínez, A., Cegarra-Navarro, J., García-Pérez, A. & Wensley, A. (2019). Knowledge agents as drivers of environmental sustainability and business performance in the hospitality sector. *Tourism management*, 70, 381–389. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.08.030>
- McLeod, M. (2015.) Analysing inter-business knowledge sharing in the tourism sector. Teoksessa M. McLeod & R. Vaughan (toim.), *Knowledge networks and tourism* (s. 143–157). Routledge.
- McLeod, M. & Vaughan, R. (2015). Introduction. Teoksessa M. McLeod & R. Vaughan (toim.), *Knowledge networks and tourism* (s. 1–8). Routledge.
- McLeod, M., Vaughan, R. & Edwards, J. (2015). Socially based inter-business knowledge sharing: A case example. Teoksessa M. McLeod & R. Vaughan (toim.), *Knowledge networks and tourism* (s. 80–92). Routledge.
- Metsähallitus. (10.9.2019). *Nanguniemeen suunnitellaan kansainvälistä matkailuhanketta*. <https://www.metsa.fi/tiedotteet/nanguniemeen-suunnitellaan-kansainvalista-matkailuhanketta/>
- Miettunen, O. (3.9.2019a). *Metsähallitus haluaa kaavoittaa Nanguniemen kärjen Inarjärven rannalla*. Lapin Kansa. <https://www.lapinkansa.fi/metsahallitus-haluaa-kaavoittaa-nanguniemen-karjen/185210>
- Miettunen, O. (5.9.2019b). *Inarin luksushotellin rahoitus varmistuu, tontti löytyy Juutuanjoen varrelta*. Lapin Kansa. <https://www.lapinkansa.fi/inarin-luksushotellin-rahoitus-varmistuu-tontti-lo/189321>
- Miettunen, O. (31.1.2020a). *Matkailu voi luoda Inarjärven Nanguniemeen jopa 100 uutta pysyvää työpaikkaa*. Lapin Kansa. <https://www.lapinkansa.fi/matkailu-voi-luoda-inarjarven-nanguniemeen-jopa-1/589106>

- Miettunen, O. (26.3.2020b). *Liinat kiinni, Metsähallitus veti Nanguniemen kaavaehdotuksen vielä pois Inarin sivuilta*. Lapin Kansa. <https://www.lapinkansa.fi/liinat-kiinni-metsahallitus-veti-nanguniemen-kaava/741781?fbclid=IwAR3NcDH1MnqiMgVTZju2serEyDufJi0iBcYot1r-db7Oj9PKCXa46C6q0WU>
- Miettunen, O. (23.4.2020c). *Miljonääri Lesosen 15 miljoonan euron luksuskorpihotelli olisi tervetullut Inariin*. Lapin Kansa. <https://www.lapinkansa.fi/miljonaari-lesosen-15-miljoonan-euron-luksuskorpih/805780>
- Miettunen, O. (7.4.2022). *Yksi ääni ratkaisi – Inarin valtuusto torppasi miljoonahotellin rakentamisen Inarijärven rantaan*. Lapin Kansa. <https://www.lapinkansa.fi/yksi-aani-ratkaisi-inarin-valtuusto-torppasi-miljo/4502414>
- Nieminen, A-S. (26.3.2020). *Sitaatti ei ole suora lainaus, mutta kuinka paljon haastateltavan puhetta saa muokata? Käytännöt vaihtelevat eikä ohjeistusta usein ole*. Journalisti. <https://journalisti.fi/artikkelit/2020/03/sitaatti-ei-ole-suora-lainaus-mutta-kuinka-paljon-haastateltavan-puhetta-saa-muokata-kytntt-vaihtelevat-eik-ohjeistusta-usein-ole/>
- Nieves, J. & Diaz-Meneses, G. (2018). Knowledge sources and innovation in the hotel industry: Empirical analysis on Gran Canaria Island, a mature mass-tourism destination. *International journal of contemporary hospitality management*, 30(6), 2537–2561. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-07-2016-0341>
- Nonaka, I. (1991). The knowledge creating company. *Harvard business review*, 69(6), 96–104.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge creating company: How the Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Pásková, M., & Dowling, R. K. (2014). The usage of local and indigenous knowledge in the management of geotourism destinations. 14th international multidisciplinary scientific geoconference SGEM, 805–812.
- Peltomaa, J. (27.4.2021). *Valtuusto hyväksyi Nanguniemen ranta-asemakaavan*. Inarilainen. <https://www.inarilainen.fi/artikkeli/valtuusto-hyvaksyi-nanguniemen-ranta-asemakaavan>
- Prasetyo, N., Carr, A. & Filep, S. (2020). Indigenous knowledge in marine ecotourism development: The case of sasi laut, Misool, Indonesia. *Tourism planning & development*, 17(1), 46–61. <https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1604424>
- Pritchard, A., Morgan, N. & Ateljevic, I. (2011). Hopeful tourism: A new transformative perspective. *Annals of tourism research*, 38(3), 941–963. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.01.004>
- Pudas, M. (10.6.2020). *Jasper Pääkkösen 35 miljoonan hankkeen kaava vedettiin takaisin: ”Asiat etenevät sopivalla vauhdilla”*. Iltalehti. <https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/85885dd3-7b80-45dd-8288-4c17b3e87e11>
- Rantala, O., Höckert, E. & Ilola, H. (2019). ‘Knowing-with’ in the era of the Anthropocene. *Matkailututkimus*, 15(2), 4–8. <https://doi.org/10.33351/mt.88263>
- Rantala, O., Salmela, T., Valtonen, A. & Höckert, E. (2020). Envisioning tourism and proximity after the Anthropocene. *Sustainability*, 12(10), 3948. <https://doi.org/10.3390/su12103948>
- Rantala, O., Valtonen, A. & Salmela, T. (2020). Walking with rocks - with care. Teoksessa A. Valtonen, O. Rantala & P. D. Farah (toim.), *Ethics and politics of space for the Anthropocene* (s. 35–50). Edward Elgar Publishing.

- Rastegar, R. & Ruhanen, L. (2021). A safe space for local knowledge sharing in sustainable tourism: An organisational justice perspective. *Journal of sustainable tourism, (ahead-of-print)*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1929261>
- Raymond, C. M., Fazey, I., Reed, M. S., Stringer, L. C., Robinson, G. M. & Evely, A. C. (2010). Integrating local and scientific knowledge for environmental management. *Journal of environmental management*, 91(8), 1766–1777. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2010.03.023>
- Rescher, N. (2003). *Epistemology: An introduction to the theory of knowledge*. State University of New York.
- Rodrigues, P., de Oliveira, E. R., Rodrigues, P. & Guerreiro, M. (2020). *Knowledge management in sustainable and smart tourism: A review of empirical research*. Academic Conferences International Limited. <https://doi.org/10.34190/EKM.20.217>
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2020). *Tutkimuksen voimasanat* (1.–4. painos). Sanoma Pro.
- Ruhanen, L. (2008). Progressing the sustainability debate: A knowledge management approach to sustainable tourism planning. *Current issues in tourism*, 11(5), 429–455. <https://doi.org/10.1080/13683500802316030>
- Ruhanen, L. & Cooper, C. (2004). Applying a knowledge management framework to tourism research. *Tourism recreation research*, 29(1), 83–87. <https://doi.org/10.1080/02508281.2004.11081434>
- Ruokangas, P. (3.9.2019). *Isoa matkailukeskittymää suunnitellaan Inarijärven rannalle – Nanguniemeen kaavaillaan hotellia ja mökkejä*. Yle. <https://yle.fi/a/3-10952135>
- Ruokangas, P. (16.1.2020). *Inariin nousee uusi hotelli – 7 miljoonan investointi*. Yle. <https://yle.fi/a/3-11161037>
- Saamelaiskäräjät. (2018). *Vastuullisen ja eettisesti kestävä saamelaismatkailun toimintaperiaatteet*. https://www.samediggi.fi/wp-content/uploads/2018/11/Vastuullisen-ja-eettisesti-kest%C3%A4v%C3%A4n-saamelaismatkailun-toimintaperiaatteet_hyv%C3%A4ksyty_24092018-3.pdf
- Saamelaiskäräjät. (12.3.2021). *Saamelaiskäräjien lausunto Inarijärven Miesniemen ranta-asemakaavan luonnoksesta* (dnro: 142/D.a.6/2021). https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/download/?d=dokumenttipankki/aloitteet_esitykset_lausunnot_ja_muut/lausunnot/toimikausi_2020-2023/elinkeino_oikeus_ja_ymparisto/saamelaiskaraajien_lausunto_inarijarven_miesniemen_ranta-asemakaavan_luonnoksesta_final.pdf
- Saamelaiskäräjät. (18.11.2022). *Lausunto Inarijärven Miesniemen ranta-asemakaavan luonnoksesta* (dnro:560/D.a.6/2022). https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/download/?d=dokumenttipankki/aloitteet_esitykset_lausunnot_ja_muut/lausunnot/toimikausi_2020-2023/elinkeino_oikeus_ja_ymparisto/lausunto_miesniemen_ranta-asemakaavasta.pdf
- Saarinen, J. (2017). *Matkailun maantiede*. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 42–47). Lapland University Press.

- Saavalainen, H. (9.11.2019). *Iso Inari*. Helsingin Sanomat.
https://dynamic.hs.fi/2019/inari/?_ga=2.106321859.1152361625.1573260626-1192185392.1545371308
- Sahavirta, H. (19.4.2010). *Inarijärveä mökitetään kahdella kaavalla*. Kaleva.
<https://www.kaleva.fi/inarijarvea-mokitetaan-kahdella-kaavalla/2307872>
- Scott, N. & Laws, E. (toim.) (2006). *Knowledge sharing and quality assurance in hospitality and tourism*. Haworth Hospitality Press.
- Scott, N., de Martino, M. & van Niekerk, M. (toim.) (2017). *Knowledge transfer to and within tourism: Academic, industry and government bridges* (Bridging tourism theory and practice, Vol. 8). Emerald Publishing Limited.
- Seppänen, J. & Väliaverron, E. (2012). *Mediayhteiskunta*. Vastapaino.
- Shaw, G. & Williams, A. (2009). Knowledge transfer and management in tourism organisations: An emerging research agenda. *Tourism management*, 30(3), 325–335.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.02.023>
- Sium, A., Desai, C. & Ritskes, E. (2012). Towards the 'tangible unknown': Decolonization and the Indigenous future. *Decolonization: Indigeneity, Education & Society* 1(1) I–XIII.
- Slevitch, L. (2011). Qualitative and quantitative methodologies compared: Ontological and epistemological perspectives. *Journal of quality assurance in hospitality & tourism*, 12(1), 73–81.
<https://doi.org/10.1080/1528008X.2011.541810>
- Sorensen, F. & Fuglsang, L. (2015.) Social network dynamics and innovation in small tourism companies. Teoksessa M. McLeod & R. Vaughan (toim.), *Knowledge networks and tourism* (s. 28–44). Routledge.
- Sorjanen, T. (14.7.2022). *Uudet matkailuhankkeet puhuttavat Inarissa: "Luontoarvojen säilyttäminen ei ole tärkeää vain saamelaisille"*. Apu. <https://www.apu.fi/artikkelit/uudet-matkailuhankkeet-puhuttavat-inarissa>
- Spivak, G. C. (1985). The Rani of Sirmur: An essay in reading the archives. *History and theory: Studies in the philosophy of history*, 24(3), 247–272. <https://doi.org/10.2307/2505169>
- Spivak, G. C. (1993). *Outside in the teaching machine*. Routledge.
- Spivak, G. C. (1994). Can the subaltern speak?. Teoksessa P. Williams & L. Chrisman (toim.), *Colonial discourse and post-colonial theory: A reader* (s. 66–111). Harvester Wheatsheaf.
- Spivak, G. C., (1996a). *Maailmasta kolmanteen* (J. Vainonen, kään.). Vastapaino.
- Spivak, G. C. (1996b). *The Spivak reader: Selected works of Gayatri Chakravorty Spivak* (D. Landry & G. MacLean, toim.). Routledge.
- Suominen, O. (4.6.2020). *Miljoonaprojekti vastatuulella! Jasper Pääkkösen Inariin kaavailtu lomakeskushanke otti takapakkia!*. Seiska. <https://www.seiska.fi/kotimaa/miljoonaprojekti-vastatuulella-jasper-paakkosen-inariin-kaavailtu-lomakeskushanke-otti-takapakkia/375134>
- Suoninen, E. (2021). Diskurssianalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvaliteoreettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/>

- Takala, M. (2.4.2022). *Ylläksen parasta ravintolaa pyörittävä Sirly Ylläsjärvi: ”Haluan tulla työlläni miljonääriksi ja menestyvän hotelli-ravintolaketjun omistajaksi”*. Kauppalehti Optio. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/yllaksen-parasta-ravintolaa-pyorittava-sirly-yllasjarvi-haluan-tulla-tyollani-miljonaariksi-ja-menestyvan-hotelli-ravintolaketjun-omistajaksi/4e68a0b6-ccc5-4c4c-bba2-cbf3d1627aec>
- Tervaniemi, S. & Magga, P. (2017). Belonging to Sápmi – Sámi conceptions of home and home region. Teoksessa T. Hylland Eriksen, S. Valkonen & J. Valkonen (toim.), *Knowing from the indigenous North: Sámi approaches to history, politics and belonging (75–90)*. Routledge.
- Tienari, J. & Meriläinen, S. (2021). *Johtaminen ja globaali talous* (5., uudistettu painos.). Alma Talent.
- Tribe, J. (1997). The indiscipline of tourism. *Annals of tourism research*, 24(3), 638–657. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(97\)00020-0](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(97)00020-0)
- Tribe, J. (2006). The truth about tourism. *Annals of tourism research*, 33(2), 360–381. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2005.11.001>
- Tribe, J. (2010). Tribes, territories and networks in the tourism academy. *Annals of tourism research*, 37(1), 7–33. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2009.05.001>
- Tribe, J. & Liburd, J. J. (2016). The tourism knowledge system. *Annals of tourism research*, 57, 44–61. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.11.011>
- Tubigi, M. & Alshawi, S. (2015). The impact of knowledge management processes on organisational performance: The case of the airline industry. *Journal of enterprise information management*, 28(2), 167–185. <https://doi.org/10.1108/JEIM-01-2014-0003>
- Tuohino, A. (2017). Maaseutumatkailu. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 82–86). Lapland University Press.
- Turunen, M. (30.4.2020). *Inarijärvelle Lesosen hotelli*. Kaleva. <https://www.kaleva.fi/inarijarvelle-lesosen-hotelli/3343737>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Tuulentie, S. (2017). Destination development in the middle of the Sápmi: Whose voice is heard and how?. Teoksessa A. Viken & D. K. Müller, *Tourism and indigeneity in the Arctic*. Channel View Publications.
- Tyrväinen, L. (2017). Matkailun ympäristövaikutukset. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 93–99). Lapland University Press.
- Tähtivaara, S. (10.9.2019). *Jasper Pääkkönen kaavailee kansainvälistä luontomatkailukeskusta Lappiin: ”Olen suunnattoman innoissani”*. Iltalehti. <https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/16a80fec-b478-437f-a913-a3836a061d78>

- UNWTO. (2007). *A Practical Guide to Tourism Destination Management*.
<https://doi.org/10.18111/9789284412433>
- Usoro, A. & Abiagam, B. (2018). Culture effect on knowledge management adoption in Nigerian hospitality industry. *VINE journal of information and knowledge management systems*, 48(3), 314–332. <https://doi.org/10.1108/VJIKMS-11-2017-0080>
- Vaara, E. & Laine, P-M. (2006). Kriittinen diskurssianalyysi metodologiana strategiatutkimuksessa. Teoksessa K. Rolin, M. Kakkuri-Knuutila, E. Henttonen & K. Eräranta (toim.), *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia* (s. 155–173). Gaudeamus.
- Valkonen, J. & Valkonen, S. (2017). On local knowledge. Teoksessa T. Hylland Eriksen, S. Valkonen & J. Valkonen (toim.), *Knowing from the indigenous North: Sámi approaches to history, politics and belonging* (12–26). Routledge.
- Valkonen, J., Valkonen, S. & Ingold, T. (2017). Introduction. Teoksessa T. Hylland Eriksen, S. Valkonen & J. Valkonen (toim.), *Knowing from the indigenous North: Sámi approaches to history, politics and belonging* (3–11). Routledge.
- Valtonen, T. (2/2019). *Monikielinen Inari*. Kielikello. <https://www.kielikello.fi/-/monikielinen-inari>
- van Niekerk, M., de Martino, M. & Scott, N. (2017). Introduction. Teoksessa N. Scott, M. de Martino & M. van Niekerk (toim.), *Knowledge transfer to and within tourism: Academic, industry and government bridges* (Bridging tourism theory and practice, Vol. 8). Emerald Publishing Limited.
- Veijola, S., Germann Molz, J., Pyyhtinen, O., Höckert, E. & Grit, A. (2014). Introduction: Alternative tourism ontologies. Teoksessa S. Veijola, J. Germann Molz, O. Pyyhtinen, E. Höckert & A. Grit (toim.), *Disruptive tourism and its untidy guests: Alternative ontologies for future hospitalities* (s. 1–18). Palgrave Macmillan.
- Veijola, S. & Jokinen, E. (1994). The body in tourism. *Theory, culture & society*, 11(3), 125–151. <https://doi.org/10.1177/026327694011003006>
- Veijola, S. & Valtonen, A. (2007). The body in tourism industry. Teoksessa A. Pritchard, N. Morgan, I. Ateljevic & C. Harris (toim.), *Tourism and gender: Embodiment, sensuality and experience* (13–31). CABI.
- Veijola, S. (2023). Johdanto matkailunkestävään Suomeen. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailunkestävä Suomi?: Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s. 17–55). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Veijola, S., Lähde, E., Jokimäki, J. & Kaisanlahti-Jokimäki, M-L. (2023). Kaupunkiluonnon aistiympäristö suunnittelukysymyksenä. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailunkestävä Suomi?: Vastuullinen suunnittelu kulttuuri- ja luontoympäristöissä* (s. 163–227). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Viitala, R. & Jylhä, E. (2019). *Johtaminen: Keskeiset käsitteet, teoriat ja trendit*. Edita.
- Viitanen, K. (7.1.2022). *Yrittäjät kertovat, miten nahka luodaan kriisin iskiessä – ”Toivon, ettei koronaepidemia lopu”*. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/talous/art-2000008514625.html>
- Visit Finland. (2021). Matkailun kansallinen tiedolla johtamisen toimintamalli. Loppuraportti. <https://www.businessfinland.fi/4aa55e/contentassets/6518a681474e404bbdeddd4412592876/matka-ilun-kansallinen-tiedolla-johtamisen-toimintamalli---loppuraportti.pdf>

- Väliverronen, E. (1993). Diskurssien verkossa. *Media & viestintä*, 16(1), 22–34. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/71121>
- West, H. (9.11.2018). Mitäs me väsyneet saamelaiset, maailman tutkituin kansa. *Helga West*. <https://helgawest.com/2018/11/09/mitas-me-vasyneet-saamelaiset-maailman-tutkituin-kansa/>
- West, H. (15.10.2021). Eikö saamelaisia koskevaa tutkimuksen lähdeaineistoa voi kerätä muuten kuin haastattelemalla heitä?. *Helga West*. <https://helgawest.com/2021/10/15/eiko-saamelaisia-koskevaa-tutkimuksen-lahdeaineistoa-voi-kerata-muuten-kuin-haastattelemalla-heita/>
- Ympäristöministeriö. (21.4.2022). *Kaavoitus*. <https://www.ymparisto.fi/fi/rakennettu-ymparisto/kaavoitus-ja-alueidenkaytto/kaavoitus>
- Zaragoza-Sáez, P. C., Claver-Cortés, E., Marco-Lajara, B. & Úbeda-García, M. (2020). Corporate social responsibility and strategic knowledge management as mediators between sustainable intangible capital and hotel performance. *Journal of sustainable tourism, (ahead-of-print)*, 1–23. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1811289>
- Zehrer, A. (2011). Knowledge management in tourism - the application of Grant's knowledge management model to Austrian tourism organizations. *Tourism review (Association internationale d'experts scientifiques du tourisme)*, 66(3), 50–64. <https://doi.org/10.1108/16605371111175320>
- Zografos Johnsson, D. & Tualima, H. (2017). Cultural heritage, traditional knowledge and intellectual property. Teoksessa A. Xanthaki, S. Valkonen, L. Heinämäki & P. K. Nuorgam (toim.), *Indigenous peoples' cultural heritage: rights, debates, challenges* (s. 218–228). Brill.
- Äijälä, M. (2019). Knowing through interspecies relationality in tourism? Animal agency in human-sled dog encounters. *Matkailututkimus*, 15(2), 45–50. <https://doi.org/10.33351/mt.88270>
- Äijälä, M. (2022). Tourist landscapes as multispecies trails: Storying a mushing landscape through mobile video ethnography. Väitöskirja. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Matkailututkimus.

**LIITE 1 LUETTELO AINEISTOKORPUKSEN MEDIA-ARTIKKELEISTA,
TIEDOTTEISTA JA ASIAKIRJOISTA**

MEDIA-ARTIKKELIT

	Julkaisija	Otsikko	URL
1.	Apu	Uudet matkailuhankkeet puhuttavat Inarissa: "Luontoarvojen säilyttäminen ei ole tärkeää vain saamelaisille"	https://www.apu.fi/artikkelit/uudet-matkailuhankkeet-puhuttavat-inarissa
2.	Helsingin Sanomat	Jasper Pääkkönen on mukana hankkeessa, jossa Lappiin tehdään "huippulaadukas" matkailukohde	https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006234350.html
3.	Helsingin Sanomat	Iso Inari	https://dynamic.hs.fi/2019/inari/?_ga=2.106321859.1152361625.1573260626-1192185392.1545371308
4.	Helsingin Sanomat	Yrittäjät kertovat, miten nahka luodaan kriisin iskiessä – "Toivon, ettei koronaepidemia lopu"	https://www.hs.fi/talous/art-2000008514625.html
5.	Iltalehti	Jasper Pääkkönen kaavailee kansainvälistä luontomatkailukeskusta Lappiin: "Olen suunnattoman innoissani"	https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/16a80fec-b478-437f-a913-a3836a061d78
6.	Iltalehti	Jasper Pääkkösen 35 miljoonan hankkeen kaava vedettiin takaisin: "Asiat etenevät sopivalla vauhdilla"	https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/85885dd3-7b80-45dd-8288-4c17b3e87e11
7.	Inarilainen	Viikon gallup	https://www.inarilainen.fi/ihmiset/viikon-gallup-6.249.1700415.a81784c198
8.	Inarilainen	Valtuusto hyväksyi Nanguniemen ranta-asemakaavan	https://www.inarilainen.fi/uutiset/valtuusto-hyvakysyi-nanguniemen-rantaasemakaavan-6.249.1989811.ca235f7ee5
9.	Inarilainen	Miesniemen ja Nanguniemen hotellihankkeet ovat tappavaa myrkkyä erämaiselle Inarijärvelle!	https://www.inarilainen.fi/mielipide/miesniemen-ja-nanguniemen-hotellihankkeet-ovat-tappavaa-myrkkya-eramaiselle-inarijarvelle-6.249.2140065.54eff3bd60
10.	Inarilainen	Nanguniemeen suunnitteilla "korkeimman mahdollisen laatutason luontomatkailukohde"	https://www.inarilainen.fi/uutiset/nanguniemeen-suunnitteilla-korkeimman-mahdollisen-laatutason-luontomatkailukohde-6.249.1965381.5bcd973ef3
11.	Inarilainen	Inarin kunnanhallitus antoi lausunnon Nanguniemen valituksista	https://www.inarilainen.fi/uutiset/inarin-kunnanhallitus-antoi-lausunnon-nanguniemen-valituksista-6.249.2044070.18771634bf
12.	Inarilainen	Miljonääri Veikko Lesosen hotellihankkeen jätevedet valittajien huolena	https://www.inarilainen.fi/uutiset/miljonaari-veikko-lesosen-hotellihankkeen-jatevedet-valittajien-huolena-6.249.2136826.5c988fef09
13.	Kaleva	Inarijärveä mökitetään kahdella kaavalla	https://www.kaleva.fi/inarijarvea-mokitetaan-kahdella-kaavalla/2307872
14.	Kaleva	Inarijärvelle Lesosen hotelli	https://www.kaleva.fi/inarijarvelle-lesosen-hotelli/3343737
15.	Kauppalehti	Miljonääri Veikko Lesonen lähtee matkailubisnekseen – Ylellinen korpilotelli Inarijärven rantaan	https://www.kauppalehti.fi/uutiset/miljonaari-veikko-lesonen-lahtee-matkailubisnekseen-ylellinen-korpilotelli-inarijarven-rantaan/88a76691-c9a3-4875-910f-8a9825513ab9

16.	Kauppalehti Optio	Ylläksen parasta ravintolaa pyörittävä Sirly Ylläsjarvi: ”Haluan tulla työlläni miljonääriksi ja menestyvän hotelli-ravintolaketjun omistajaksi”	https://www.kauppalehti.fi/uutiset/yllaksen-parasta-ravintolaa-pyorittava-sirly-yllasjarvi-haluan-tulla-tyollani-miljonaariksi-ja-menestyvan-hotelli-ravintolaketjun-omistajaksi/4e68a0b6-ccc5-4c4c-bba2-cbf3d1627aec
17.	Lapin Kansa	Inarin kirkonkylälle suunnitellaan luksushotellia: 41 huonetta, iso ravintola ja kylpylä – omistajat aloittivat toiminnan Ylläkseltä	https://www.lapinkansa.fi/inarin-kirkonkylalle-suunnitellaan-luksushotellia/181874?fbclid=IwAR2b5ooMTkbsU0o0ITurqAIZCigr10hAL2QRLeUNw6qffBe0-JJLZENwkgU
18.	Lapin Kansa	Metsähallitus haluaa kaavoittaa Nanguniemen kärjen Inarijärven rannalla	https://www.lapinkansa.fi/metsahallitus-haluaa-kaavoittaa-nanguniemen-karjen/185210
19.	Lapin Kansa	Inarin luksushotellin rahoitus varmistuu, tontti löytyy Juutuanjoen varrelta	https://www.lapinkansa.fi/inarin-luksushotellin-rahoitus-varmistuu-tontti-lo/189321
20.	Lapin Kansa	Jasper Pääkkönen Inarin Nanguniemen uuden luksusauna- ja luontokohteen takana	https://www.lapinkansa.fi/jasper-paakkonen-inarin-nanguniemen-uuden-luksus-5/202057
21.	Lapin Kansa	Matkailu voi luoda Inarijärven Nanguniemeen jopa 100 uutta pysyvää työpaikkaa	https://www.lapinkansa.fi/matkailu-voi-luoda-inarijarven-nanguniemeen-jopa-1/589106
22.	Lapin Kansa	Liinat kiinni, Metsähallitus veti Nanguniemen kaavaehdotuksen vielä pois Inarin sivuilta	https://www.lapinkansa.fi/liinat-kiinni-metsahallitus-veti-nanguniemen-kaava/741781?fbclid=IwAR3NcDH1MnqiMgVTZju2serEyDufJi0iBcYot1r-db7Oj9PKCXa46C6q0WU
23.	Lapin Kansa	Nanguniemen kaava Inarissa on laskettu 35 miljoonan euron investoinnin mukaan – Jasper Pääkkönen ja sijoitusyhtiö suunnittelevat alueelle lomakeskusta	https://www.lapinkansa.fi/nanguniemen-kaava-inarissa-on-laskettu-35-miljoona/741296
24.	Lapin Kansa	Miljonääri Lesosen 15 miljoonan euron luksuskorpihotelli olisi tervetullut Inariin	https://www.lapinkansa.fi/miljonaari-lesosen-15-miljoonan-euron-luksuskorpih/805780
25.	Lapin Kansa	Inarin kunta hyväksyi Nanguniemen kaavan, mutta siitä piti äänestää – taustalla Jasper Pääkkösen matkailurakentamishanke	https://www.lapinkansa.fi/inarin-kunta-hyvaksyi-nanguniemen-kaavan-mutta-sii/3554251
26.	Lapin Kansa	Yksi ääni ratkaisi – Inarin valtuusto torppasi miljoonahotellin rakentamisen Inarijärven rantaan	https://www.lapinkansa.fi/yksi-aani-ratkaisi-inarin-valtuusto-torppasi-miljo/4502414
27.	Pohjois-Lappi	Inarijärven Aittoniemeen suunnitteilla luksusmajoitusta	https://issuu.com/pasiruotsalainen7/docs/plnyt_kes__2020
28.	Saariselän Sanomat	Aurora Estate laajentaa, korkeatasoinen Boutique Hotelli nousee Inariin	https://www.saariselansanomat.fi/uutiset/aurora-estate-laajentaa-keuhkeatasoinen-boutique-hotelli-nousee-inariin-6.269.1690508.c816429997
29.	Saariselän Sanomat	Nanguniemeen suunnitellaan kansainvälistä matkailuhanketta	https://saariselansanomat.fi/uutiset/nanguniemeen-suunnitellaan-kansainvalista-matkailuhanketta-6.249.1695666.05f1c6bc2c

30.	Seiska	Miljoonaprojekti vastatuulella! Jasper Pääkkösen Inariin kaavailtu lomakeskushanke otti takapakkia!	https://www.seiska.fi/Uutiset/Miljoonaprojekti-vastatuulella-Jasper-Paakkosen-Inariin-kaavailtu-lomakeskushanke-otti
31.	Seiska	Jasper Pääkkösen ideoima miljoonaprojekti joutui vastatuuleen – näin näyttelijä kommentoi Seiskalle!	https://www.seiska.fi/Uutiset/Jasper-Paakkosen-ideoima-miljoonaprojekti-joutui-vastatuuleen-nain-nayttelija-kommentoi
32.	Seiska	Merkittävä työllistäjä! Jasper Pääkkönen ideoi miljoonaprojektin Inariin – herätti kiistaa paikallisissa: ”Näin iso hanke huolettaa!”	https://www.seiska.fi/Uutiset/Merkittava-tyollistaja-Jasper-Paakkonen-ideoi-miljoonaprojektin-Inariin-heratti-kiistaa
33.	Yle	Isoa matkailukeskittymää suunnitellaan Inarijärven rannalle – Nanguniemeen kaavallaan hotellia ja mökkejä	https://yle.fi/uutiset/3-10952135
34.	Yle	Inariin nousee uusi hotelli – 7 miljoonan investointi	https://yle.fi/uutiset/3-11161037
35.	Yle	Keittömestari Sirly Ylläsjärven sydän ja ura ovat Lapissa: ”Voin tehdä täällä mitä vain, vaikka joudun tekemään asioita, mitä muut eivät ole tehneet”	https://yle.fi/uutiset/3-11756974

TIEDOTTEET JA MUU MARKKINOINTIVIESTITÄ

	Julkaisija	Otsikko	URL
36.	Aurora Estate	Aurora Estate laajentaa, korkeatasoinen Boutique Hotelli nousee Inariin.	https://www.mynewsdesk.com/fi/aurora-estate/pressreleases/aurora-estate-laajentaa-korkeatasoinen-boutique-hotelli-nousee-inariin-2909719
37.	Aurora Estate	Luksus boutique hotelli Aurora Estate Inari	https://www.mynewsdesk.com/fi/aurora-estate/pressreleases/luksus-boutique-hotelli-aurora-estate-inari-2959450
38.	House of Lapland	Aurora Estaten yrittäjäkaksikko luo uuden luksuskohde Inariin	https://www.lapland.fi/fi/business/aurora-estaten-yrittajakaksikko-luo-uuden-luksuskohde-inariin/
39.	Metsähallitus	Nanguniemeen suunnitellaan kansainvälistä matkailuhanketta	https://www.metsa.fi/tiedotteet/nanguniemeen-suunnitellaan-kansainvalista-matkailuhanketta/

ASIAKIRJAT

	Julkaisija	Otsikko	URL
40.	Inarijärven aarteet -hanke	Kysely kyläläisille – Kyselyraportti	https://www.inari.fi/media/tiedostot-2020/nordica-2020/kylakysely2020.pdf
41.	Inarin kunta	Inarin Nanguniemen ranta-asemakaava: Kaavaselostus, Ehdotus	https://www.inari.fi/media/tek.-os.-kaavoitus/ranta-asemakaavat/inarin-nanguniemi/ehdotus/p38567_inari_nanguniemi_rak_selostus_ehdotus.pdf
42.	Saamelaiskäräjät	Saamelaiskäräjien lausunto Inarijärven Miesniemen ranta-	https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/download/?d=dokumenttipankki/aloitteet_esitykset_lausunnot_ja_muut/lausunnot/toimikausi_2020-

		asemakaavan luonnoksesta (dnro: 142/D.a.6/2021)	2023/elinkeino_oikeus_ja_ymparisto/saamelaiskäräjien_1 ausunto_inarijärven_miesniemen_ranta- asemakaavan_luonnoksesta_final.pdf
43.	Saamelais käräjät	Lausunto Inarijärven Miesniemen ranta- asemakaavan luonnoksesta (dnro:560/D.a.6/2022)	https://dokumentit.solinum.fi/samediggi/download/?d=dokumenttipankki/aloitteet_esitykset_lausunnot_ja_muut/lausunnot/toimikausi_2020-2023/elinkeino_oikeus_ja_ymparisto/lausunto_miesniemen_ranta-asemakaavasta.pdf